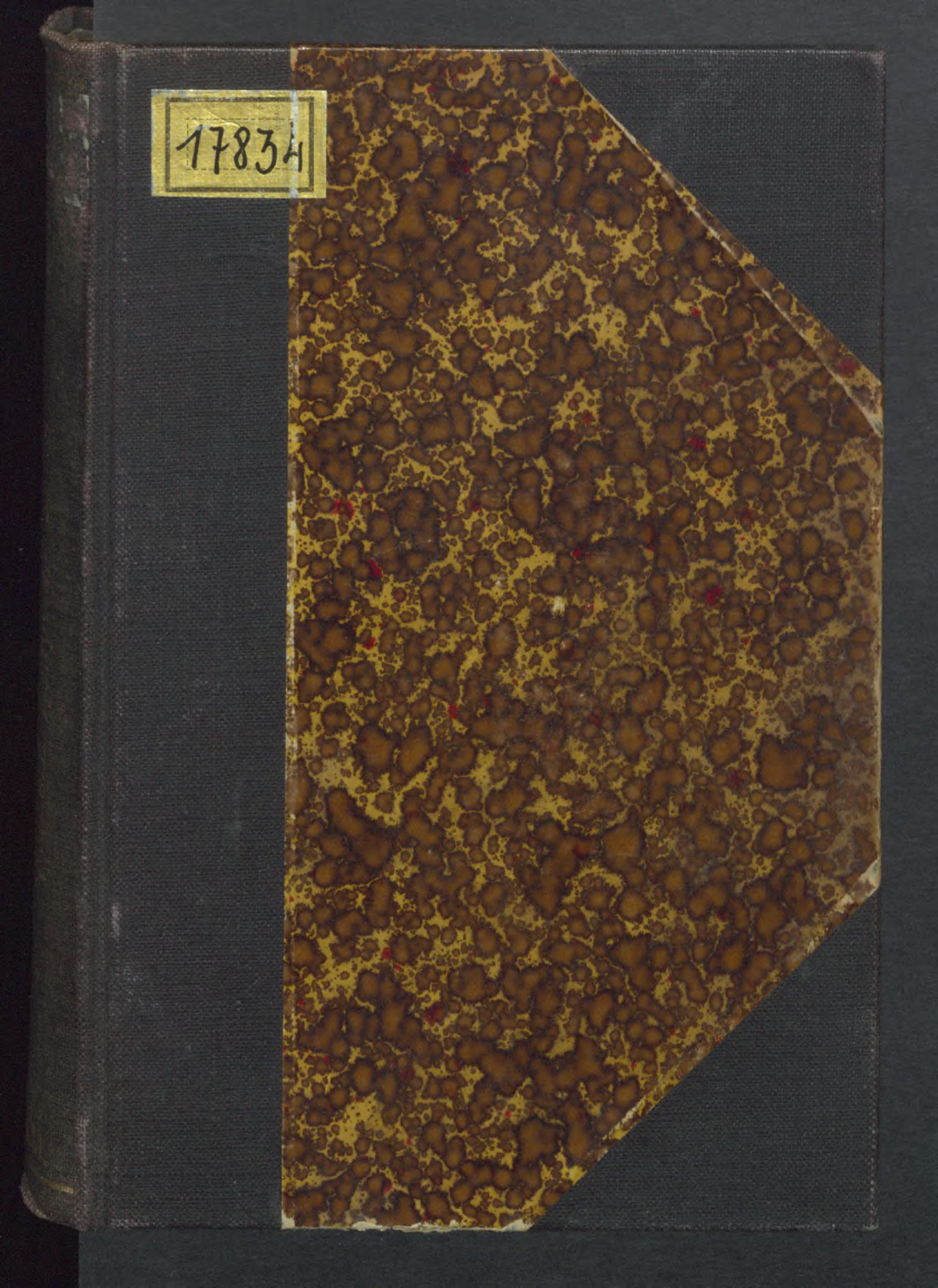
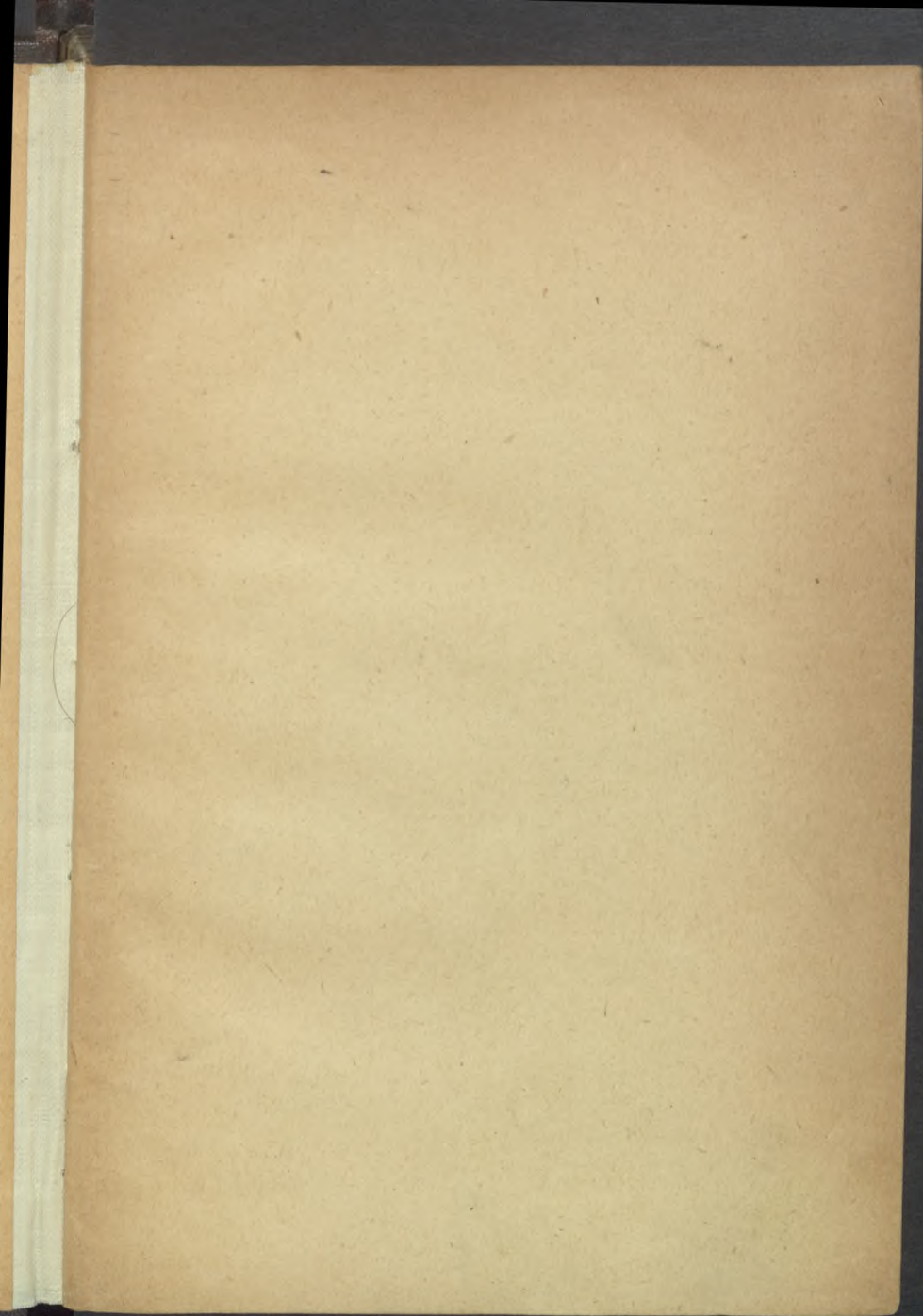

17834

The image shows the front cover of an old book. The binding is made of a dark grey, textured cloth. A large, irregular section of the cover is covered in marbled paper with a pattern of brown, tan, and gold spots. This marbled section is triangular, starting from the top edge and extending down towards the bottom right corner. In the top left corner, there is a small, rectangular, cream-colored label with a thin black border. The number '17834' is handwritten in black ink on this label. The spine of the book is visible on the left side, showing the same dark grey cloth binding.

MODERN KÖNYVTAR

SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ

CSEHOV ANTAL

HÁTRAHAGYOTT REGÉNYE

DRÁMA A VADÁSZATON

BALLA MIHÁLY FORDÍTÁSA

ÁRA **1** KOR.

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA BUDAPESTEN

A Modern Könyvtár eddig megjelent számai:

1. Th. Mann: A boldogság akarása (Elbeszélések) Gömöri Jenő fordítása. 40 f.
2. Pikler Gy. dr. A lelki élet alaptörvényei. Az eszmélet helye a természetben. 40 f.
3. Keszthelyi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai. 40 f.
4. Frank Wedekind: Hőstenor (Szinmű) Báncsó L. fordítása. 40 f.
5. Schwarz G. dr. Jogi napikérdések. 40 f.
6. Szini Gyula: Studiumok. 40 f.
7. Nádal P. Bányászati mosolygás (Tárcák) 40 f.
8. Szini Gyula: Vándortáska. 40 f.
9. Bergson: Bevezetés a metafizikába. Fogarasi B. fordítása. 40 f.
10. Petőfi Andr.: A sátor alatt. 40 f.
- 11-12. Garay Andr.: Beestlen (Szinmű) 60 f.
13. Biró Lajos: Kis drámák. 40 f.
14. Carducci: Költeményei. Zoltán V. fordítása. 40 f.
15. Hildebrand: A forma problémája a képzőművészetben. Wilde J. fordítása. 40 f.
- 16-17. Nagyapó: Mesék unokáimnak. 60 f.
18. Szerdékényi A.: A kőfalon túl (Szinmű) 40 f.
- 19-20. Cholnoky Viktor: Beszélgetések. 60 f.
21. Maeterlinck: Szent Antal csodája (Legenda) Cholnoky Viktor fordítása. 40 f.
22. Ego: Kleinmann Márta (Kis regény) 40 f.
23. Révész Béla: A völgyben (Elbeszélések) 40 f.
- 24-25. Ibsen: Rosmersholm (Szinmű) Balogh V. fordítása. 40 f.
26. Csokonai Vitéz Mihály: A' Övegy Karonyó. Gerson du Malheureux (Két vigjáték) 40 f.
- 27-28. Garay Andr.: A pénz. Egy szobakönyha (Két színmű) 60 f.
- 29-30. Karl Michaelis: A veszedelmes életkor. Szerdékényi Anna fordítása. 60 f.
- 31-33. Reinitz Béla: Dalok Ady Endre verseire. 80 f.
34. Schnitzler: Micl grófnő (Szinmű) Gömöri Jenő fordítása. 40 f.
35. Kepes A.: A tanító. Horváth A.: Pompeji utolsó éje (Két színmű) 40 f.
- 36-39. Tolstoj: Az életről. Nagy Sándor fordítása. 1 kor.
40. Nagy Sándor: Az élet művészetéről. 40 f.
- 41-44. Desztoljevskij: A nagybácsi álma (Regény) Szabó E. fordítása. 1 kor.
45. Biró Lajos: A sajtó. 40 f.
46. Ostwald: Nagy emberek. Fogarasi B. fordítása. 40 f.
- 47-48. Schnitzler: Anatol (Szinmű) Biró Lajos és Gömöri Jenő fordítása. 60 f.
49. Kafka Margit: Csönka Regény és Novellák. 40 f.
50. Kóbor Tamás: Egyveleg. Elbeszélések. 40 f.
- 51-52. Lenkei Henrik és Szilágyi Géza: Májusú ingy (Szinmű) 60 f.
53. Harnack: A szeretetesség (Ideális és törtenet) Bencke J. fordítása. 40 f.
54. Keszthelyi Dezső: Önni koncert. Kártya. 40 f.
55. Strindberg: Számom. Gömöri Jenő fordítása. Hartleben: A Lori. Bálint L. fordítása. Hefjermann: Ahavér. Katona G. fordítása. 40 f.
- 56-57. Bernsteln: Utánam... (Szinmű) Biró Lajos fordítása. 60 f.
- 58-59. Marguerite Andeux: Marie Claire (Regény) 60 f.
60. Révész Béla: A kárva mögött (Elbeszélések) 40 f.
61. Kunfi Zsigmond: A másik ut. 40 f.
- 62-64. Szabó E.: A hőke és a munka harca 80 f.
65. Somlyó Z.: Az átkozott költő 40 f.
- 66-67. Alice Hegan Rice: A bagdadi vőlegény (Szinmű) Cholnoky V. fordítása. 60 f.
68. Wied: Circus mundi (Elbeszélések) Zoltán V. fordítása. 40 f.
69. Ritók Emma: Négyen a tűz körül (Elbeszélések) 40 f.
70. Biró Lajos: A császár és más férfiak (Elbeszélések) 40 f.
- 71-73. Méray-Hervéth Károly és a magyar politika 80 f.
74. Csáth G.: Zeneésztrő portrék 40 f.
- 75-76. Biró Lajos: Szolgák országa (Regény) 60 f.
77. Biró Lajos: Az asszony, a szeretője, meg a férje (Elbeszélések) 40 f.
78. Simándy Lajos: Az örök küzdelem (Szinmű) 40 f.
- 79-81. Tolstoj: A Kreutzer-szonáta (Regény) Somogyi E. fordítása. 80 f.
- 82-83. Tolstoj: Az élő holttest (Szinmű) Pásztor Árpád fordítása. 60 f.
84. Schnitzler: Eleven órák (Két színmű) Harmos I. fordítása. 40 f.
- 85-88. Neményi Bertalan: A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás. 1 k.
- 89-90. Anatole France: Epikurus kortje. Helvész G. fordítása. 60 f.
- 91-92. Balzac: Alarcos szerelem (Regény) Zoltán V. fordítása. 60 f.
93. Hauptmann: Elga (Szinmű) Németh Andor fordítása. 40 f.
94. Alba Nevis új versei: Egy szerelmes lány könyvéből. 40 f.
- 95-97. Keszthelyi Dezső: Bolondok (Elbeszélések) 80 f.
- 98-99. Maeterlinck: Aglaivalne és Selysette (Szinmű) Bárdos A. fordítása. 60 f.
100. Romain Rolland: Beethoven élete. Mikos Lajos fordítása. 40 f.

CSEHOV ANTAL
HÁTRAHAGYOTT REGÉNYE

DRÁMA
A VADÁSZATON

BALLA MIHÁLY FORDÍTÁSA

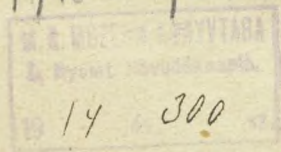

AZ ATHENAEUM R. T. KIADÁSA

~~Hum. l.~~
~~348 x a.~~

17.834/374-378

A fordítóé minden jog

Az 1880. év egyik áprilisi délutánján belépett szobámba Andrej, a szerkesztőségi szolga, és titokzatosan közölte, hogy egy ur sürgősen beszélni akar velem.

— Kormányhivatalnoknak nézem, — tette hozzá Andrej — aranygomb van a sikkáján...

— Kérd meg, hogy jöjjön máskor, — mondtam. — Ma nagyon sok dolgom van; hiszen tudhatod, hogy csak vasárnap fogadok.

— De már itt volt harmadnapja is, s könyges szemmel kéri, hogy tessék elfogadni. Beengedhetem?

Sóhajtottam, letettem a tollat s kezdettem várni az aranygombos urra. Néhány perc múlva kinyílt az ajtó, s megpillantottam egy vállas, nagy férfiut, ki egyik kezében kéziratot tartott, a másikban sikkát, amelyen aranygomb volt.

A férfiúnak, ki oly sürgősen akart beszélni velem, fontos szerepe van regényemben, ennek következtében pontosan le kell írnom külsejét.

Mint már említettem, vállas, nagy ember volt, s valósággal duzzadt az egészségtől. Negyven éves lehetett, nagyon csinos, jól öltözött férfiú. Ha igaz, hogy a szem a lélek tükre, fogadni mertem volna, hogy ez az ur nem tud hazudni. Hogy megnyertem volna-e a fogadást, arról majd ítéletet alkothat az olvasó később.

— Az Istenre kérem, bocsásson meg, — mondotta

zengzetes, lágy barltonhangon. — Csak néhány percét fogom elrabolni... Engedje meg, hogy bemutatkozzam... Kamisev Petrovics Iván jogszigorló, volt nyomozóbíró. Egy regényt hoztam s arra kérem, nyomassa ki az újságjában... keresni szeretnék vele... Néhány évig nyomozóbíró voltam a n.-i kerületben. A regény való történetet mond el, én magam nemcsak tanuja, hanem egyik szereplő részese vagyok annak, amit elmondok benne.

Kamisev mindezt zavarodottan, hebegve mondotta. Megsajnáltam.

— Jól van, hagyja itt a regényt s érdeklődjék két vagy három hónap múlva..., — mondottam, átforgatva a kéziratot.

— Bocsánat, — mondottam aztán — ön itt első személyben ír... E szerint ön az a nyomozóbíró, akitől itt szó van?

— Ugy van, de más név alatt... Szereplésem ebben a regényben kissé botrányos... E szerint három hónap múlva?

A volt nyomozóbíró udvariasan meghajolt és eltűnt.

A kéziratot az asztalom fiókjába tettem, ott pihent két hónapig. Csak akkor jutott eszembe újra, mikor szabadságra mentem, s elvittem magammal.

A vasuti kocsiban ülve, olvasni kezdtem a közepeén. Tartalma érdekelt. Ugyanaznap este végigolvastam, s éjszaka elolvastam még egyszer. Virradatkor fel s alá jártam terrászomon s a halántékomat dörgöltem, mintha el akartam volna üzni egy hirtelen támadt, kellemetlen gondolatot... úgy rémlett nekem, mintha egy szörnyű titkot fedeztem volna fel...

A regény nem jelent meg az újságomban, oly okok miatt, melyeket az olvasó később majd kitalál... De minthogy érdekes, s megérdemli, hogy elolvassák, itt közlöm... Ime:

DRAMA A VADÁSZATON

(Egy nyomozóbíró emlékirataiból)

ELSŐ FEJEZET

— Megölte a feleségét! Ostobák vagytok! Adjatok már cukrot!

Ez a kiáltás ébresztett fel álmomból.

Nagyot nyújtózkodtam az ágyamban s oly fájdalom, kellemetlenséget éreztem minden tagomban, mintha megbénult volna egész testem. A délutáni álmom a forró, léggel és szunyoggal tele szobában nemcsak hogy nem üdít, hanem ellenkezőleg, lankaszt.

Bágyadtan és verejtékben uszva keltem fel ágyamról s az ablakhoz mentem. A nap még nagyon fenn volt az égen s épp oly tüzesen sütött, mint három órával azelőtt.

— Megölte a feleségét!

— Ne hazudj, Demjanics Iván! — mondtam, s gyöngén az orrára csaptam Demjanics Ivánnak. — Az emberek, galambom, csak a regényekben s a forró-övi tájakon ölik meg a feleségüket, ott, ahol égne a szenvedélyek. Mi beérjük lopással...

— ...lopással... — ismételte meg szavamat Demjanics Iván. — Ostobák vagytok!

— Mit tegyünk, galambom? Mit tehetnek róla az emberek, hogy az észnek határa van? Egyébként, Demjanics Iván, nincs abban bűn, ha az ember ostoba ilyen nagy melegben...

Papagályomnak nincs madárneve, őt Demjanics Ivánnak hívják: a falu boltosáról, mert csőre hasonlított a boltos orrához, akit viszont ez időtől fogva papagálynak hívtak.

»Demjanics Iván« épp oly nagyon szenvedett a szörnyű melegben, mint én — felborzolta tollát, szét-nyitotta szárnyát s hangosan kiabálva mondotta azokat a szavakat, melyekre elődöm s a papagály régebbi gazdája, Pospelon, és szolgám, Polikárp tanították.

Hogy agyonüssöm valahogy' a szabad délutánomat, leültem a kalitka elé s néztem, mint izeg-mozog a papagály, melynek nem volt nyugta a melegtől s a legyektől... Nagyon boldogtalannak látszott szegény...

— Hánykor kegyeskedik felébredni? — hallottam, hogy egy mély hang kérdi a tornácon.

— Nem mindig egyformán, — felelte Polikárp hangja. — Néha felkel öt óra tájban, sokszor csak másnap reggel ébred fel... hiszen nincs más dolga.

— Maga a komornyikja?

— A szolgája. Most pedig ne zavarj, hallgass... Nem látod, hogy olvasok?

Kitekintettem. Polikárp nagy vörös utiládán hevert és szokás szerint könyvet olvasott. Figyelmesen nézte a betűket, mozgatta a száját s elégedetlennek látszott. Az idegen, szakállas paraszt, ki mindhiába igyekezett beszélgetésbe vonni, boszankodni látszott.

Mikor megjelentem, a paraszt egy lépéssel hátrált az utiláda mellől és katonás állásba vetette magát.

Polikárp kelletlenül elfintorította az arcát s fölsem vetve a könyvről szemét, kissé fölemelkedett és figyelt.

— Mit kívánsz? — kérdeztem a paraszttól.

— A gróftól jöttem, nagyságos uram. A gróf tiszteli s kéri tüstént magához.

— Hát a gróf itt van? — csodálkoztam.

— Szolgálatára, nagyságos uram... tegnap éjszaka jött meg... itt van egy levél.

— Idehozta megint az ördög, — mondotta Polikárp.

— Két esztendeig nyugtunk volt tőle... most elkezdődik majd újra az a gyalázatos játék.

— Hallgass, mikor nem kérdeznek.

— Minek kérdezni... megmondom én kérdezés nélkül is. Megint részegen jön haza és ruhástól fürdik meg a tóban... Én pedig nem győzöm tisztogatni a ruháját!

— Mit csinál most a gróf? — kérdeztem a paraszttól.

— Kegyeskedett éppen asztalhoz ülni, mikor ide küldött. Mit jelentsek neki?

Felbontottam a levelet s elolvastam a következőket:

Kedves Lecoqom!

Ha még élsz és egészséges vagy s nem felejtetted el részeg barátodat, öltsd magadra köntösöd és siess hozzám. Tegnap éjjel érkeztem meg s már is majd meghalok unalmamban.

Barátod

K. A.

— Mit tetszik üzeni? — kérdezte a paraszt.

Haboztam. A gróf őszintén szeretett engem s maga ajánlotta fel barátságát, de én se barátságot, se rokonszenvet nem éreztem iránta: részemről a legbecsületesebb eljárás lett volna lemondani, nem pedig odamenni és képmutatóskodni. A grófhhoz menni egyértelmű volt azzal, hogy megint reáadom magam arra a léha életmódra, mely most két esztendeje, mielőtt a gróf Pétervárra utazott, majd, hogy meg nem rendítette szívós egészségemet s ki nem szárította az agyvelőmet. Ez a részeg garázdaságban gazdag, léha, szokatlan életmód ugyan nem ásta alá egészen a szervezetemet, de híressé tett az egész kormányzásban... népszerű ember vagyok...

— Tisztelen a grófot, — mondtam tehát — s köszönöm szivességét... Mondd meg neki, hogy el vagyok foglalva... nem érek rá.

De abban a pillanatban, mikor a »nem« szó ki akart csuszni a szájamon, valami sajátságos nyomasztó érzés vett erőt rajtam. Fiatalember létemre, ki csupa erő, csupa vágy, a sors által a vidéki magános életre kárhoztatva, oly egyedül levőnek, oly elhagyottnak éreztem magam...

Eszembe jutott a grófi kert gazdag üvegházaival, s a fasorok félhomálya... Azok a sűrű, naptól védett fasorok jól ismernek engem... Ismerik azokat az aszszonyokat is, kik árnyékuk alatt szerelmemet keresték... S a melegtől elbágyadt erős testem mozgást követelt...

— Mondd, hogy jövök!

A paraszt meghajolt és kiment.

— Ha tudtam volna, nem eresztettem volna be ezt az ördögöt! — dünnyögte Polikárp, a könyvében lapozgatva.

— Tedd le azt a könyvet és nyergeld tüstént a lovamat! — parancsoltam. — Egy-kettő!

Negyedóra mulva Lorka, a kanczalovam, már magasra verte fel az országot porát.

Utközben elgondolkoztam a grófhöz való viszonyomról. Azok, kik ismertek engem s őt, balul magyarázták viszonyunkat. Azok a tökfilkók azt mondták, hogy az előkelő gróf csak tányérnyalót és korhely cimborát lát a »szegény és nem előkelő« nyomozóbíróban. Nézetük szerint hason csusztam és lealacsonyítottam magam a gróf előtt, hogy elkaphassam dús asztalának hulladékait. A grófot az emberek okosnak és szabadelvűnek tartották, mert másképp nem érthették meg kegyes leereszkedését, meg azt, hogy tegeződik a merőben vagyontalan nyomozóbíróval.

Az okosabbak »szellemi« érdekeink közösségében lelték magyarázatot szoros viszonyunkra: én meg a gróf egykoruak vagyunk; együtt végeztük az egyetemet, mindketten jogászok vagyunk s — csak magunk előtt ismert okok miatt — kerüljük az emberek társaságát. Mindketten erkölcstelenek vagyunk s rossz végünk lesz.

Ezek azok a »szellemi« kötelékek, melyek együvé fűztek bennünket.

Az emberek nem tudták, mily gyöngé és engedékeny volt a gróf s mily erős voltam én. Épp oly kevéssé tudták azt, hogy mennyire ragaszkodik hozzám s mily kevéssé szeretem én. Ő volt az, ki elsőnek ajánlotta fel nekem a testvérpoharat. Tiszta gyöngéd érzelmeinek fellobbanásában hozzám simult és bátortalanul kérte barátságomat. Én pedig utálatot és megvetést érezve feleltem:

— Ugyan, ne beszélj ostobaságokat!

Ezt a tegezést barátságom jelül fogadta el és becsületes, testvéries tegezéssel viszonzta...

Igen, tisztességesebb dolog lett volna, ha visszafordítom Lorka lovamat és visszatérek Demjanics Ivánhoz meg Polikárhoz.

Utóbb nem egyszer gondoltam magamban: Mennyi szerencsétlenséget kerülhettem volna el, s mennyi jót tehettem volna felebarátaimmal, ha lett volna erőm, visszavágni! Mennyi sok kinos emléktől menekülhettem volna... de nem vágok elébe a dolgoknak, elég szomorúságot kell majd még elbeszélnem... térjünk vissza eggyelőre a vidámsághoz...

Lovam ügetve haladt át a grófi birtok kapuján. A ház előtt megbotlott s majd hogy le nem vetett a hátáról.

— Rossz jel, nagyságos uram! — mondotta egy paraszt az istállók közelében.

Hiszek abban, hogy nyakát szegheti, aki leesik a lóról, de nem hiszek a rossz jelekben. Átadtam a parasztnak a kantárszárat, s leverve lovaglóostorommal a port a csizmámról, besiettem a házba.

Valamennyi ablak, ajtó nyitva volt, de azért sajtószertűen fülledt levegő volt a házban. Régi, elhanyagolt helyiségek illata volt, a növények erős, narkotikus illatával vegyes, amelyeket nemrég vittek fel a szobákba az üvegházakból.

A szalónban egy világoskék selyem-pamlagon két összenyomott vánkos hevert, az asztalon egy palack állt, benne valami folyadék, mely erős pálinka-szagot terjesztett.

Mindez arra vallott, hogy lakják a házat, de tizenegy szobán mentem végig, anélkül, hogy egy élő lélekkel is találkoztam volna.

A házban épp oly nagy sivárság volt, mint künn a tó partján.

Az ugynevezett mozaik-szalónból egy ajtó közvetlenül a kertbe vitt. Mikor néhány lépést tettem a faszorban, elém jött a kilencvenéves Nasztászja, a gróf volt dadája. Kicsiny, aszott, a haláltól itt felejtett teremtés, a feje kopasz, a szeme szuró. Mikor meglátott, majd hogy el nem ejtette a tejszínes poharat, melyet a két keze közt tartott.

— Jó napot, Nasztászja! — kiáltottam.

Oldalt nézett reám s tovább akart menni, de én megfogtam a vállát.

— Ne félj, vén bolond... hol van a gróf?

Az öreg asszony a fülére mutatott.

Az öreg asszonynak, nagy kora ellenére, kitűnő hallása van, de szükségesnek tartja a siketséget színlelni; megfenyegettem az ujjammal és utjára bocsátottam.

Néhány lépés után emberi hangokat hallottam és

csakhamar megpillantottam magukat az embereket is. Azon a helyen, hol a fasor vaspadokkal körülvelt térséggé szélesül, magas, fehér akácfaik alatt egy asztal állt, mellyen a szamovár csillogott.

Halkan közeledtem; elbujtam egy orgonabokor mögé és szememmel a grófot kerestem.

Barátom tarka éjjeli köntöst viselt, amelyet már két éve is láttam rajta, és teázott. Arca aggódást fejezett ki, úgy hogy aki nem ismerte, okvetetlenül azt hitte volna, hogy e pillanatban nehéz gond, komoly gondolat bántja.

Külsőleg a gróf az elválásunk óta lefolyt két esztendő alatt nem változott. Ugyanaz a kicsi, lankadt test, ugyanazok a keskeny, tüdővésztes vállak és ugyanaz a kicsi, vöröshaju fej. Az orrocskája, szokás szerint, rózsaszínbe játszó, az arca lecsüngő, mint két rongydarab. Ez arcon minden gyöngye, szenvedélytelen és lusta. A bajusza hosszú és alácsüngő. Valaki azt találta mondani barátomnak, hogy a hosszú bajusz jól illik neki; ő elhitte s azóta napról-napra megméricksélte halavány ajka fölött a bajuszát, hogy megnőtt-e. Az arca nagyon fiatal, beteges cicára emlékeztet.

A gróf mellett egy nekem ismeretlen, kurtára nyírott haju és fekete szemöldökű, vastag ur ült. Kővér arca úgy ragyogott, mint az érett dinnye. Nem orosz típus. A terjedelmes uron nem volt kabát, mellény, csak úgy ingujjban ült, amelyen az izzadságtól nedves, sötét foltok rajzolódtak le. Ő nem teát ivott, hanem szódavizet.

Az asztaltól udvarias távolságban egy kicsiny, tömzsi, durva, hájas nyaku, szétálló fülü ember állt. Urbenin, a grófi javak tisztartója volt. Urasága megérkeztének öröme feketé diszbe vetette magát és pokoli szenved-

déseket állt ki. A verejték patakban ömlött vörös, napbarnította arcára.

A tisztartó mellett az a paraszt állt, aki az imént nálam járt a levéllel. Csak most vettem észre, hogy a parasztnak félszeme hiányzik. Ugy állt ott, mint a felajzott hur; moccanni sem mert, s várta, hogy kérdezzék.

— Megérdemelnéd a kutyakorbácsot, Kuzma, — mondotta a tisztartó lassu, nyomatékos mély hangon. — Hát szabad oly rendetlenül intézni el az uraság parancsait? Meg kellett volna kérned az urat, hogy jöjjön tüstént; vagy meg kellett volna kérdezned, mikor jöhet.

— Igen, igen, igen, — mondotta a gróf idegesen. — Mindent meg kellett volna tudnod. Azt mondotta, hogy: »jövök!« De az nem elég! Szükségem van reá! Föl-tét-le-nül, tüstént!

— De miért van oly sürgős szükséged reá? — kérdezte a kövér a grófot.

— Látnom kell őt!

— Ennyi az egész? Én pedig azt tartom. Alexej, hogyha az a nyomozó-bíró jobban tenné, ha ma otthon maradna. Nem vagyok ma jó kedvemben.

Naggyra meresztettem a szemem. Mit jelentsen az, hogy »nincs jókedvében«?

— De hiszen ő vendégem! — mondotta a gróf esdeklő hangon. — Nem fog zavarni téged abban, hogy kipihend az utazás fáradalmát. Nem kívánsz sok teketóriát! Meg fogod látni, milyen jó ember! Mindjárt meg fogod szeretni, és össze fogsz barátkozni vele, galambocskám!

Előléptem a cserje mögül s az asztalhoz tartottam. A gróf megpillantott és arcán örvendő mosoly ragyogott.

— Itt van ő! Itt van ő! — mondotta elpirulva

örömeben és fölpattanva az asztal mellől. — Mily kedves tőled, hogy eljöttél.

Odaszaladt hozzám, megölelt s néhányszor megkaparta arcomat a tüskés bajuszával. A csókra hosszabb kézzsoritás következett, aztán egy hosszas pillantás a szemem közé.

— Csöppet sem változtál meg, Szergej! Még mindig a régi vagy! Mindig oly szép, erős! Köszönöm, hogy eljöttél!

Kibontakoztam a grófi ölelésből, köszöntöttem a tisztartót, ki jó ismerősöm volt és az asztalhoz ültem.

— Jaj, galambocskám! — mondotta a nyugtalanná vált és beteg gróf. — Ha tudnád, mint örülök, hogy láthatom komoly arcodat. Nem ismeritek egymást? Engedd meg, hogy bemutatassalak benneteket egymásnak: Jó barátom, Psechotszki Kazimirovics Kalton. Ez pedig itt, — tette hozzá a kövérhez fordulva — régi jó barátom, Szinovjev Petrovics Szergej! A helybeli nyomozó-bíró.

A feketeszemű, vastag ember fölemelkedett egy kissé és kövér, nyirkos kezét nyújtotta.

— Van szerencsém, — dörmögte, figyelmesen nézve reám. — Nagyon örülök.

A gróf érzelmeinek áradozása után lecsillapodott, töltött nekem egy pohár erős hideg teát és megkínált a süteménnyel.

— Végy belőle! Moszkvában vettem átutaztomban. Neheztelek reád, Szeresa, elannyira, hogy legjobban szeretnék pörbe szállni veled! Nem elég, hogy két álló esztendeig egy szót sem irtál, hanem még a levelemre sem feleltél! Nem jóbaráthoz illő eljárás az!

— Nem tudok levelet írni, — feleltem. — Nem is érek reá. Mit is írhattam volna?

— Hát igaz, — mondotta a gróf, ki szeretett egyet-érteni mindennel.

A gróf még sokáig és sokat beszélt, s ezt a szokását én nem szenvedhettem.

Fecsegésének ezuttal Ilja lakáj vetett véget azzal, hogy egy pohár pálinkát és félpohár vizet hozott. A gróf ivott pálinkát, aztán vizet; köhécselt, aztán megbiccentette a fejét.

— Még mindig nem hagytál föl a pálinkaivással? — mondtam.

— Nem hagytam föl, Szeresa!

— Akkor legalább tégy le arról az undok szokásodról, hogy köhécselsz és biccented a fejed!

— Le fogok tenni róla, galambocskám... Az orvosok eltiltottak az ivástól... Lassan-lassan le kell szoknom róla.

Reánéztem a gróf bánatos, beteg arcára, a pálinkás pohárra, a sárgacsizmás lakájra; szemügyre vettem a feketeszemű lengyelt — akit, nem tudom, miért, de az első pillanattól fogva gazembernek és szélhámosnak néztem —, a félszemű parasztot, s éreztem, hogy valami nyomaszt és kellemetlenül hat reám... Kedvem lett volna menekülni ebből a piszkos légkörből, de előbb kifejezni a grófnak teljes ellenszenvemet... Egy pillanatilag közel voltam hozzá, hogy föllálok s elmegyek... De maradtam... Egyszerűen (szégyen megmondanom) lusta voltam hozzá...

— Tölts pálinkát nekem is! — mondtam Iljának.

Hosszu árnyak borultak a fasorra és a térségre... Leszállt a tavaszi alkonyat.

— Mi ujság maguknál, Jegorics Péter? — kérdezte a gróf a tisztartótól. — Nincs semmi ujság, valami nevezetes ujság?

— Minden a régiben van, excellenciád...

— Nincsenek itt... csinos lányok?

Az erkölcsös Jegorics Péter elpirult.

— Nem tudom, excellenciás uram... Nem ügyelek én arra...

— Vannak meglehetősen, excellenciás uram! — kiáltotta basszushangján a félszemű Kuzma, ki addig hallgatott. — Sőt vannak sokatérők is.

— Csinosak?

— Izlése válogatja... vannak feketék, szőkék, mindenfélék...

— Ugy! Várj csak, most ismerek reád... volt Leporellóm... Ugy-e, Kuzmának hívnak?

— Parancsára!

— Tudom, tudom... tehát miféle leányok azok? Ugy-e, hogy parasztleányok?

— Persze, többnyire azok; de vannak mások is.

— És hol találta őket? — kérdezte Ilja, hunyorgó szemmel nézve Kuzmára.

— A postamesterhez egy sógornője jött látogatába... Ivanovna Nasztázia... Csinos leány, piros a képe, gyönyörű teremtés. Van még egy szebb is; szőke, fiatal, tüzről pattant; csak excellenciás uramat vártuk, oly gyönyörű szép, hogy Pétervárott sem látott különben.

— Ki az?

— Olenka; Szkvorzov erdész leánya.

A széke megroppant Urbenin alatt. Kezét az asztalra támasztva, lassan, tűzpirosan kelt föl s a félszemű paraszt felé fordította arcát. Bágyadtságának és unalmának kifejezését szörnyű harag váltotta föl.

— Rabszolga, hallgass! — rivalt reá. — Félszemű bitang, beszélj, amit akarsz, de ne merj tisztességes emberekre támadni!

— Nem támadok én magára, Jegorics Péter! — felelte Kuzma nyugodtan.

— Nem magamról beszélek, számár! Különben...

bocsánatot kérek, excellenciás uram, — fordult a tiszttartó a grófhoz. — Bocsássa meg, hogy jelenetet csináltam, de megkérném, tiltsa meg Leporellójának, mint nevezni kegyes volt, hogy tiszteletreméltó emberekre is kiterjessze igyekezetét.

— Nem találok benne semmit... — selypítette a gróf. — Hiszen nem mondott semmi különöset.

Megbántódva és izgatottan kelt föl Urbenin az asztal mellől. Kezét összefonva a mellén s pislogva a szemével, egy zöld lomb mögé rejtette arcát s elgondolkozott.

Sejtette-e talán ez ember, hogy rövid idő múlva sokkal súlyosabb sérelmek várnak erkölcsi érzésére?

— Nem értem, miért bántódik meg! — suttogta nekem a gróf. — Mulatságos egy ember! Mikor nem is mondott sértő dolgot senki!

Kétesztendei nyugodt életem után az a kis pohár pálinka mámorító hatással volt reám. Aggyvelőmben és egész testemben valami könnyűség és vidámság áradt széjjel. Azonkívül érezni kezdtem az esti hűvösséget, mely a szörnyű hőségre következett... Indítványoztam, hogy sétáljunk egyet.

A grófnak és lengyel barátjának kihozták a felöltőket s utnak indultunk. Urbenin nyomon követett bennünket.

Egyenesen a kert ajtaja felé tartottunk.

Ritka regény, melyben nem játszik szerepet a kertajtó. Ha önök ezt nem figyelték meg, kérdezzék meg az én Polikárpomtól, ki elég sok regényt falt föl életében, ő bizonyára igazolni fogja.

Az én regényem sem ment a kertajtótól. De az én kertajtóm abban mégis különbözik a másokétól, hogy tollam a szerencsétlenek egész sorát fogja átbocsátani rajta; szerencsés embert egyet sem, nem úgy, mint más

regényekben, hol éppen ellenkezőleg történik. S ami még rosszabb, ezt az ajtót én egy izben már, nem ugyan mint regényíró, hanem mint nyomozó-bíró, kénytelen voltam leírni.

Negyed óra mulva a gróf meg én egy dombra kapaszkodtunk föl, melynek tetejéről fenséges kilátás nyílt a gróf erdejére és birtokára; Urbenin meg a lengyel jobbnak látták lenni maradni s ott várni meg bennünket.

— Miféle alak ez? — kérdeztem a gróftól. — Hol szedted föl?

— Nagyon kedves ur az, Szeresa, nagyon kedves ur! — mondotta a gróf izgatottan. — Hamar össze fogsz barátkozni vele!

— Nem gondolnám. Vajjon miért hallgat folyton?

— Hallgatag ember. De okos ám!

— De miféle ember?

— Moszkvában ismerkedtem meg vele. Nagyon kedves ember. Egykor majd megtudsz mindent, Szeresa; most ne kérdezz. Lemenjünk?

Leereszkedtünk a lejtőn s az erdőbe mentünk. Alkonyodott. Az erdőben szólt a kakuk; egy csalogány csattogni kezdett...

— Jöjjenek! — kiáltotta hirtelen az erdőben egy vidám gyermekhang. — Fogjanak meg!

A sűrűségből egy körülbelül öt éves, szőke kis leány szaladt elénk. Mikor meglátott bennünket, föl kacagott; oda szaladt Urbeninhez és megölelte térdét.

Urbenin fölkapta a gyermeket és megcsókolta az arcát.

— A Szasa leányom! — mutatta be.

Szasát egy tizenöt éves gimnázista követte nyomon; Urbenin fia. Habozva állt meg, aztán levette a sípkáját, újra föltette és megint levette.

A fiu mögött egy vörös folt mozgott lassan. Ez a folt mindjárt magára vonta teljes figyelmünket.

— Mily fenséges tünemény! — kikáltotta a gróf, megragadva kezemet. — Nézd, mily elragadó! Ki ez a gyermek? Nem is tudtam, hogy ily tündérek járnak az én erdeimben!

Urbeninra néztem, hogy megkérdezzem, ki az a leány és csak abban a pillanatban vettem észre, hogy Urbenin részeg. Vörös volt, mint a rák, tántorgott és belefogódzott a könyökömbe.

— Petrovics Szergej! — sugta. — Kérve kérem, tartóztassa vissza a grófot, hogy több megjegyzést is tegyen erről a leányról. Főlösképez dolgokat is mondhatna, szokása szerint, pedig ez nagyon tisztességes leány!

Annak a »nagyon tisztességes« leánynak fenségesen szép fejcskéje, jóságos, kék szeme és hosszú, szőke haja volt; legföljebb tizenkilencéves lehetett. Elénkvörös harisnyába bujtatott karcsu lábaihoz valósággal gyermekí cipő szorult. Gömbölyded vállait, míg rajta volt szemem, kacérul mozgatta, mintha dideregne.

— Mily fiatal arc és mily kifejlett formák! — sugta nekem a gróf, ki kora ifjúságától fogva elvesztette azt a képességét, hogy becsülje a nőt s másképpen nézze, mint egy megromlott állat szemével. De engem meleg, kellemes érzés hatott át. Még poéta voltam! s' egy májusi estelen az erdő és a ragyogó csillagok láttára a poéta szemével nézhettem a nőt... Épp oly áhitattal néztem a vörösruhás leányra, mint amilyenl az erdőt, hegyet és kék eget szoktam nézni.

— Ki ez? — kérdezte a gróf.

— Szkvorzov erdész leánya, excellenciád! — monddta Urbenin.

— Ez volna az az Olenka, akiről az a félszemű paraszt beszélt?

— Igen, az ő nevét említette, — felelte a tisztartó reám nézve nagy, esdeklő szemével.

A vörösruhás leány hagyta, hogy elmenjünk mellette, s látszólag figyelmére sem méltatott bennünket. A szeme valamerre félretekintett, de én, aki ismertem az asszonynépet, éreztem, hogy az én arcomon pihen.

— Melyik a gróf közöttük? — hallottam suttogni a hátam mögött.

— Az a hosszubajuszu ott, — felelte a gimnázista.

S hallottunk egy eziistcsengésű kacajt a hátunk mögött... csalódott kacaj volt... azt hitte, hogy én vagyok a gróf, e nagy erdőségek s a tó ura és nem az a bánatos képű és hosszubajuszu törpe...

A hátam mögül mély sóhajtást hallottam, mely Urbenin erős melléből tört elő. A vasember alig mozgott.

— Küldd el a tisztartót, — sugtam a grófnak. — Beteg az, vagy... részeg.

— Ugy látom, beteg, Jegorics Péter! — fordult a gróf Urbeninhez. — Nincs szükségem reá, elmehet.

— Ne aggódjék, excellenciád. Köszönöm figyelmét, de nem vagyok beteg.

Körülnéztem. A vörös folt nem mozdult s utánunk nézett.

Szegény, szőke gyermek! Ki gondolta volna ezen a csendes, nyugodt májusi estelen, hogy ő lesz e nyugtalan regényem hősnője!

Keresztülmentünk az erdön.

— Ne fordulnánk vissza? — kérdezte a gróf.

Senki sem felelt. A lengyelnek tökéletesen mindegy volt, bárhol van is. Urbenin nem tartotta irányadónak a véleményét, én pedig sokkal jobban örültem az erdő üdeségének, semhogy vissza akartam volna fordulni. Azonkívül pedig valahogyan csak agyon kellett csapni az időt.

A reánk váró szilaj éjszakára gondolva, édes remegés fogta el szívemet.

Szégyenletes, hogy meg kell vallanom, de róla álmodtam, s gondolatban végigizleltem a reám váró élvezeteket. Abból a türelmetlenségből, mellyel a gróf minden pillanatban az óráját nézte, észre lehetett venni, hogy őt is ugyanaz a várakozás gyötri. Éreztük, hogy megértjük egymást.

A kis erdészlaknál, mely a fenyvek közt egy kicsiny, négyszögletű magaslaton állt, két ismeretlen fajtájú, kigyóhajlékonyságu, fényesszőrű, tűz-sárga kis kutya köszöntött bennünket hangos csaholással. Mikor meglátták Urbenint, vigan csóválták a farkukat s odaszaladtak hozzá, amiből azt lehetett következtetni, hogy a tisztaró gyákorl látogatója az erdészlaknak. Egy mezitlábás, szeplős képű, födetlen fejű parasztfiu egy pillanatig némán bámészkodott reánk, mikor pedig megismerte a gróft, elkiáltotta magát, hogy: »Jaj!« — és berohant a házba.

— Tudom, miért szaladt be, — kacagott a gróf. — Emlékezem reá... a Mitka volt.

A gróf nem tévedett. A fiu néhány pillanat mulva kijött, két pohár pálinkát meg egy félpohár vizet hozva egy deszka-tálcán.

— Egészségére, excellenciás ur! — mondotta, a gróf elé nyújtva a tálcát.

A gróf megitta a pálinkát, aztán ivott reá egy korty vizet.

A háztól körülbelül száz lépésnyire egy régi vaspad állt; épp oly vén, mint a fák.

Leültünk reá és élveztük az estét teljes szépségében. Fejünk fölött károgó hollók szálltak; mindenfelől fülemilecsattogás hallatszott; egyébként semmi sem zavarta az általános csendet.

— Nem tudom, meg leszel-e elégedve? — fordult

hozzám a gróf, ki nem tudott hallgatni. — Hallevest és vadpecsenyét rendelttem vacsorára. A pálinkához hideg tokot és disznósültet tormával.

Friss szellő kelt az erdei tisztáson és könnyeden meglegette a pázsit fűszálait.

— Elég volt! — kiáltotta Urbenin a tüzsárga kutyáknak, melyek nem engedték pipázni hizelkedésükkal. — Azt hiszem, esni fog. Már a levegőben van. Ma oly meleg volt, hogy nem kell tudós professzornak lenni, hogy az ember megjövendölhesse az esőt. A vetésnek mindenestre nagyon jó lesz.

— Mit bánod a vetést? — gondoltam magamban. — A gróf ugyanis elissza; kár a fáradságért, melyet az eső magára vesz.

Megint szél kerekedett az erdőben. A fenyőfák hangosabban zugtak.

— Menjünk haza.

Renghén emelkedtünk föl és visszacaminogtunk a kis házhoz.

— Sokkal jobb annak, akit a szőke Olenkának hívnak és itt él az állatok közt, — mondtam Urbeninhez fordulva — mint a nyomozó-bírónak, aki az emberek közt él... sokkal nyugalmasabb; igaz-e, Jegorics Péter?

— Az ember lehet, ami akar, csak az a fő, hogy nyugodt legyen a lelkiismerete, Petrovics Szergej.

— S a szép Olenkának nyugodt a lelkiismerete?

— Csak a jó Isten ismerheti a mások lelkét; mi is bánthatná Olenkát? Nincs bánata, nincsenek bűnei... nagyon derék leány! No, de most az ég szólal meg.

Megdördült az ég. Mitka, ki még mindig nyomon követett bennünket pillantásaival, megrázkódott és keresztet vetett magára.

— Égiháboru! — mondotta a gróf megrettenve.

— Szép meglepetés! És besötétedett. Mondottam, hogy forduljunk vissza! De nem, tovább kellett menni...

— A kis házban is bevárhatjuk a zivatar végét, — mondottam.

— Miért a kis házban? — mondotta Urbenin, saját-szerűen hunyorgatva a szemével. — Egész éjszaka esni fog, az egész éjszakát a kis házban akarják tölteni? Ne aggódjanak... Menjenek; Mitka majd előreszalad és küldi a kocsit.

— Sebaj, talán eláll az eső... Ez alkalmából szerénné megismerkedni az új erdészszel s beszélgetni egy kissé Olenkával, hogy megtudjam, miféle madárka ő... — mondottam.

A gróf helyeselt.

— Már hogyan is mennének oda?... talán... nincs is tisztogatva! — hebegte nyugtalanul Urbenin. — Oly meleg van ott, excellenciád, holott önnél otthon... Nem érthetem az ily örömet. S megismerkedni az erdészszel, aki beteg...

A tisztartó nyilván nem akarta, hogy bemenjünk a kis házba. Még szét is tárta a karját, mintha el akarná állni az utunkat. Láttam arcának kifejezésén, hogy oka van, be nem engedni bennünket.

Tisztelni szoktam a mások titkát, de ezuttal föl volt izgatva a kíváncsiságom, s ragaszkodtam hozzá, hogy menjünk be a kis házba.

— Tessék a vendégszobába jönni! — kiáltotta Mitka.

Képzeliék el a világ legkisebb vendégszobáját. A falak, melyeken néhány kép s az erdésznek néhány oklevele függött, festetlenek voltak... néhány virágcserep... egy sarokban kis olajlámpás a szentkép előtt. A falak mellett néhány új szék... két zsöllye, meg egy kanapé, fehérén áthuzva, s egy kerek, fényezett asztal. A ka-

napén egy szelid nyúl bóbiskolt... a kis szoba lakályos, tiszta, meleg volt... Mindenhol meglátszott a női kéz nyoma... még a kis könyvespolc is oly nőiesen ártatlannak látszott, mintha azt akarta volna mondani, hogy csak rossz regények és gyöngye versek vannak rajta...

Az ily lakályos, kicsiny szobák igézetességét főképp őszkor érzi az ember, mikor menedéket keres benne a nyirkosság és a hideg elől...

Mitka zajosan és nehezen szedve a lélegzetet, meggyújtott és óvatosan az asztalra tett két gyertyát. Mi lebecsátkoztunk a zsölgieszékekbe, egymásra néztünk és neveltünk...

— Efimovics Nikoláj beteg, — magyarázta nekünk Urbenin a házbeliék távollétét — Nikolajevna Olga pedig valószínűleg hazakiséri most a gyermekeimet...

— Te, Mitka, be vannak-e csukva az ajtók? — hallottuk most egy gyöngye tenorhang szavát a szomszéd szobából.

— Be vannak csukva, Efimovics Nikoláj, — felelte Mitka, berohanva a szomszéd szobába.

— Jól van, jól... Legyen rá gondod, hogy az ajtók zárva maradjanak..., — mondotta ugyanaz a gyöngye hang — jól becsukd valamennyit, de jól ám... ha jönnek a tolvajok, csak szólj... majd ellátom őket a puskámmal... azokat a bitangokat...

— Okvetetlenül megteszem, Efimovics Nikoláj!

Neveltünk és kérdő pillantást vetettünk Urbeninra. Az elpirult, s hogy leplezze zavarát, valamit megigazgatott a fehér függönyön.

Mit jelentsen ez? Csodálkozva néztünk egymásra.

De nem értünk reá, hogy sokáig gondolkozzunk rajta. Kivülről gyors léptek hallatszottak, az ajtó nagy zajjal kinyílt, s a vörösruhás leány berohant a szobába.

— Szeretem a májusi zivatart! — énekelte ma-

gas hangon, de félbeszakította dalát, mikor megpillantott bennünket.

Zavarba esett és csöndesen, mint a bárány, bement a szomszéd szobába az atyjához.

— Nem várta, hogy itt talál bennünket! — mosolygott Urbenin.

Rövid idő múlva nyugodtan visszatért a kis leány, leült egy székre az ajtó mellé s nézegetni kezdett bennünket. Merészen tekintett a szemünk közé, mintha nem is új emberek volnának számára, hanem egy állatkert lakói.

Egy pillanatig mi is reánéztünk, némán, meg sem moccanva... Én a magam részéről szívesen ültem volna ott nyugodtan még egy félesztendeig és csodáltam volna őt, oly csinos volt ez estén.

Engem tetőtől talpig kérdőleg nézett végig, de ha tekintetét rólam a lengyelre vagy a grófra vetette át, megfordítva: alulról fölfelé méregette őket s ez a tekintet fölért egy kacajjal...

Elsőnek én szakítottam meg a csöndet.

— Van szerencsém bemutatkozni, — mondtam, fölemelkedve s feléje tartottam: — Szinovjev. S most bemutatom barátomat, Karneev grófot. Bocsánatot kérünk, hogy meghívás nélkül betolakodtunk csinos otthonába... Nem tettük volna, de a zivatar miatt kénytelenek voltunk.

— De hiszen azért nem dől be a házuk! — mondotta kacagva s a kezét nyújtotta nekünk.

Megmutatta fenséges fogait. Leültem melléje s beszélgetni kezdtem vele az időjárásról.

Aközben, hogy mi beszélgettünk, Mitka két ízben szolgált a grófnak pálinkával s utána az elmaradhatatlan vizzel.

— Kiván enni valamit? — kérdezte tőlem Olenka, s be sem várva feleletemet, kiment a szobából.

Az ablaktáblákat megkoppantották az első eső-csöppek.

Odamentem az ablakhoz; egészen sötét volt és nem láttam mást, mint az esőcsöppeket meg a saját orromat.

Villámlott és a cikázó fény megvilágított néhány fenyőfát.

— Be vannak csukva az ajtók? — hallottam ismét a gyöngye tenorhangot. — Mitka, te alávaló kölyök, csukd be az ajtókat!

Egy ostobán aggódó képű asszony lépett a szobába, mélyen meghajolt a gróf előtt s fehér terítőt tett az asztalra. Utána Mitka lépett be, fölszeletelt húst hozva.

— Már esik! — mondtam a visszatérő Olenkának.

A vörösruhás leány közeledett az ablakhoz s ugyanabban a pillanatban reánk világított egy villám fénye. Recsegett, ropogott a fejünk fölött s nekem úgy tűnt föl, mintha valami nehéz dolog szakadt volna ki az égből s reánk zuhant volna... Az ablakrámak meg a gróf előtt álló poharak megcsörrentek... szörnyű egy mennykő-csapás volt...

— Nem fél az égiháborútól? — kérdeztem Olenkától.

Ő kerek vállára hajtotta fejét s gyermeki bizalommal nézett reám.

— De bizony félek, — felelte rövid gondolkodás után. — Anyámat a villám sujtotta agyon... Tudja, — folytatta merengve, némi szünet elmultával — azok, kiket a villám, vagy a háboru pusztít el, meg aztán azok, kik nehéz szülés közben halnak meg, a paradicsomba jutnak... ez nincs megírva sehol, de úgy van. Anyám most a paradicsomban van. Hiszem, hogy engem is villám fog agyon-sujtani és a paradicsomba jutok... Tanult ember ön?

— Az vagyok!

— Akkor ki fog nevetni... a következőképpen szeretnék meghalni: Szeretnék egy nagyon drága, divatos ruhát venni magamra, olyant, mint a minap Schöffernén, a gazdag földesasszonyon láttam... sokat érő karperecekkel cicomázni fel magam, fölmenni egy dombra, hogy mindenki láthasson s agyonsujtatni magam egy villámcsapással... Egy szörnyű dörrenés... s mindennek vége!

— Mily vad képzelet! — mondtam mosolyogva s a szempárba tekintve, mely a szörnyű, de hatásos meghalástól való szent borzalommal volt tele. — S nem szeretne egyszerű ruhában meghalni?

— Nem, — felelte Olenka, a fejét rázva. — S csakis úgy, hogy az emberek lássanak.

— Ez a ruha szebb, mint a drága, divatos ruhák... illik kegyednek. Olyan benne, mint a piros mák-virág.

— Nem, nem igaz! — sóhajtott Olenka. — Ez a ruha olcsó, nem lehet szép.

A gróf közelebb jött hozzánk, azzal a szándékkal, hogy beszélgetésbe ereszkedik Olenkával. Barátom három európai nyelven beszél, de nem érti az asszonyokkal való bánást. Zavarodottan állt néhány percig mellettünk, együgyűen mosolygott, dűnnyögve mondotta, hogy: »hja«, és visszatért a palackokhoz.

Történetesen körülnéztem. Urbanin figyelt bennünket s gyűlöletet és haragot olvastam ki szeméből, ami sehogy sem illett egyébként jólelkű, szelid vonásaihoz.

— Féltékeny volna? — gondoltam magamban.

A szegény ember felfogta kérdő tekintetemet, felállt helyéről s kiment az előszobába. Meglátszott a járásán is, hogy fel van indulva. A mennykőcsapások mind erősebben követték egymást. A villám szakadatlanul megvilágította az eget, a fenyőfákat s a nyirkos földet.

Közeledtem a könyvespolchoz s Olenka könyveire néztem, mikor az ajtó hirtelen kinyílt s egy sajtószertű jelenség vonta magára figyelmemet.

Nagy, izmos férfialak volt, meglehetősen eredeti ábrázattal, kreton hálókabátban és rongyos papucsban. A különös ember végigjártatta rajtunk zavaros, zöldes szemét, amelyet aztán a grófra függesztett.

— Be vannak zárva az ajtók? — kérdezte esdeklő hangon.

A gróf reám nézett s a vállát vonta.

— Ne aggódjál, atyám, — mondotta Olenka. — Be van zárva minden, eredj a szobádba!

— Hát az istálló be van-e csukva?

— Néha... egy kissé nincs eszén, — sugta Urbenin az előszobából jövet. — Fél a zsványoktól s mindig az ajtókra gondol... Efimovics Nikoláj, — fordult az öreghez — eredj a szobádba s feküdjél le és aludj! Ne félj, minden be van csukva!

— Az ablakok is?

Efimovics Nikoláj gyorsan szemügyre vett minden ablakot és pillantására se méltatva bennünket, visszafutott a szobájába.

Olenkára néztem. Zavarodottan fordítva el arcát, tett-vett a könyvei között. Ugy látszott, szégyenli a bolond apját.

— Itt a kocsi, excellenciád! Haza mehet! — jelentette Urbenin.

— Honnan vette azt a kocsit? — kérdeztem.

A következő pillanatban a kocsiban ültem a gróf mellett és boszankodtam...

— Mégis kiakolbólitott bennünket az a Jegorics Péter, vigye el az ördög, — dörmögte mérgesen. — Nem engedett időt, hogy gyönyörködhesünk Olenkában. Nem ettem volna meg... A vén bolond! Egész idő alatt

majd szétpukkadt féltékenységében. . szerelmes abba a leányba!

— Igen, igen, igen... én is észrevettem! Csak féltékenységében nem akart beereszteni bennünket a házba s azért küldött oly hamar a kocsit... ha, ha!

— Öreg ember nem vén ember... egyébként, testvér, nehéz dolog bele nem háborodni abba a vörösruhás leányba, ha az embernek folyton a szeme előtt van, mint ma nekünk! Pokoli módon csinos! De nem való neki... a vén számárnak!...

— Emlékszel reá, hogyan felfortyant a teánál, mikor Kuzma a nevét említette? Azt hittem, megver valamennyiünket... az ember nem szokta oly tüzesen védelmezni egy nő becsületét, ha nem szerelmes belé...

— Védni védi, testvér... de nem arról van szó... a fődolog... Ha bennünket is úgy dirigált ma, mit tehet az olyanokkal, akik tőle függenek!

E pillanatban a kocsí bejárt az udvarra és megállt a kapunál.

Leszálltunk. Az eső elállt. A fekete felhők, a vilámtól meg-meghasogatva, északkelet felé siettek s mind több csillagos kék foltot hagytak maguk után az égen... Apró fellegecskék siettek utánuk, mintha attól tartanának, hogy nem érik őket utol... A természet békéje visszatért.

Ily este kellemes sétakocsizást tenni a mezőn, vagy evezni a tavon... De mi a házba mentünk, hol más »költészet« várt reánk.

— Örülök, hogy nem ettél semmit az erdőszél s nem rontottad el az étvágyadat, — mondotta a gróf, mikor bementünk a házba. — Nagyszerűen fogunk most vacsorázni... Mint a régi időkben... Tálalni! — parancsolta Iljának, ki lehuzta róla a felöltőt és felsegítette reá a hálókabátot.

Az ebédlőbe mentünk. Az asztalon sok palack állt. A második asztalra hideg husneműt meg egy nagy üveg angol pálinkát készítettek elő. A borospalackok mellett két megrakott tál volt: az egyikben disznósült, a másikban tok.

— Nos, — kezdette a gróf, pálinkát töltve három kis pohárba — egészségünkre! Vedd fel a poharat, Kazimirovics Kajetán!

Ittam, de a lengyel visszautasítólag rázta a fejét. Maga elé huzta a tokot, megszagolta, és enni kezdett belőle.

— No, igyuk meg hát a második pohárral!

A gróf töltött.

Kezembe vettem a poharat, megnéztem és letettem.

— Az ördögbe, — mondtam — régóta ittam már. Nem gondolnánk vissza a régi jó időkre?

Nem fontolgotva sokat, megtöltöttem öt kis poharat s egymásután kihajtogattam valamennyit. Másképp én nem tudtam volna inni. A gróf hasonlóképpen cselekedett. Az én öt pohárkám imponált neki; de én nem azért ittam, hogy kimutassam, mire vagyok képes. A mámornak az a kellemes, erős érzése kellett nekem, amelyben jó ideje nem volt részem.

Leültünk az asztalhoz és falatozni kezdtünk.

A mámor nem sokáig váratott magára. Egyszerre csapongó jókedvem kerekedett. A sivárságot, unottságot öröm váltotta fel. Kezdettem mosolyogni. Vidulni, kacagni akartam, kívántam az emberek társaságát.

— Miért nem iszik? — kérdeztem a lengyeltől.

— Nem szokott inni, ne kényszerítsd! — mondotta a gróf.

A lengyel felkapott egy darab halat és tagadólag rázta a fejét.

Hallgatása ingerelt.

— Hallja-e, Kajetán... hogyan is hívják csak az apjáról?... Miért hallgat mindig? — kérdeztem. — Még nem volt szerencsém a szavát hallani.

A szemöldöke, melyek olyanok voltak, mint egy-egy szálló pillangó, magasra huzódtak fel. Reám nézett.

— Azt kívánja, hogy beszéljek? — kérdezte erősen lengyeles kiejtéssel.

— Nagyon.

— Mivégből?

— Engedelmet kérek! A hajón merőben ismeretlen emberek szóba állnak egymással, mi pedig már néhány órája ismerjük egymást s még nem váltottunk egy árva szót sem. Mi értelme van ennek?

A lengyel hallgatott.

— Miért hallgat? Feleljen valamit!

— Nem felelek önnek. Szavából kiérzem a nevetést, s nem szeretem, ha kinevetnek.

— Eszében sincs, hogy kinevessen; hova gondolsz, Kajetán?

— Grófok és hercegek nem mertek ily hangon beszélni velem, — mondotta Kajetán rosszkedvűen. — Nem szeretem ezt a hangot.

— Tehát nem akar beszélgetésre méltatni? — szutytyongattam, felhajtva még egy pohár pálinkát, s kacagva.

— Tudod-e, hogy voltaképpen miért jöttem ide? — vágott szavamba a gróf, abban az igyekezetben, hogy más tárgyra terelje a beszélgetést. — Még nem mondtam meg neked. Az orvosok biztos halálotat jósolták meg, ha nem hagyom oda Pétervárt és nem mondok le az ivásról. Azt mondják, nagyon beteg a májam. Elhatároztam, hogy ide jövök... csakugyan, miért is kuksoljak ott... itt van ez a pompás birtokom... már maga a levegője is megfizethetetlen... szeretnék foglalkozni va-

lamivel; a munka a leggyökeresebb szer, hogy az ember meggyógyuljon. Nem igaz, Kajetán? A mezőgazdaságra fogom vetni magam és felhagyok az ivással... Az orvosok azt mondják, hogy nem szabad innom egyetlenegy pohár pálinkát sem... egyetlenegyet sem!

— Hát ne igyál!

— Hiszen nem iszom... csak ma utoljára, viszontlátásunk örömére... (Hozzám hajolt és megcsókolta az arcomat.) Kedves, jó barátom, holnap már nem iszom egy csepp sem! Bacchus ma örökre elbucsuzik tőlem... Bucsupohárnak, Szeresa, egy kis cognacot... jól van?

Ittunk cognacot.

— Ki fogom kúrálni magam, Szeresa, és egészen a gazdálkodásra vetem magam... az okszerű gazdálkodásra! Urbenin jó fiu... de mit ért az a gazdálkodáshoz? Az embernek szakfolyóiratot kell járattnia; olvasnia kell, tájékozva kell lennie mindenről, meg kell néznie a mezőgazdasági kiállításokat; már pedig ő nagyon is műveletlen ahhoz. Hát csakugyan szerelmes volna Olenkába? Ha, ha! Dolgozni fogok s ő lesz a jobbkezem... megválasztatom magam... szórakoztatni fogom az itteni társaságot... mit szólsz hozzá? Elvégre az ember itt is élhet boldogan. Nevetsz? Miért nevétsz? Igazán nem lehet komolyan beszélni veled!

Nevető jókedvem volt. Mulattam a grófon, a palackokon, az ebédlő falainak cirádáin... Csak a lengyel fizionómiáján nem mulasztott. Ez ember jelenléte bozantott.

— Nem küldhetnéd a pokolba ezt a slachcicot? — sugtam a grófnak.

— Hová gondolsz! Az Isten szerelmére, — hebegte a gróf, megkapva mind a két kezemet — hadd üljön ott!

— De én nem nézhetem! Hallja-e! — fordultam

Psechoczkhoz. — Megtagadta azt a kérésemet, hogy beszéljen velem, de még nem tettem le a reményről, hogy megismerkedhetem szónoki képességeivel.

— Ne bánts! — A gróf meghuzta a kabátom ujját. — Kérve kérek!

— Nem, nem hagyom önt addig békén, míg nem felel nekem, — folytattam. — Miért ráncolja oly bosszusan a homlokát? Még most is kiérzi hangomból a kacajt?

— Ha annyit ittam volna, mint ön, beszélnék önnel, de így nem vagyunk egymáshoz valók, — dörmögte a lengyel.

— Nem vagyunk egymáshoz valók? Eppen ez az, ami bebizonyítandó volna... Én is éppen azt akartam mondani... A részeg ember zavarja a józant s viszont. Amott a szalonban kényelmes, pompás kanapék vannak! Nagyon jó fekvés esik rajtuk így evés után. Odáig nem hallatszik el hangom. Nem volna oly szives odamenni?

A gróf kétségbeesetten tördelte a kezét és szemével hunyorgatva, kezdett fel s alá járni a szobában.

Gyáva s fél a »nagyobb« magyarázatoktól... nekem viszont kedvemre vannak a félreértések és elégedetlenségek, mikor részeg vagyok.

— Nem értem, nem értem! — nyögte a gróf, nem tudva, mihez is fogjon.

Tudta, hogy lehetetlen elhallgattatni engem.

— Még nagyon kevésbé ismerem önt, — folytattam. — Lehet, hogy ön a világ legpompásabb embere, azért egyelőre nem szeretnék veszekedni önnel. Csak arra kérem, értse meg, hogy itt nincs számára hely.

— Tőlem beszélhet! — sóhajtotta Psechoczk.

— S ha megsérteném? Ha makacs disznónak minősíteném?

A lengyel elpirult, ennyi volt az egész. A gróf

sápadtan, remegve közeledett hozzám és esdeklő arcot vágott.

— Kérlek, tartsd féken a nyelvedet!

Szerencsére belépett Urbenin.

— Kellemes étvágyat! — kezdte. — Azért jöttem, hogy kikérjem parancsait, excellenciád.

— Nem parancsolok, csak kérem, — felelte a gróf. Örülök, hogy ide jött, Jegorics Péter... Tartson velünk s beszéljünk a gazdálkodásról.

Urbenin leült. A gróf megivott még egy pohár cognacot s kezdte részletezni terveit. Sokáig s fárasztóan beszélt. Urbenin olyanformán hallgatta, mint komoly emberek a gyermeki, vagy az asszonyi fecsegést. Evett és szomorúan nézett a tányérjára.

— Pompás rajzokat hoztam magammal. Megmutassam magának?

Felszökött helyéről s a fülkéjébe szaladt, hogy behozza.

Urbenin arra használta fel távollétét, hogy egy fél vizespohár pálinkát töltött magának s egy hajtásra kiürítette.

— Átkozott pálinkája! — mondotta Urbenin, gyűlöletteljesen nézve a pálinkásüvegre.

— Azelőtt úgy-e, sohasem ivott, Jegorics Péter? — mondtam.

— Most pedig sokat iszom! — sugta. — Nappal éjjel pihenés nélkül! Csak Isten a megmondhatója, mi történik az én belsőmben Petrovics Szergej! Bánatomban iszom... Mindig szerettem, becsültem magát, Petrovics Szergej, s őszintén megvallom magának, hogy legjobban szeretném, ha felköthetném magam!

— De hát miért?

— Az ostobaságomért. Nemcsak a gyermek os-

toba. Vannak ötven esztendőös bolondok is. Ne kérdezze az okát.

A gróf visszatért s félbeszakította ömlengését.

— Nagyszerű likőr, — mondotta, a rajzok helyett egy öblös palackot téve az asztalra. — Moszkván átutaztomban vettem. Iszol-e belőle, Szeresa?

— De hiszen a rajzokat akartad kihozni! — mondtam.

— Igen? Miféle rajzokat? Oh igen, igen! De tudod, festvér, az ördög igazodik el azokban az utiládákban... A likőr nagyon jó. Iszol belőle?

Urbanin csak rövid ideig maradt még ott, aztán köszönt és elment.

Távozása után vörös bort ittunk. Végre éreztem az annyira megkívánt mámort. Emelkedettebb hangulatban voltam, szerettem az egész világot, de egyben szűkségét éreztem egy kicsit csipkelődni, mulatni valakin...

— Miért hallgat? — kezdettem újra. — Beszéljen, hallgatom! Haha! Szeretem, mikor az emberek komoly arccal ostobaságokat beszélnek! Csufsága az emberi agyvelőnek az olyan arc, mely nem felel meg az agyvelőnek! Az olyan ember, mint maga, ha nem akar hazudni, hülye ábrázatot öltön, s ne mutassa magát olyannak, mint egy görög bölc

Nem mondtam végig... A nyelvem fel akarta mondani a szolgálatot minden gondolatnál, melyet alacsonyabb értelmiségű embernek mondtam. Nekem emberekkel, ragyogó asszonyokkal népes, ezernyi gyertyafénnyel világított terem kellett... Fogtam a poharamat, kimentem a mozaik-szalónba, leheveredtem egy széles kanapéra és átengedtem magam képzeletemnek.

A gróf leült mellém... láttam, hogy valamit mondani akar. Ezt a kívánságát már akkor is kiolvastam

a szeméből, mikor felhajtotta az öt pohárka pálinkát. Tudtam, miről akar beszélni velem.

— Ma sokat ittam... jobban árt az nekem, mint a méreg... de utoljára történik... van bennem akarat-erő.

— Jó... jó... — feleltem.

— Utoljára, barátom, Szeresa; nem kellene-e utoljára egy táviratot küldeni a városba? Legyen jó kedvünk utoljára... kelj fel és irj.

Fölemelkedtem és irtam:

»C... »London«-vendéglő. Karpov karmester. Ott hagyni mindent és kétórai vonaton tüstént utra kelni.

Gróf.

— Most háromnegyed tizenegyre, — mondotta a gróf. — Háromnegyed óra kell az embernek, hogy a vasúthoz érjen. Egy órakor Karpov megkapja a táviratot. Ha nem érik el a személyvonatot, jöhetnek a tehervonattal.

A táviratot elküldötték Kuzmával. Iljának megparancsolták, hogy kocsit küldjön az állomásra.

Hogy valamiképpen öljem az időt, meggyújtottam a lámpásokat s gyertyákat valamennyi szobában, aztán megütöttem néhány billentyűt a zongorán

Aztán, semmire se gondolva, visszafeküdtem a kanapéra s félretoltam kezemmel a grófot, ki folyton beszélgetésével alkalmatlankodott.

Félálomban feküdtem így s csak a ragyogó lámpafényt és jókedvemet éreztem. Feltűnt előttem a vörösruhás leány alakja, fejét a vállára hajtva s a hatásos haláltól rémült tekintetével, és csöndesen megfegyvetett az ujjacskájával. Elhaladt mellettem egy másik, feketeruhás, halovány, büszke arcélű leány alakja is, s félig esdve, félig szemrehányóan nézett reám. Aztán lármát, kacajt, suttogást hallottam, mély, fekete szemek

homályosították el előttem a világosságot. Láttam fényüket, a duzzadó ajkon örvendő mosoly játszott. Tina, a cigányleány szeretőm volt.

— Te vagy az? — kérdezte a hangja. — Alszol? Kelj fel, édes. Régen láttalak.

Szótlanul szorítottam meg kezét s magamhoz vontam.

— Menjünk oda. Egész társaságom megérkezett.

— Maradj, oly jól érzem magam itt, Tina.

— De itt nagyon világos van, eszedet vesztetted, bejöhettek.

— Aki ide bejön, kitekerem a nyakát. Oly jól érzem, magam, Tina, két éve hogy láttalak.

A szalónban néhány hang énekelt, zongoráztak.

— Látod, mindenki énekel ott, nem fog bejönni senki.

— Igen, igen.

A Tinával való egyedüllet felrázott álmaimból... Tíz perc múlva kezemnél fogva a szalónba vezetett, hol félkörben fel volt állítva a zenekar... A gróf lovas módra ült egy széken s kezével az ütemet verte... Psechoczki mögötte állt és ámuló szemmel nézte az énekeseket... Én kikaptam Karpov kezéből a balalajkát, intettem a kezemmel s egy vig nótába fogtam. A zenekar kísérte az énekemet.

De csakhamar újra intettem a kezemmel s ugyanabban a pillanatban felhangzott a megrázóan szomorú dal:

»Örület s kedv éjszakái...«

Semmi se hat oly izgatón az idegeimre, mint az ily hirtelen átmenetek. Elragadtatásomban reszkegni kezdtem s egyik kezemmel Tinát ölelve, a másikkal pedig megforgatva a levegőben a balalajkát, végig énekeltem

a dalt... A balalajka nagy reccsenéssel a földre esett és darabokra tört...

— Bort idel...

Ami ezután következett, már csak zürzavarosan él emlékezetemben... Oly kuszán, homályosan és bizonytalanul... Haloványan emlékszem egy tavaszi reggel szürke egére... evezünk... a tó vize ring, mintha fel akarna zúdulni tobzódásunk miatt... A ladikban állok és ringatódzom... Tina esküdözik égre-földre, hogy a vízbe pottyanak és kér, hogy üljek már le... Én hangozom fejezem ki sajnálkozásomat, hogy a tó nem háborog jobban... Aztán forró nap következik végtelen evéssel, tiz éves pálinkákkal, puncscsal... Eszembe jut néhány mozzanat... Emlékszem rá, hogy Tinával a hintán álltam; ő az egyik végén, én a másikon. Megfeszítettem egész testemet s magam se tudom: le akartam-e dobni Tinát a hintáról, vagy föl a felhők közé akartam-e lendíteni? Tina, sápadtan, mint a halál, de büszkén és önfejlően, összeszorította a fogát, hogy ne árulja el féltelmét. Mind magasabbra és magasabbra röppenünk s nem tudom, mi lett a dolog vége...

— Tönkre teszi magát! — sugta nekem Urbenin, mikor egy pillanatra bejött, hallgatni az éneket.

Igaza volt. Aztán emlékszem rá, hogy a gróffal örlekedtünk a kertben. Mellettünk volt Kajetán is, aki nem vett részt multságunkban, de egy pillanatra se tárgított mellőlünk s folgton a sarkunkban volt. A felkelő nap sugarai szinte megaranyozták egy fa sudarát. A madarak csicseregtek, hallani lehetett a tehenek bőgését s a pásztorok kurjantásait... Előttünk egy márványfedelű asztal volt. Az asztalon gyertya égett, szanaszét cigarettacsutkák, tört borospoharak s narancshéjak heverték.

— El kell fogadnod! — mondtam, egy csomó

bankópénzt nyújtva oda a grófnak. — Kényszeríteni foglak, hogy elfogadd!

— De hiszen én hívtam őket, nem te! — igyekezett a gróf meggyőzni. Megfogott a kabátom gombjánál fogva és nem bocsátott el. — Én vagyok itt a házigazda... vendégem voltál, hogyan fizetnél itt? Értsd meg, hogy megsértesz!

— Én is megrendeltem őket, azért fizetem a felét. Nem fogadod el? Nem értem az ilyen szivességeket! Azt hiszed, mert olyan gazdag vagy, mint az ördög, szivességeket tehetsz nekem?

— A vendéglőben, Szeresa, fizethetsz, amennyit akarsz, de az én házam nem vendéglő.

— Tehát nem fogadod el? Nem? Hát jól van...

Közeledtem kezemmel a gyertyához, meggyújtottam a pénzt, aztán a földre vetettem. Kajetánnak nyögés szakadt fel a melléből. Nagyra meresztette szemét, el-sápadt, nehéz testével végigvágta magát a földön és iparkodott eloltani tenyerével a tüzet, ami sikerült is neki.

— Nem értem! — mondotta, zsebre gyűrve a kis papirosokat. — Pénzt gyujtani meg?! Mintha szerelmeslevelekről volna szó! Inkább a szegényeknek adom, mintsem hogy elégjen.

Visszamentem a házba, a kanapéken és a szőnyegeken az elfáradt dalosok aludtak, Tinám a mozaikszalónban lévő kanapén. Nehezen lélekzett, a foga össze volt szorítva, az arca sápadt, talán a hintáról álmodott.

Ennyi az egész, ami megmaradt emlékezetemben a két örületes éjszakáról; a többi nem ragadt meg a mámoros aggyvelőmben, de ennyi is elég!

Lorka lovam még sohase igyekezett velem haza oly nagyon. Még az állat is nyugalomra vágyott, a tó a part felé hajtotta tarajos hullámain, visszatükröztette

a napot s nappali pihenőre készült, a fák s erdők némán s nyugodtan álltak a parton, mintha reggeli imádságukat végeznék. Nehéz leírnom akkori lélekállapotomat, csak annyit mondok, hogy végtelenül örültem s egy szersmind majd elsüllyedtem szegyenletemben, mikor a parton megpillantottam Mikhejnek, az öreg halásznak vén-ségtől és munkától ráncos arcát.

A háznál Polikárp fogadott. Lenéző, keserves szemmel nézett végig rajtam, mintha meg akarna bizonyosodni, hogy ezuttal is nem fürödtem-e meg ruházatosan a tóban.

— Gratulálok! — dörmögte. — Jól mulattál?

— Hallgass, számár! — feleltem.

Boszantott az ostoba arca. Gyorsan levetkőztem, a takaró alá bujtam és behunytam a szemem. A fejem szédült, az egész világ ködben uszott előttem. Eből a ködből ismert alakok tűntek előm... A gróf, a kigyó, Ferenc, tűzvörös kutyák, a szőke Olenka, a boldond apja...

— Megölte a feleségét! Jaj, de ostobák vagytok!

A vörösruhás leány megfenyegetett az ujjával, Tina elhomályosította előttem a világosságot a fekete szemével és... elaludtam...

MASODIK FEJEZET

— Mily édesen és nyugodtan alszik! Az ember, mikor ezt a halovány, fáradt arcot nézi, ezt a nyugodt lélekzetet hallgatja, azt gondolná, hogy nem a nyomozóbíró, hanem a testet öltött nyugodt lelkiismeret alszik itten. Az ember azt gondolná, hogy Karneev gróf nem is jött meg, s hogy nem volt semmi dárídó, nem

voltak cigányleányok és nem történtek botrányok a tavon... Ébredjen fel, gonosz ember! Nem érdemi meg, hogy élvezze a nyugodt alvás jótéteményét! Keljen fel!

Kinyitottam a szemem és nagyot nyújtózkodtam... Az ablaktól ágyamig széles napsugár huzódott, amelyben, egymást kergeíve, izgatottan, fehér porszemek szálltak, s ezért a napsugár olyan volt, mintha bágyadt, fehér színnel vonták volna be. Eltűnt a szemem elől, aztán újra a szemembe tűnt, aszerint, amint a szobámban fel s alá járó kedves barátom, Vosznezenszkij Ivánovics Pável körorvos eléje lépett, vagy eltávolodott tőle. Szokása szerint, mindenbe belelűtve az orrát s mindent megnézve a rövidlátó szemével, hol lehajolva, hol meg fölegyenesedve, egyik képtől a másikhoz, a székektől az asztalhoz ment, mindent megtapogatva: a függönyt, a mosdókészletet, a lámpát, mintha meg akart volna bizonyosodni, hogy minden a szokott helyén van.

— Keljen fel, ha mondják! — ébresztett az éneklő hangján.

— Ah... ah... ah... jó napot, patkány! — mondtam ásitva. — Ösidők óta nem láttuk egymást!

Nem tudom, miért ruházták fel őt a »patkány« melléknévvel, de magam is úgy szoktam szólítani.

Az orvos leült az ágyam szélére s a gyújtókatulyát az összehunyorított szeméhez emelte.

— Így csak a lusták alszanak, meg az olyan emberek, akiknek tiszta a lelkiismeretük, — mondotta. — Magára ez illik, de előbb keljen fel...

— Hát hány óra van?

— Tizenegy.

— Hallja-e, patkány, vigye el az ördög! Senki se bizta meg, hogy ily korán felébresszen! Csak hatkor aludtam el, s ha föl nem kelt, aludtam volna estig.

— Az ám! — hallottam a másik szobából Poli-

kárp mély hangját. — Még kevesel aludt! Második napja, hogy alszik s még mindig kevesli! Tudja-e, mi van ma? — kérdezte Polikárp a szobámba lépve.

— Szerda — feleltem.

— No persze! Egy héten két szerda van a tiszteletére.

— Ma csütörtök van! — mondotta az orvos. — E szerint átaludta, galambom, a szerdai napot? Szép! Nagyon szép! Mennyit méltóztatott inni, ha kérdenem szabad?

— Két éjszaka nem aludtam, s nem emlékszem rá, hogy mennyit ittam.

Kiküldtem Polikárpot s leirtam a doktor előtt a két átélt napot, s adtam, mintha nem venném semmibe az egészet.

— Miért nem nevet, patkányka? — kérdeztem, mikor elvégeztem.

— Ha nem maga mondta volna el, barátom, s ha nem történt volna egy eset, amiről tudok, lehetetlennek tartanám, oly csunya volt az egész.

— Miféle esetről beszél?

— Tegnap nálam járt Osszipov Iván, az a paraszt, akit oly kiméletlenül hagyott helyben az evezőlapáttal.

— Osszipov Iván... — mondottam, vállamat vonva. — Most hallom először a nevét!

— Nagy, vöröshaju, szeplősképű paraszt... Emlekezzék csak rá! Fejbevágtá az evezőlapáttal!

— Semmire se emlékezem! Nem ismerek semmi Osszipovot és senkit se hagytam helyben evezővel. Csak álmodta mindezt, bácsikám!

— Bár úgy volna... de az az ember orvosi látleletet kért tőlem s azt mondta, hogy a fején levő seb magától ered...

— Nem emlékszem reá! — mondtam halkan. — Ki az az ember? Mi a foglalkozása?

— Közöséges parasztember s ladikon vitte magát mulatságuk közben.

— Hm... Lehet! De nem emlékszem reá... Valószínűleg részeg voltam, vagy akaratomon kívül történt.

— Nem, nem akaratán kívül... elmondotta, hogy valamiért dühbe gurult, sokáig szidta, aztán neki esett s azt kiáltotta neki: »Gazember, megöllek!«

Elpirultam s a szoba egyik sarkától a másikához mentem. A paraszt valószínűleg be fog panaszkodni, de az nem lényeges... csak maga a tény, az az ütés, melyet reá mértem. Hát képes voltam verekedni is? Miért ütöttem én azt a szegény parasztot? — gondoltam magamban.

— Hát igen... Bizonyítványt nem adtam neki s azt ajánlottam, menjen magához... Maga majd elintézi a dolgot... A fejseb nem tréfa dolog... Vannak esetek, hogy a legkisebb fejsebnak is halálos vége van...

— Elég, elég, a dolog nagyon unalmas. Hát nem tudja, mily unalmas ez?

— Sebaj... csak hallgasson meg... Máskor talán jobban vigyáz és nem követ el ostobaságokat... Ha nem egyezik ki ezzel az Osszipovval, az állását veszítheti! Themisnek papja, ki ellen verekedés miatt tesznek följelentést!

Ivánovics Pável az egyetlen ember, kinek vélekedését nyugodt vérrel hallgathatom végig. Jóbarátok vagyunk a szó igaz értelmében s becsüljük egymást, bár a fekete macska, egy asszony képében, keresztezte is utunkat.

— No de ugyancsak elkéstem, — kiáltotta hirtelen, elővéve olcsó óráját, melyet öt évi jótállással küldetett magának Moszkvából s mely már kétszer volt

javitóban. — Sietnem kell, barátom! Isten önnel s vigyázzon magára! Nem lesz jó vége annak a sok dáridónak. Nem is szólok már az egészségről... igaz ni! Eljön-e holnap Tenevóba?

— Mi lesz ott holnap?

— Bucsú! Ott lesz mindenki s magának is el kell jönnie! Feltétlenül! Szavamat adtam, hogy eljön. Ne hagyjon hazugságban.

Ha szavát adta, fölösleges volt kérdezősködnöm. Értettük egymást. A doktor, elbucszva, magára öltötte elnyílt köpönyegét s elhajtatott.

Magamra maradtam. Hogy elizzem kellemetlen gondolataimat, melyek már megmozdultak fejemben, az íróasztalhoz mentem s olvasgatni kezdtem a beérkezett írásokat. Az első borítékban, melyet felbontottam, a következő levél volt:

Kedves Szeresa!

Bocsáss meg, hogy zavarlak, de úgy el vagyok bámulva, s nem tudom, kihez forduljak. Hallatlan! Mikor te már elmentél, felébredtem a kanapén és sok dolgom hiányzott. Nem találtam a függőmet, az egyik karperecemet s egy táskámat, melyben száz rubelem volt

Panaszt akartam tenni a grófnál, de aludt, azért hát elutaztam. Hallatlan. Egy grófi ház, ahol úgy meglopják az embert, mint egy csapszékben. Mondd meg a grófnak. Csóköllak. Szerető Tina d.

Azt, hogy a grófi háznál tolvajok vannak, tudtam már régebben. Eltettem Tina levelét, hogy később majd előmutassam a többi bizonyítékkal. Ismertem a tolvajokat.

HARMADIK FEJEZET

Másnap reggel hat órakor vigan füttyörészve és sétatálcámmal a fák leveleit csapkodva tartottam Tenevóba, a bucsura, melyre meghívott Ivánovics Pável barátom.

A reggel fenséges volt. Az erdő, a pirkadat fényében állva, csöndes, mozdulatlan volt, mintha lépteimre s a madarak énekére figyelne... A levegő tele volt a gyöngye tavaszi zöldnek finom párázatával. Teli tüdővel szívtam magamba ezt a levegőt, s elragadtatott pillantással nézve a messzeséget, éreztem a tavaszt, az ifjúságomat, s úgy tűnt fel nekem, mintha az út szélén álló fiatal nyárfák s a szünetlenül zugó cserebogarak osztoznának ebben az érzelemben.

Urasági és parasztkocsik robogtak el melletttem. Mindannyiszor meg kellett emelni kalapomat s fogadni a köszöntést. Mindegyik fel akart venni, de jobbnak láttam gyalog menni s visszautasítottam minden meghívást. A kocsin járók közt volt Ferenc, a grófi kertész is, kék zakójában és jockey-sapkájában. Lustán nézett reám álmos szemével és szalutált. Kocsijára egy kis vasabroncsos hordó, nyilván pálinkáshordó volt reakötve. Ferenc utálatos pofája s a hordó kissé megrontották a hangulatomat, de kedvem visszatért, mikor a hátam mögött egy nehéz koci dübörgését hallottam s megpillantottam benne új ismerősmet, a vörösruhás leányt, ki két nap előtt a villámcsapásról beszélt velem, mely megölte az anyját. A csinos, a mosdástól még üde, mégis kissé álmos arc felderült s elpirult, mikor reám ismert. Vigan intett felém s oly nyájasan mosolygott reám, mint csak nagyon régi ismerősökre szoktak mosolyogni.

— Jó reggelt! — kiáltottam Olenkának.

Egy mozdulatot tett a kezével s eltűnt a nehéz

kocsijával, annyi időt sem engedve, hogy gyönyörködhessem kis arcában.

Ezuttal nem volt vörösben. Nagygombos sötétzöld ruha és széles karimájú szalmakalap volt rajta, de nekem azért nem tetszett kevésbé, mint első ízben. Örömet beszélgettem volna vele hangosabban és hallgattam volna hangját. Szerettem volna a nap világánál tekinteni mély szemébe, mint akkor a villám fényénél. Kedvem lett volna kiemelni a nehéz kocsijából s megkérni, hogy tartson velem. Nekem úgy rémlett, nem tudom miért, hogy szívesen megtette volna.

Hét órakor a parasztszekerek és a deszkabódék közt a templomba tartottam. Bár korán volt s a mise még javában tartott, a levegő nagy lármával volt tele. A szekerek nyikorgása, a lovak nyerítése, a tehenek bőgése s a parasztyerek túlkölése összevegyült a lócsiszárok, cigányok kiabálásával s a részeg parasztok kurjantásaival. Mennyi típus, mennyi sok vidám, elégedett arc! A nép özönlött a templomba.

A kupola ormán levő aranykereszt csillogott a napfényben. Én is beléptem a templomba. A nép áhítatosan figyelt. A falusi szokás tiltja az istentisztelet bármilyen megzavarását. Mindig röstelkedtem, valahányszor kénytelen voltam mosolyogni vagy beszélni a templomban. Sajnos, mindig ott találtam sok ismerősemet, kik mindjárt megszólítottak. Csak igen-nel vagy nem-mel szoktam felelni nekik, s nem volt bátorságom tudomást se venni a beszélőkről.

Az ajtó közelében megpillantottam Olenkát, ki rákvörösben állt a tömegben és tehetetlenül nézegetett jobbra és balra. Nem mehetett se előre, se vissza s olyan volt, mint egy kelepcebe szorult kis madár. Mikor megpillantott engem, mosolygott s intett néhányszor a csinos fejével.

— Vezessen el innen! — kért, belekapaszkodva a kabátom ujjába. — Oly borzasztóan meleg van itt... oly szűk a hely... kérem!

— De elől is szorult a hely, — mondtam.

— De ott szépen öltözött emberek vannak... itt csak a nép van... nekünk elől van a helyünk... önnek is ott kellene lennie.

E szerint nem azért volt olyan piros, mert a tolongásba került, hanem kisebbitve érezte magát, mert a parasztnép közt állt.

Óvatosan utat nyitva a sokaságban, kézen fogtam a hiu leányt s arra a helyre vezettem, hol társaságunk színe-java állt. Elhelyeztem Olenkát egy oly helyen, mely jobban megfelelt finnyás izlésének, aztán kissé hátra vonultam és figyelni kezdtem.

Az urak és hölgyek szokás szerint suttogtak egymással és halkán nevetgéltek. Kalinin békebíró élénk taglejtéssel és fejbólintásokkal a saját betegségeiről beszélt Deraev földbirtokosnak. Deraev szinte fenhangan becsmérelte az orvosokat s azt tanácsolta a békebírónak, hogy valami Ivanovics Eosztráttal gyógyíttassa magát.

Csak egy leány látszott valósággal imádkozni. Térdén állt, szemét az égnek emelte és mozgatta az ajkát. Nem vette észre, hogy egy hajfűrtje kiszabadult és rendetlenül csüng alá a halántékánál, nem vette észre, hogy Olenka meg én közelében vagyunk.

Nikolajevna Nadesda, a békebíró leánya volt. Ő volt az a nő, ki köztem és a doktor közt állt... A doktor szerette, mint csak a hozzá hasonlók szerethetnek. Ott állt feszesen a háta mögött, előrenyújtva a nyakát s reáfüggesztve szeretetteljes, kérdő pillantásait. Ugy tetszett, mintha óvná imádságát, s ki lehetett olvasni pillantásából, hogy nagyon szeretné, ha ő volna imádságának

tárgya. De szerencsétlenségére tudta, hogy nem érette, tudta, hogy kiért imádkozik...

Intettem Ivánovics Pávelnek, mikor felém tekintett, s kimentünk együtt a templomból

Cigaretára gyujtottunk s egy deszkabódéba mentünk.

— Hogy van Petrovna Nadesda? — kérdeztem.

— Egészséges, — felelte s egy vörös egyenruhás ólomkatonát nézett az összehunyorított szemével. — Magáról kérdezősködött.

— Mit kérdezt?

— Csak úgy általánosságban, neheztel, hogy oly régóta járt náluk, szeretne beszélni magával, hogy megtudja, mi az oka, hogy oly hirtelen elidegenedett házuktól. Minden nap meglátogatta őket s egyszerre csak elmaradt! Szinte nem is köszön nekik!

— Most hazudik, patkányka. Sokkal kevésbbé érek reá, semhogy meglátogathassam ezt a családot, de a lehető legjobb viszonyban vagyok velük s nagyon udvariasan köszöntöm őket egytől-egyig.

— Mult csütörtökön nem tartotta szükségesnek, hogy viszonozza az atyja köszöntését.

— Nem szenvedhetem azt a szamarat, a békebirót, — mondtam — s nem nézhetek egykedvűen a pofájába, de azért érzek magamban annyi erőt, hogy köszöntsem s megcsorítsam a felém nyujtott kezét. Valószínűleg nem ismertem meg mult csütörtökön. Magának ma rossz kedve van, patkányka, és bántani akar engem.

— Én szerezem magát, galambom, — mondotta Ivánovics Pável felsóhajtva. — De nem hiszek magának... hogy nem ismerte meg... nem vette észre... Nincs szükségem a kifogásaira s a védekező beszédére, mit érnek azok, ha nincs bennük igazság? Maga jó fiu,

de van valami a beteg agyvelejében, ami, megbocsáson, képessé teszi magát minden rosszaságra.

— Köszönöm szépen.

— Ne haragudjék, galambom. Adná Isten, hogy tévednék, de nekem úgy tűnik fel, hogy maga elmebajos, mert minden jó szándéka és derék volta mellett olyanok a kívánságai és a cselekedetei, hogy az embereknek, akik rendes embernek ismerik, csak megáll az esze! Miféle állat ez? — kérdezte változott hangon a játékkereskedőtől s a szeméhez emelt egy ember-orru, sörényes és a hátán szürke csikót viselő faállatot.

— Oroszlán! — mondotta a kereskedő ásitva. — Tőlem lehet más is, nem tudom.

Tovább mentünk.

— Hallja-e, patkányka, — mondottam — úgy látom, mondani akar valamit s nem tudja reászámni magát. Beszéljen, szívesen meghallgatom, még ha kellemetlen dolgokat mond is.

— Akár kellemes, akár nem, a fő, hogy meghallgassa, barátom. Sok mindenről akarnék beszélni magával.

— Fogjon hozzá, én már is egyetlenegy nagy fül vagyok

— Megmondottam már azt a véleményemet, hogy maga bizonyos tekintetben elmebajos. Most hallja a bizonyítékokat... Őszintén, talán kissé élesen is fogok beszélni... de azért ne haragudjék meg reám, barátom... Tudja, hogyan érzek iránta... jobban tisztелеm és becsülöm magát, mint akárki más ezen a környéken... nem azért beszélek, hogy megmarjam, vagy elítéljem... legyünk tárgyilagosak mindketten, barátom... Vizsgáljuk elfogulatlan szemmel a maga pszichológiáját, mintha egy máj, vagy egy gyomor volna előttünk.

— Jól van, legyünk tárgyilagosak, — mondottam.

— Helyes... Kezdjük a Kalinin-családhoz való viszonyán. Ha tájékozódásért emlékezőtehetségéhez fordul, meg fogja tőle hallani, hogy mihelyt ide jött, tüstént kezdett látogatóba járni Kalininékhoz. Nem ők keresték az ismeretségét... Maga kezdettől fogva nem tetszett a békebirónak, a büszke magatartása, gunyos hangja s az iszákos gróffal való barátsága miatt, és soha se hívták volna meg, ha nem elsőnek tett volna látogatást házuknál. Jut még eszébe? Megismerkedett Pavlovna Nadesdával s majdnem minden második nap megforult náluk... Az ember akárhányszor ment oda, mindig ott találta magát... Ők szeretetreméltóan fogadták. Az apa, a testvérek nyájasak és kedvesek voltak hozzá... Ugy fogadták, mintha rokonuk lett volna... El voltak ragadtatva magától, tenyerükön hordozták, kacagtak a legjelentéktelenebb elmésségén is... Ez emberek szemében maga az okosság, a nemeslelkűség, a finomság példaképe volt. Maga úgy tett, mintha viszonzná ezt a ragaszkodást. Az a boldogtalan szerelem, melyet Nadesda érez maga iránt... ugy-e, nem titok előtte? Tudta, hogy e leány fülig szerelmes belé, és abbanhagyta látogatásait. Várták egy hétig... egy hónapig... várják még ma is... mindhiába... levelet irnak, s maga nem felel... nem is köszön nekik... Ő, ki oly sokat ad a jó szokásokra, ezt a legnagyobb udvariatlanságnak tarthatja! Megbántották? Nem... Reáunt a Kalinin-családra? Ebben az esetben másképp kellett volna eljárnia s látogatásaival lassan-lassan, nem pedig egyszerre kellett volna felhagynia.

— Azért mond elmebajosnak, mert nem járok látogatóba a Kalinin-családhoz? Mily gyermeteg lélek maga, patkányka. Nem mindegy-e, hirtelen, vagy lassan-lassan szakítani egy ismeretsséggel? Sokkal tisztességsőbb úgy, amint én tettem, sokkal kevesebb hamisság van benne. Különben mindez oly semmiség!

— Tegyük fel, hogy semmiség. De minek nevezem további viselkedését?

— Például mit?

— Például: Egy alkalommal megjelent a zemsztvó-gyűlésünkön s az elnöknek arra a kérdésére, hogy miért nem látni már Kalininék házánál, azt felelte: — Mert félek, meg akarnak házasítani! — S maga ezt ülés közben, hangosan és érthetőleg mondotta, úgy hogy mindenki meghallhatta. Helyes ez? Szavára válaszul hangos nevetés támadt; a jelenvoltak tréfás megjegyzéseket tettek. A maga frázisát felkapta valami bitang s azon melegen tovább adta Nadenkának az ebédnél... Mi szükség volt arra a sértésre, Petrovics Szergej?

Ivánovics Pável az utamba állt és esdő, majdnem síró szemmel nézett az arcomba:

— Miért ez a sértés? — folytatta. — Mert az a leány szívből szereti? Tegyük fel, hogy az apjának, mint minden apának, szándékai voltak magát illetőleg. Minden szülő egyforma. Semmi kétség, Nadesda, ki fiúig szerelmes magába, remélte, hogy a maga felesége lesz. Megérdemelt azért egy ily erkölcsi pofont? Bácsikám, bácsikám! Hiszen maga vitte odáig: együtt horgásztak, minden este együtt sétáltak s féltő gondjuk volt rá, hogy minél többször ketteskén lehessenek; maga tudta, hogy Nadesda szereti s egy jöttányit se változtatott magatartásán. Hogyan foghatták volna fel másképp a szándékait? Én magam is meg voltam győződve, hogy feleségül fogja venni! S maga panaszkodott és csúffá tette a szegény leányt! Miért? Mit vétett ön ellen?

— Ne kiabáljon, patkányka, már mindenki bennünket néz. Hagyjuk ezt a beszélgetést... Csak néhány szót mondok, s ezzel be kell érnie... Azért jártam a Kalinin-családhoz, mert unatkoztam, s mert Nadenka érdekelt... Nagyon érdekes leány... Talán még feleségül is vettem

volna; de mikor megtudtam, hogy maga már régebben igényt tartott a szívére, jobbnak láttam visszavonulni... Kegyetlenség lett volna tőlem, utjába állni oly kedves embernek, mint maga...

— Köszönöm ezt a szíveségét! Nem kértem magát alalmazni, s amennyire mostani arckifejezéséből ítélnék, nem mond igazat... Az, hogy én jó fiu vagyok, nem gátolta magát abban, hogy Nadenkának oly ajánlatot tegyen a lugasban, mely vajmi kevéssé lett volna hízogató reám nézve, ha feleségül vettem volna...

— Ej, ej, patkányka! Honnan tud maga arról az ajánlatról? Jól állhat a dolga, ha ily titkokat biznak reá! De maga egészen sápadt dühében s legjobban szeretne alaposan megverni. S még maga akart tárgyilagossá lenni! Mily mulatságos ember maga, patkányka! Hagyjuk ezt az ostobaságot... Gyerünk a postára.

Elmentünk a postaépületbe, mely vidáman nézett ki a vásártérre három kis ablakával. Fedorovics Maxim, a postamester, az asztalánál ült s egy bankjegyesomóban, mely csupa szásrubelesből állt, úgy lapozgatott, mint egy könyvben.

— Jó napot, Fedorovics Maxim! — köszöntöttem. — Honnan veszi ezt a temérdek pénzt?

— Pétervárra küldjük, — mondotta a postamester, egy urra mutatva, aki ott ült egy sötét zugban. Az illető ur felállt, felém tartott, s felismertem benne új ismerősimet és ellenségemet, kit legutóbb megsértettem a gróf házában.

— Van szerencsém! — kiáltotta.

— Jó napot, Kazimirovics Kajetán, — feleltem, szándékosan nem véve észre felém nyújtott kezét. — Egészséges a gróf?

— Hál' Istennek... unatkozik... és türelmetlenül várja az ön látogatását...

Láttam Psechoczki arcán, hogy szeretne beszélni velem.

— De ugyancsak sok pénze van! — mondtam, az asztalon lévő bankópénzre nézve. Az egyik százrubelesnek meg volt perzselve a széle, s eszembe jutott az a pénz, melyet meggyújtottam az égő gyertyánál s amelyet Psechoczki megmentett a szegényeknek.

— Hétezeröttszáz rubel! — mondotta a postames-
ter vontatottan.

— Oh, most jut eszembe!... szeretnék én is feladni egy kis pénzt — jutott az eszébe Ivánovics Pálnak. — Tudják-e, uraim? Hihetetlen olcsóság! Tizenöt rubelért egy messzelátó, egy kronométer-óra, egy kalendárium s még valami... Ugyan, Fedorovics Maxim, adjon egy borítékot meg egy iv papirost!

A doktor feladta a pénzét, én megkaptam az újságjaimat s elhagytuk a postaépületet.

Visszamentünk a templomhoz. A doktor oly sápadtan és búsan kullogott mögöttem, mint egy őszi nap. Nyilván nagyon felizgatta az a beszélgetés, melyben oly tárgyilagosan tartotta magát.

A sokaság végtelen sorban vonult ki a templomból. Láttuk, mint vitték a zászlókat s a sötét keresztet. A napsugarak vigan játszadoztak a papok ornátusán és a szüzanya drágakövektől csillogó képén.

— Oh, itt van a társaságunk, — mondotta a doktor az uri csoportra mutatva, mely kívül állt a tömegben.

— A maga társasága, nem az enyém! — mondtam.

— Mindegy... menjünk oda...

Odamentem s köszöntöttem az ismerőseimet. Kalinin békebíró, egy magas, vállas ember, kinek kidülledő rákszemai voltak, az első sorban állt és sugott valamit

a leányának. Ugy tett, mintha nem venne észre s egy mozdulattal se felelt »általános« köszöntésemre, mely neki is szólt.

— Tehát Isten veled, angyalom, — mondotta siránkozó hangon s megcsókolta leányának halavány homlokát. — Eredj haza egyedül, én estefelé érkezem haza. Látogatásaim nem tartanak sokáig.

Még egyszer megcsókolva leányát s édeskés mosollyal bucsuzva el a társaságtól, szigorú redőkébe vonta homlokát, hirtelen sarkon fordult s rekedt hangon kérdezte a rendőrtől:

— Itt lesznek hamarosan a lovak?

A rendőr állásba vágta magát:

— Vigyázat, vigyázat!

A processziót követő sokaság szétrebbent s a békebíró lovai, csilingelve csengetyűikkel, előálltak. Kálinin méltóságteljesen felszállt, köszönt s egy pillantásra se méltatva a »vigyázat« szótól megrettent sokaságot, eltűnt.

— Ej, de méltóságteljes egy disznó! — sugtam a doktor fülébe. — Menjünk, Ivánovics Pável!

— Nem beszélne Nikolajevna Nadesdával? — kérdezte tőlem.

— Ideje, hogy hazamenjek. Sok a dolgom.

A doktor neheztelve nézett reám, nagyot sóhajtott és félre állt. En, egy újabb »általános« meghajlás után a deszkabódék felé tartottam.

Mikor megint a tömeg közepette álltam, hátrafordultam s a békebíró leányára néztem. Az is utánam nézett, mintha meg akarta volna tudni, kibirom-e tiszta, szemrehányó tekintetét.

A szemei mintha azt kérdezték volna:

— Miért?

Valami megmozdult a lelkemben és szégyeltem

ostoba viselkedésemet. Szerettem volna visszafordulni és lágy, még nem egészen romlott lelkemmel kedvében járni a leánynak, ki engem forrón szeretett s akit én megáláztam; meg akartam neki mondani, hogy magamviselésének nem én vagyok az oka, hanem az ostoba, hiu dölyfösségem. De ostoba, hiu ember létemre hogyan nyújthattam volna békejobbot, mikor az egész környék minden pletykafészske engem nézett a kellemetlen szemével? Inkább döfjék át őt a gunyos tekintetökkel, semhogy kétségük támadjon jellemem hajthatatlanságában, mely az ostoba fehérnépeknek oly nagyon imponál.

Az előbb, mikor Ivánovics Pávella azokról az okokról beszéltem, melyek arra készítettek, hogy megszakítsak hirtelen minden összeköttetést a Kalinin-családdal, nem voltam őszinte... Elhallgattam az igazi okot... mert rösteltem kicsinyességét.

Az oka a következő epizód volt: Mikor legutóbb átadtam lovam kantárszárát a lovásznak s Kalininék házába léptem, megütötték fülemet e szavak:

— Nadenka, hol vagy? Megjött a vőlegényed!

Az apja mondotta ezt. Persze nem gyanithatta, hogy én is hallom. De én hallottam, s önszeretetem háborgott.

— Vőlegény vagyok, én? — gondoltam magamban. — Ki adott neked jogot, hogy így emlegess engem?

Ugy éreztem, mintha valami elszakadt volna lelkemben... S elfelejtettem mindent... nem akartam többé gondolni rá, hogy a leányt az egész idő alatt hitegettem, hogy én voltam az, ki egy napig se lehettem el Nadenka nélkül... Megfeledkeztem kedves szemeiről, melyek éjjel-nappal előttem álltak, jóságos mosolyáról, dallamos hangjáról... Feledtem azokat a csendes nyári estéket, melyek nem fognak többé megismétlődni se ne-

kém, se neki... Be se lépve a házba, felpattantam Lor-kára és dühösen nyargaltam haza.

Azonkivül pedig Vosznezenszkij már régóta szereti... — nyugtattam meg a lelkiismeretemet. — Őt már régebben tartották vőlegényének, mint engem. Nem akarok az utjába állni...

S ez idő óta egyetlen egyszer sem fordultam meg Kalininéknál, bár voltak percek, mikor majdnem odáig voltam Nadenka után való vágyakozásomban...

De az egész környék tudott a szakításról, tudta, hogy menekültem a házasság elől... Büszkeségem nem akart engedni!

Elhagytam a falut s ugyanazon az uton mentem hazafelé, amelyen jöttem. A nap delelőn állott. A paraszti és urasági kocsik most is jól tartották füleket zörgéssel és csengetyűszóval, épp úgy, mint reggel. Ferenc, a kertész, megint elhajtott mellettem a hordóval, mely most, mint látszott, tele volt... Ezuttal is reám nézett a fanyar szemével és megint szalutált. Behuztam a nyakamat undok pofájának láttára; de a kellemetlen benyomást most eloszlatta az erdészlány, ki utolért nehéz kocsiján.

— Vigyen magával! — kiáltottam fel hozzá.

Ő jókedvűen intett a fejével s megállította a kocsit

Felszálltam s a kocsit tovarobogott a tenevői erdőn át.

Körülbelül két percig szótlanul néztünk egymásra.

— Csakugyan, mily csinos! — gondoltam magamban, s bámulva néztem szép nyakát és gömbölyű állát. — Ha választanánk közte és Nadenka közt, őt választanám... ő természetesebb, üdőbb, lendületesebb... Ha jó kezekbe kerülne, lehetne belőle csinálni valamit! A másik durcás, ábrándos... okos...

Olenka lábánál két vég vászon s még néhány csomag hevert.

— Mennyi sokat vásárolt! — mondottam. — Mi szüksége van erre a sok vászonra?

— Sokkal több is kell ennél! — felelte Olenka. — Ezt itt csak úgy a többi közt vettem... El se képzelheti, mily sok fáradsággal jár ez! Ma órák hosszáig barangoltam az országos vásáron s holnap a városba kell mennem, hogy megvegyek egyet s mást... Aztán még a varratás... Nem ismer olyan asszonyokat, akikkel varratni lehetne a háznál?

— Nem ismerek... De mivégből vásárol és varrat oly sokat? Hiszen nincs nagy családja... csak maga meg az atyja...

— Mily furcsák maguk férfiak! És nem értenek semmihez sem! Majd ha egyszer megházasodik, boszankodni fog, ha a felesége nem hoz semmit a házához. Tudom, hogy Jegorovics Péternek nincs szüksége semmire sem, de az embernek mégis mutatni kell, hogy jó háziasszony...

— Hm... Mi köze ehhez Jegorovics Péternek?

— Ugy tesz, mintha semmit se tudna! — mondotta Olenka, kissé elpirulva.

— Talányokban beszél, kisasszonyom!

— Hát nem hallotta volna, hogy feleségül megyek Jegorovics Péterhez?

— Maga férjhez megy? — csodálkoztam, s tágra nyílt a szemem. — Miféle Jegorovics Péterhez?

— Adta-teremtette! Mi ütött magához ma? Hát nem ismeri Urbenint?

Reánéztem kipirult, mosolygó arcára.

— Urbenin felesége lesz? Tréfálni tetszik!

— De szó sincs róla... Miért volna abban tréfa? Olenka boszus arcot vágott.

Rövid hallgatás következett... Reánéztem a szép leányra, a fiatal, szinte gyermeki arcára és csodálkoztam, hogy oly rettentő tréfát is űzhet. Képzeletemben melléje állítottam a kövér, öreg Urbenint, a vörös képével, az elálló füleivel és vaskos kezével, mely csak durván érinthetett egy fiatal, alig hogy felserdült női testet... Vajjon nincs elriasztó hatással ez a gondolat arra a csinos erdei tündérre, ki oly poétikusan nézte az eget az égiháboru alatt?

— Igaz, hogy kissé öreg, — mondotta Olenka és sóhajtott egyet. — De legalább szeret... a szerelme megbízható...

— Nem a megbízható szerelemről van szó, hanem a boldogságról...

— Boldog leszek vele... Hál' Istennek, van vagyona s nem valami jött-ment, hanem nemesember. Persze nem vagyok szerelmes belé... De hát csakis azok boldogok, akik szerelemből mennek férjhez? Ismerem azokat a szerelmi házasságokat.

— Gyermekem, — kérdeztem, ijedten nézve derült szemébe — mikor ért reá ily szörnyű életbölcsessel tölni meg szegény kis fejét? Vallja meg, hogy tréfált, de mondja, honnan veszi az ily öregesen nyers tréfákat?... Honnan?

Olenka csodálkozva nézett reám s a vállát vont.

— Nem értem, mit beszél..., — mondotta. — Kellemtelenül esik az magának, hogy egy fiatal leány feleségül megy egy öreg emberhez? Igen?

Olenka egyszerre lángvörös lett, idegesen mozgatta állát, s be se várva feleletemet, gyorsan mondotta:

— Nem tetszik magának? Próbáljon csak abban az erdőben, abban az unalomban élni, hol a madarakon s az ember örült apján kívül nem lát egy élő lelket, s

várja be, míg jön a fiatal vőlegény! Akkor, este, eléggé tetszett magának, de látná csak, milyen az télen...

— Ah, képtelenség az, Olenka, éretlen, ostoba beszéd! Ha nem tréfál, akkor nem tudom, mit is mondjak! Inkább hallgasson és ne botránkoztassa meg a levegőt szavaival! Én felkötném magam a helyében s magam vásznat vesz... Mosolyog? Oh... oh!...

— Legalább gyógyíttatni fogja a pénzén apót...
— suttogta Olenka.

— Mennyi kell az atyja gyógyítására? — kiáltottam. — Fogadja el tőlem! Száz? Kétszáz? Ezer rubel? Hazudik, Olenka! Nem az apja gyógyításáról van szó!

Az ujdonság, melyet Olenka közölt velem, annyira felizgatott, hogy észre se vettem, mikor elmentünk a falum mellett, mikor a kocsi bejárt a grófi udvarra s a tisztartó háza előtt megállt. Mikor megláttam a gyermekeket és Urbenint, ki lesegítette Olenkát a kocsirol, leugrottam, s minden köszöntés nélkül a grófi kastélyba rohantam. Ott meglepetés várt reám.

— Milyen jó, milyen jó, hogy jösz! — E szavakkal fogadott a gróf s megkaparta az arcomat a hosszú, szurós bajuszával. — Nem is választhatnál volna jobb időt! Éppen most ültünk asztalhoz... Hiszen ismered az urakat...

A gróf két kezével két urra mutatott, akik puha széken ültek és hideg pácolt nyelvet ettek. Az egyikben Kalinin békebiróra ismertem, a másik, egy nagyon tar fejű, kicsiny, szürke ur, Babaen gazdag földbirtokos volt, egyébként régi jó ismerősöm s a zemsztvó tagja. Meghajoltam s csodálkozva néztem Kalininra. Tudtam, mennyire gyűlöli a grófot, s mily híreket terjeszt róla az egész környéken. Tisztességes ember hogyan lehetett magyarázatot az ő látogatására? A bíró felfogta s nyilván megértette a tekintetemet.

— A mai napot látogatásokra szentelem — mondotta nekem — körüljáróm az egész környéket... s mint látja, betértem a grófhoz is.

Ilja hozott egy negyedik terítéket, felhajtottam egy kis pohár pálinkát és enni kezdtem.

— Nem helyes, excellenciád... nagyon nem helyes! — folytatta Kalinin a megjelenésem következtében félbeszakadt beszélgetést. — Mi kisemberek megengedhetjük magunknak az effélét, de ön... vétek az.

— Ugy van, jól mondja, vétek, — helyeselte Ba-baen.

— Miről van szó? — kérdeztem.

— Ignatjevics Nikoláj egy fényes eszmét adott nekem! Hozzám jön, unalomról panaszkodom...

— A gróf méltóztatott unalomról panaszkodni, — vágott Kalinin a gróf szavába. — S én azt mondtam: Magára vessen, excellenciád. Foglalkozzék mezőgazdasággal. Remek birtoka van. Ugy szólván mulattató, felüditő elemekre volna szüksége. Excellenciádnak... eh... eh... hogyan is mondjam... nincsenek erős érzései.

— S micsoda eszmét adott neki?

— Voltaképpen semmiféle eszmét sem adtam... csak bátorkodtam szemrehányást tenni ő excellenciájának... Hogyan élhet, mondtam, ön, ki oly fiatal, művelt, ragyogó férfiú, hogyan élhet oly visszavonult életet? Nem vétek az? Nem látogat meg senkit, nem fogad senkít, nem látni sehol sem... Aggastyán vagy remete módjára él... Miért nem rendez mulatságokat, miért nincsenek fogadónapjai?

— Minek neki a fogadónapok? — kérdeztem.

— Minek? Ő excellenciája az ily alkalmakkor először is megismeri az itteni társaságot... s ugyanakkor a társaság megismerkedik a leggazdagabb földesurunkkal. Kölcsönös nézetváltás támad. Multság. Be-

szélgetések, jókedv. Mennyi sok művelt hölgy és ur van itt. Lehet zeneestéket, táncestéket, piknikeket rendezni. Gondolja csak el... A remek szálák, a park lombjai... s a többi mind... Oly műkedvelő előadásokat és hangversenyeket lehet rendezni, minőről még álmodni se merne senki az egész környéken... Istenemre! Gondolja csak meg... Most mindebből nincs semmi! Ha nekem állnának rendelkezésemre ő excellenciájának eszközei, majd megmutatnám én, hogyan kell élni. S excellenciád azt méltóztatik mondani, hogy unatkozik. Istenemre... nevetséges hallani is!...

— Tökéletesen igaza van, — felelte a gróf, s felállt és zsebébe dugta a két kezét. — Remek estéket rendeztetek... hangversenyeket, előadásokat... S az esték nemcsak azt a célt fogják szolgálni, hogy mulatságot leljenek bennök, hanem nevelő hatással is lesznek. Nem igaz?

— Hogyne volna igaz! — mondtam. — A fiatal leányokat, mihelyt megpillantják a te bajuszos arcodat, tüstént át fogja hatni a civilizáció szelleme.

— Te mindig csak tréfálsz, — mondotta a gróf sértődötten. — Sohasem vagy hajlandó baráti tanácsot adni nekem. Mindennek csak a nevetséges oldalát látod! Itt az ideje, barátom, levetkezni a diákos szokásokat!

A gróf kezdett fel s alá járni a szobában és hosszadalmas, unalmas fejtegetésekkel magyarázgatva, mily hasznára lesznek az ő estéi az emberiségnek. Zene, irodalom, színház, lovaglás, vadászat. Már a vadászat egymagában képes egyesíteni a kerület legjobb erőit.

— Fogunk még beszélni róla, — mondotta ebéd után Kalinin, mikor elbucsuzott a gróftól. — Megengedi excellenciád a járásnak, hogy reményeket tápláljon? — kérdezte.

— Mindenestre, mindenestre... Még meggondolom, rajta leszek... Örülök... sőt nagyon is... Mondja meg mindenkinek...

Látni kellett azt a gyönyörűséget, mely a békebíró arcán ragyogott, mikor a kocsijára szállt s azt mondotta, hogy »Megyünk!« Ugy örült, hogy megfelekezett még a köztünk uralkodó félreértésről is, engem galambjának szólított s bucsuzásul megszorította a kezem.

Mikor a vendégek eltávoztak, mi folytattuk az ebédelést. Hétig ültünk az asztalnál, ott vártuk be, míg hozták a vacsorát. A fiatal szeszivók tudják, hogyan kell agyoncsapni a hosszú időközöket. Ittunk s mindannyiszor ettünk hozzá egy kis falatot is, hogy el ne ve-sziítsük az étvágyunkat.

— Küldtél ma valakinek pénzt? — kérdeztem a gróftól, mert eszembe jutott az a százrubeles csomag, melyet ma délelőtt a postán láttam.

— Nem küldtem!

Mondd, kérlek, gazdag ember az a te... hogy is hívják csak... Kazimirovics Kajetán... vagy Kaje-tánovics Kazimir nevű új barátod?

— Nem gazdag, Szeresa. Szegény az! De milyen szive van, milyen a lelke! Hiába beszélsz róla oly megvetően. Az emberek közt különbséget is kell tenni, testvér! Igyunk még egy pohárral?

Psechoczki ebéd idején visszatért. Mikor meglátott, elfintorította az arcát s jobbnak látta, visszavonulni szobájába. Azt mondotta, a feje fáj s megköszönte az ebédet, de megfogadta a gróf tanácsát, hogy a szobájában, ágyban fekvé egyék és szódavizet igyék.

A második fogás közben belépett Urbenin. Nem ismertem reá. Széles, vörös arca ragyogott a gyönyörűségtől. Elégedett mosolya mintha ott játszadozott volna

a szétálló filein, sőt a vastag ujjain is, melyekkel minduntalan megigazította uj, finom nyakkendőjét.

— Egy tehén megbetegedett, — jelentette. — Küldtem az állatorvosunkért, de az elutazott. Nem volna jó a városi állatorvost hívni? Ha én hívom, nem jön, de ha ír neki excellenciád, eljön bizonyosan.

— Jól van, majd írok neki, — mondotta a gróf.

— Gratulálok, Jegorovics Péter, — mondottam, s felálltam és kezemet nyújtottam neki.

— Micsoda alkalomból? — sugta.

— Hiszen házasodik!

— Igen, igen, képzeld csak, házasodik! — kezdte a gróf, s a zavarba jött Urbenin felé hunyorgatott a szemével. — Mit szólsz hozzá? Hallgatott, hallgatott, s egyszerre! És tudod-e, kit vesz feleségül? Mi már kitaláltuk akkor este! Mi már akkor észrevettük, hogy történik valami az ön pajzán szívében, Jegorovics Péter! A barátom, mikor megpillantotta önt meg Olenkát, mindjárt mondotta: »Ez a fickó szerelmes!« Haha! Tartson velünk, Jegorovics Péter!

Urbenin udvariasan és körültekintően leült, magához intette szemével Ilját, s levest rendelt. Pálinkát töltöttem neki.

— Nem iszom, — mondotta.

— Ugyan! Hiszen nagyobb ivó, mint mi...

— Ittam, de már nem iszom, — mondotta a tisztartó mosolyogva. — Most nem szabad innom... nincs már szükségem rá... hál' Istennek, minden jól megy, minden úgy van, amint szívem kívánta; sőt jobban, mint remélhettem.

— Igyék már az ő boldogságára! — mondottam, egy pohár xeresit töltve neki.

— Ezt kiiszom. Sokat ittam. Meggyónom azt most ő excellenciájának. Ittam reggeltől estig. Mikor reggel

felébredtem s rá gondoltam a szerelmemre... akkor a pálinkához kellett folyamodnom... Most már, Istennek hála, nincs mit a pálinkába fojtanom.

Urbanin kihajtotta borát. Töltöttem neki meg egy pohárral. Kihajtotta azt is, és jó kedvre derült...

— Magam is alig hihetem el..., — mondotta hirtelen, boldog, gyermeki mosollyal. — Csak nézem ezt a gyűrűt, visszagondolok a szavaira s nem érthetem... szinte mulatságos... Hogyan is remélhettem külsőmmel s ötven éves korommal, hogy az a tisztességes leány hozzám jön... az árváim anyja lesz? Hiszen oly szép, mint önök is tudják, aztán ne higgyen az ember csodában? Már töltött nekem?... Jól van, utoljára... Eddig bánatomban ittam... most örömben iszom... Hogyan törtem magam, uraim, hogyan szenvedtem! Mikor most egy éve megpillantottam... vége volt a nyugalmamnak, nem aludtam nyugodtan egy éjszaka sem és a pálinkához menekültem... Néha az ablakból néztem s téptem a hajamat kétségbeesésemben... fel akartam kötni magam. De hál' Istennek... megerősítettem a szívemet, házassági ajánlatot tettem... s ő beleegyezett... Ha, ha! Nem hittem a fülemnek... de aztán, amikor megcsókol, elhittem...

Az ötven éves Urbanin, arra a csókra gondolva, melyet a költői Olgával váltott, elpirult, mint egy fiatal diák... Undorodtam tőle.

— Uraim, — mondotta, és nyájas, boldog pillantással nézett reánk. — Miért nem házasodnak meg? Miért tékozzák el életüket és erejüket? Miért kerülnek azt, ami legnagyobb gyönyörűsége mindennek, ami él? A kicsapongásban a századrészét se lelhetik meg annak a boldogságnak, melyet a csendes, nyugalmas családi élet nyújtana önöknek! Fiatal emberek... excellenciád és ön, Petrovics Szergej... Boldog vagyok és... Istenemre mon-

dom, szeretem mindkettőjüket! Bocsássák meg együgyű tanácsaimat, de... a boldogságukat akarom! Miért nem házasodnak? A családi élet a legjobb... Kötelessége minden embernek!...

Nem nézhettem tovább nyugodtan a boldog, gyönyörben uszó öreget, ki azon az uton volt, hogy feleségül vegyen egy fiatal leányt, s aki azt a tanácsot adta nekünk, hogy nyugodt családi élettel cseréljük fel kicsapongó életmódunkat.

— Igen, — mondtam — a családi élet kötelesség, ugy-e, azért teljesíti ezt a kötelességet most már másodizben?

— Igen, másodizben. Egyáltalán szeretem a családi életet. Az én szememben csak félig él az, aki legénysorban marad, vagy özvegyemberi életet él. Az urak mondhatnak amit akarnak, de a házasság mégis nagy dolog!

— Hogyne... még akkor is, mikor a férj háromszor oly idős, mint a felesége!

Urbenin elpirult. A keze, mellyel éppen a száájához akarta emelni a villáját, reszketni kezdett, s a falatja visszahullott a tányérjára.

— Értem, mit akar mondani, Petrovics Szergej, — mormogta. — Köszönöm az őszinteségét. Magam is sokszor kérdezem magamban, nem alávalóság-e tőlem? Emészttem magam! De hogyan kérdezhetem magamban, mikor minden pillanatban oly boldog vagyok, hogy megfeledekzem rútságomról és ősz hajamról... mindenről. Homo sum, Petrovics Szergej! Egyébként olyan az, mint egy regény és... szédülök. Kár volt annyi bort adni nekem.

Urbenin felállt, megtörölte arcát az asztalkendővel s megint leült. A következő pillanatban egy hajtásra kiitta a pohár borát, hosszú, esdő pillantást vetett reám,

mintha kiméletet kérne tőlem, s hirtelen megremegett a két válla és váratlanul felzokogott, mint a gyermek.

Urbanin sejtelsei oly gyorsan teljesültek be, hogy nem lesz időm, tollat cserélni, mielőtt az új oldal írásához fogok. Műzsám a következő fejezetben arcának nyugodt kifejezését a harag s a gyötrelmek kifejezésével váltja fel. Az előszónak vége — kezdődik a dráma.

NEGVEDIK FEJEZET

Eszembe jut egy vasárnap felséges reggele. A grófi kápolna ablakán betekint az átlátszó kék ég; a színes kupoláról bágyadt napsugár hull a földre... A nyitott ajtókon és ablakokon fecskék és verebek csicseregése hallatszik be a templomba, hol szintén énekelnek. Az első tenorista hangjában megragadja hallásomat egy vontatott, szomorú dallam, mintha fájna annak a tenoristának, hogy a szép, költői Olenka mellett a nehézkes, öreg, kiélt Urbanin áll... S nemcsak a tenorista érez részvétet az egymáshoz nem illő pár iránt... Sok más arcról is le lehet olvasni ezt a részvétet, bár sok jóra való igyekezettel akarnak jókedvűnek látszani.

En vadenatuj frakkos ruhámban a menyasszony háta mögött állok s a feje fölé tartom a koszorút. Arcom sápadt s nem vagyok tökéletesen egészséges... Fájd a fejem a tegnapi dáridótól s a tavon tett csónakázástól; minden untalan a kezemre nézek, hogy lássam, nem remeg-e... a lelkem borongó, sivár, mint az erdő sötét, esős alkonyaton... Lelkifurdalást érzek. A lelkem mélyén egy kis ördög ül és makacsul azt sugja a fülembé, hogy ha Urbanin és Olenka házassága bűn, akkor nekem is részem van e bűnben. Honnan ezek

a gondolataim? Hát megmenthettem én az ifju bohó leányt e tévedésétől? — Ki tudja? — sugja a kis ördög. — Te jobban tudhatod!

Ha szivemben csak a részvét érzelme van, miért hogy hasonló alkalmakkor sohasem ismertem azelőtt ezt az érzelmet?

— Most féltékenység az, — sugja az ördögöcske. — Féltékenység... De féltékeny az ember csak arra lehet, akit szeret. Hát szeretem én ezt a leányt? Ha az embernek szeretnie kellene minden leányt, akivel összelátálkozik, akkor egy sziv nem volna számára elegendő...

Barátom, Karneev gróf, a templom ajtajában áll és szentelt gyertyát ad el. Minden belépőt édeskés mosollyal fogad, és hallom az esetlen bókjait, melyeket egy hölgynek mond, ki gyertyát vesz tőle.

Mellette áll, rendjelekkel a mellén, a méltóságteljes Kalinin. Örül, hogy a fogadónapokat illető eszméje oly termékeny földbe esett. Hálás érzelmekkel van eltelve Urbenin iránt; bár a házassága képtelenség, mégis meg lehet ragadni ezt az alkalmat, hogy megtarthassák az első fogadónapot.

A hiu Olenka meg lehet elégedve... az egész templom tele van a legelőkelőbb körök hölgyeivel... Az uri nők akkor se jelenhettek volna meg nagyobb díszben, ha maga a gróf házasodik... vannak köztük olyanok is, akiknek Olenka azelőtt köszönni se mert volna...

Olenka hiuságát nem bántja semmi, bár a férje csak tisztartó, vagyis egy jobbféle szolga... De nemesember, s a szomszéd járásban van egy adóssággal terhelt birtoka is. Az apja nemesi marsal, ő maga békebiró volt. Mit kívánhatna még egy erdész leánya? Még én, a vőfélye, az egész környék ismert don Juanja is kielégíthettem hiuságát... Minden hölgy csak engem bámult, s köztudomású volt, hogy még az arisztokrata

hölgyektől is mindig megtagadtam azt a kitüntetést, hogy vőfélyük legyek...

De a hiu Olenka nem is látszik nagyon örvendezőnek... Az arca oly fehér, mint a gyolcs, melyet minapában az országos vásáron vett. A keze, melyben az égő gyertyát tartja, reszket, az álla vonaglik. A szemei meredten néznek, mirtha megijedtek volna valamitől. Semmi nyoma sincs rajta annak a vidámságnak, mellyel tegnap elmondta a vendégeinek, hogy milyen kárpitot választott a fogadószobája falára. Arca most komoly, sokkal komolyabb, mint az ünnepélyes szertartás követei.

Urbanin egészen jól fest frakk-öltözetében; az arca vörös és komoly, mint közönségesen; imádkozni látszik.

A hátam mögött állnak Urbaninnek első házasságából született gyermekei, Grisa, a gimnázista és a kis szöke Szasa. Apjuk vörös nyakát és elálló füleit nézik, s az arcuk olyan, mint egy kérdőjel. Nem értik meg, mi szüksége van atyjuknak Olga nénire, s miért veszi a házához... Szasa csak csodálkozni tud, de Grisa dacos és elégedetlen. Ő bizonyára nem adta volna beleegyezését e házassághoz, ha tőle kérdezik...

Az esketési szertartás oly sokáig tart, hogy a kezem, mely a koszorút tartja, zsibbadni kezd... A pap, egy szót se hagyva ki, elmondja a szokott imádságokat... A segédletében levők énekelnek... De végre kiveszik kezemből a koszorút... az új pár összecsókolódzik... A vendégek megmozdulnak, gratulálnak, csókok cuppanása hallatszik... Urbanin karját nyújtja ifju feleségének, s kimegyünk a templomból...

A sors egynémelykor a legmaróbb, a legfulánkosabb gúnyt engedi meg magának! A vendégek hosszú,

tarka sora még nem érkezett a gróf házához, mikor Olenka egy lépést hátrált s oly nagyot csipett a férje karján, hogy Urbenin megtántorodott.

— Kieresztették, — mondotta Olenka hangosan és felém fordította rémült tekintetét.

Szegény! A fasorban élénk szaladt a bolond apja, Szkvorzov erdész. Kezével hadonászva, csetlő-botló járással, a szemét forgatva, kreton hálóköntösében és rongyos papucsában nagyot dobantott a nagy diszben álló menyasszony előtt. Arca aluszékony volt, haját összekuszálta a szél, az inge nyitva...

— Olenka! — susogta és hozzá rohant. — Miért mentél el hazulról?

Olenka elpirult és megszégyenülten kancsalított a mosolygó vendégekre.

— Mitka nem csukta be az ajtót, — folytatta, hozzánk fordulva, az erdész. — Mily könnyen belopódhatnak a tolvajok!... Tavaly ellopták a számovárt, s most azt akarja, hogy megint meglopjanak bennünket...

— Nem tudom, ki eresztette ki, — sugta nekem Urbenin. — Megparancsoltam, hogy csukják be. Petrovics Szergej, galambom, szabaditson meg ebből a rettentő helyzetemből!

— Tudom, hogy ki lopta el a számovárját, — e szavakkal fordultam az erdészhez, azzal derékon fogtam s a templom felé tartottam vele. — Jöjjön, majd megmutatom, ki volt a tolvaj.

Rövid ideig beszéltem neki, s magára hagytam, mikor láttam, hogy a nászmenet eltűnik a házban.

Bármily rendkívüli és váratlan volt e találkozás az örülltet, mégis hamar elfelejtették. Az új meglepetés, melyet a sors az új házaspárnak tartogatott, még annál is különösebb volt.

Egy óra múlva valamennyien hosszú asztalok körül ültünk és ettünk. Megvetettem ezt a tömeget, mely kíváncsian bámulta Karneev gróf gazdagságát.

Urbanin mosolygott s boldognak látszott. Nagy élvezettel dörgölte kezét, szerelmesen reá nézett ifju feleségére s így szólt:

— Ki hitte volna, hogy ez a gyönyörű fiatal teremtes engem, öreg embert fog szeretni? Nem találhatott volna szebbet és fiatalabbat? Kifürkészhetetlen asszonyszív!

Sőt volt bátorsága még odasugni nekem:

— Milyen időket élünk! Hehe! Öreg ember viszel a fiatalság orra elől egy ilyen tündért! Miért nem ütötték a vasat? Hehe! Nem sokat ér ez a mostani fiatalság!

Nagyon erőt vett rajta a hála, minduntalan kocintott a gróffal és izgatottságtól reszkető hangon mondotta:

— Excellenciád ismeri hozzá való érzelmeimet... Oly nagyot tett ma éretem. Így csak grófok és bankárok ülhetnek lakodalmat. Ez a fényezés! Ennyi előkelő vendég... Nem felejttem el, amíg élek, excellenciád, amint hogy nem felejtettem el ezt a mai napot... életem legszebb, legboldogabb napját...

És így tovább...

Olenkának szemmel láthatólag nem volt ingére férjének ömlengése. Ugy látszott, resteli... Bár elég pezsgőt ivott, roszkedvű és durcás volt, mint azelőtt... Az arca épp oly sápadt, a szeme épp oly ijedt, mint az imént a templom előtt... Hallgatott, lomhán felelt a hozzá intézett kérdésekre, erőltetetten mosolygott a gróf tréfáin s alig nyult hozzá a válogatott ételhez... Épp oly boldogtalannak látszott, mint amily boldognak férje. Nem tudtam hová lenni szánakozásomban s majdnem az

egész idő alatt csak a tányéromat néztem. Hogyan lehessen magyarázatát lelmi szomorúságának? A szegény leány talán megbánta tettét? Vagy hiúságában talán még nagyobb fényűzést remélt?

Mikor a második fogásnál történetesen reá néztem, a szívem sajgott. A szegény leánynak felelnie kellett a grófnak egy kérdésére, de kétségbeesetten mozgatta az ajkát, hogy elfojtsa könnyeit, melyek fojtogatták. Ugy nézett mindnyájunkra, mint valami kis megrettent vad...

— Miért oly rosszkedvű ma? — kérdezte a gróf. — Hé! Jegorovics Péter, maga az oka! Szórakoztassa a feleségét! Uraim, csókot követelek! Ha... ha! Persze nem magamnak... Az ifju házaspár csókolja meg egymást! Keserű!

(Mikor a lakodalmon azt kiáltja valaki, hogy: »keserű!«, akkor az új házasoknak — orosz szokás szerint — össze kell csókolódzniuk.)

— Keserű! — kiáltotta Kalnin.

Urbanin, boldogan mosolyogva, felállt, s hunyorgatni kezdett a szemével. Olenka, a vendégek kiáltásaitól készítetve, szintén felállt s odanyújtotta mozdulatlan ajkát a férjének, aki megcsókolta. Olenka összeszorította az ajkát, mintha félt volna, hogy másodszor is megcsókolhatja, s felnézett reám. Az én tekintetem nem mondhatott neki semmi jót, mert hirtelen vörvörös lett az arca, elővette a zsebkendőjét s görcsösen fujta az orrát, hogy elpalástolja zavarát. Az a gondolatom támadt, hogy alighanem szégyenli magát előttem a csók meg a házassága miatt.

— Mi közöm hozzá? — gondoltam magamban, nem véve le róla a szemem, hogy megtudjam, mi az oka zavarodottságának.

Szegényke nem bírta el a pillantásomat. Igaz,

hogy a szégyen pirja mindjárt eltűnt az arcáról, de viszont könyek, valódi könyek perdültek végig arcán. Zsebkendőjét arcához szoritva, felállt helyéről és kiszaladt.

— Nikolajevna Olgának fáj a feje, — siettem megmagyarázni magaviseletét. — Már reggel panaszkodott miatta.

— Hagyjuk azt, testvér! — tréfálkozott a gróf. — A fejnek nincs ahhoz semmi köze. A csók az oka min-dennek. Ezennel szigoruan rendreutasítom a vőlegényt! Elmulasztotta csókra szoktatni a menyasszonyát! Haha!

A vendégek, elragadtatva e grófi tréfától kacagtak. Elmult öt vagy tíz perc, a menyasszony nem tért vissza.

Kinos hallgatás uralkodott, még a gróf is abban hagyta a tréfát.

Olenka távolmaradása annál feltűnőbb volt, mert minden szó nélkül tűnt el; nem is szólva az illemről, melyet első sorban sértett meg.

Olenka mindjárt a csók után hagyta el az asztalt, mintha megharagudott volna, hogy kényszerítették, hogy megcsókolassa magát az urával. Senki se tehetette fel, hogy zavarában tette volna. Az ember zavarban lehet egy vagy két percig, de nem egy örökkévalóságig, mert annak tűnt fel nekünk a távolléte.

Mennyi rút gondolat cikázott át a férfiak mámoros fején, mennyi pletykára készültek már a kedves hölgyek!...

Urbanin nyugtalanul nézett szét mindenfelé.

— Az idegek, az idegek, — dünnyögte. — Vagy talán a ruháján bomlott ki valami?... Ki tudja kiismerni a nőket? Majd visszajön mindjárt.

De mikor elmult még tíz perc, s Olenka nem tért

vissza, oly esdő pillantással, oly boldogtalanul nézett reám, hogy megesett rajta a szívem.

— Ugy-e baj volna, ha én mennék keresni? — ezt fejezték ki a szemei. — Nem segítene ki ebből a kinos helyzetemből? Maga itt a legokosabb ember, magának van a legtöbb esze; segítsen rajtam!

Elhatároztam, hogy engedek könyörgésének. Hogy miképpen segitettem rajta, azt elég hamar megtudja majd az olvasó...

— Hol van Nikolajevna Olga? — kérdeztem az inastól, aki salátával szolgált.

— Méltóztatott kimennie a kertbe, — felelte.

— Ez hallatlan dolog, mesdames! — mondtam tréfás hangon a hölgyeknek. — A menyasszony itt hagyott bennünket... meg kell keresnem és elő kell állítanom, még ha fogfájása van is! Én vagyok a vőfély s meg fogom neki mutatni hatalmamot.

Felálltam, s a társaság tapsai közben hagytam oda az ebédlőt. Fölhevült fejemet csak úgy égették a nap merőleges, tüzes sugarai. A hő levegő arcomba csapott.

Csak úgy taláломra egy mellékfasorba léptem s élethivatásom ösztönére biztam magam. Felkutattam minden cserjét, a lugasokat, barlangokat, s mikor már vissza akartam térni, sajátyszerű hangok ütötték meg a füleimet. Valaki sirt és kacagott... A hang egy barlangból hallatszott, amelyet utoljára akartam átkutatni.

Gyorsan beléptem és megpillantottam Olenkát.

Egy mohalepte sötét faoszlophoz támaszkodva állt s tépte a haját.

— Mit tettem? Mit tettem? — suttogetta s rémült pillantással nézett reám.

— Ugy van, Olja, szörnyű az, amit elkövetett, — mondtam, s karomat összefonva álltam meg előtte.

— Miért mentem hozzá? Hol volt a szemem? Hol volt az eszem?

— Ugy van, Olja, nehéz megérteni a lépését. Tapasztalatlanságnak vélni, sok volna az elnézésből; romlottságra magyarázni, nincs kedvem.

— Csak ma, csak ma értettem meg. Miért nem tegnap? Most már minden visszavonhatatlanul oda! Minden! Minden! Annak is felesége lehettem volna, akit szeretek s aki szeret.

— S ki az, Olja? — kérdeztem.

— Maga! — mondotta, bátran a szemembe nézve. — De elhamarkodtam a dolgot. Ostoba voltam. Maga okos, nemes, fiatal... És gazdag. Ugy éreztem, hogy hozzáférhetetlen nekem.

— Elég, Olja, — mondottam, megragadva kezét. — Törölje meg a szemét és menjünk... várják... eleget sirt... — Megcsókoltam a kezét. — Elég volt, gyermek, ostobaságot követtél el s bűnhődnöd kell... Magad vagy az oka, most csillapodjál.

— De úgy-e, szeretsz? Szeretsz? Oly nagy, oly szép vagy. Ugy-e, szeretsz?

— Ideje már, hogy menjünk, szívem, — mondottam, s rémülten vettem észre, hogy megcsókoltam a homlokát, magamhoz szorítottam a derekát, ő pedig, a nyakamon csüngve, forró lehelletével égetett.

— Elég, — mormogtam — elég.

Mikor néhány perc múlva az új fordulattól kimerülten, kivittem a barlangból s a földre tettem lábát, a küszöbön Psechoczktyt pillantottam meg. Ott állt, sugyi tekintettel nézett reám és tapsolt. Én végignéztem rajta, karomat nyújtottam Olgának s eltávoztam vele.

— Még ma elmegy a háztól! — mondottam a lengyelnek. — Kémkedése nem marad megtorlatlanul.

A csókjaim forrók lehettek, mert Olgának tüzelt az arca. A sirás nyomai se tűntek el még róla.

— Most nem törődöm semmivel, — mondotta utközben a ház felé, s görcsösen szoritotta a karomat. — Reggel nem tudtam, mit tegyek rémületemben, s most nem tudom, mit tegyek boldogságomban... Mit bánom én? Miattam ülhet ott kigyó vagy krokodil... nem félek semmitől! Szeretlek s nem akarok tudni semmi másról.

Csak néztem boldogságtól égő arcát és kielégült szerelemmel teli szemét, és összeszorult a szívem: a hozzám való szerelme csak fölösleges lökés volt, hogy a mélységbe hulljon. Mi lesz a vége ennek a kacagó, semmire se gondoló asszonynak?... Lelkemet oly érzelmek mozgatták, melyeket nem lehetett se részvétnek, se szánakozásnak mondani, mert sokkal erősebbek voltak ez érzelmeknél. Megálltam és vállon ragadtam Olgát... Sohase láttam szebbet, kecsesebbet s egyben szánalomraméltóbbat... Nem volt idő a gondolkozásra, fontolgatásra, s érzelmeimtől elragadtatva, így szóltam:

— Tüstént köcsira ülünk s hozzám megyünk, Olga! Tüstént!

— Hogyan? Mit mondtál? — kérdezte, meg sem értve hangom ünnepélyességét.

— Tüstént hozzám megyünk...

Olga mosolygott s a házra mutatott...

— Nem határoz..., — mondtam. — Nem mindegy az, hogy ma vagy holnap veszlek-e magamhoz? Minél előbb, annál jobb... menjünk!

— De... oly különös...

— Félsz a botránytól? Ugy van, nem mindennapi, mert hallatlan botrány lesz; de minden jobb, mint itt maradni! Nem hagylak itt. Érted, Olga? Hagyd a csüggetegségedet s az asszonyi logikádat és jöjj velem!

Olga szeme azt mondotta, hogy nem értett meg engem. Sietnünk kellett, nem állhattunk tovább a fasorban, mert vártak bennünket. Határozni kellett. Magamhoz szorítottam, hiszen most már voltaképpen az én feleségem volt, s úgy tűnt fel nekem, hogy hitvesi érzéssel szeretem; hogy ő az enyém, s hogy sorsa az én lelkiismeretemre nehezedik. Éreztem, hogy örökre egysültem ezzel a teremtéssel.

— Hallod-e, édes, — mondtam. — A lépés vakmerő; el fogja idegeníteni tőlünk a hozzánk legközelebb állókat, ezernyi szemrehányást, ezernyi panaszt zúdítanak majd fejünkre. Ugy lehet, tönkre fogja tenni pályámat, talán sok kellemetlenségbe is kever, de sebj! A feleségem leszel; nekem jobb feleség nem kell. Condódat fogom viselni; nevelni foglak! Igazi embert fogok alakítani belőled, boldoggá foglak tenni; itt a kezem reá!

El voltam ragadtatva s úgy beszéltem, mint a hősszerelmes, ki jól adja szerepének patétikus részét. Nagyszerűen beszéltem és nem hiába csattogott szárnyaival egy fejünk fölött elszálló madár. Olga megfogta a kezem és gyöngéden megcsókolta. De ez nem volt beleegyezésének jele; együgyű kis arca, mely sohasem hallott még ily szónoki beszédet, félelmet fejezett ki; nem értett meg.

— Azt mondod, menjünk hozzád, — mondotta elgondolkozva. — Nem értelek egészen. Mit szól majd hozzá »ő«?

— Mi közöd ő hozzá?

— Jaj, Szeresa, hagyd inkább azt. Szeretsz, s nekem több nem kell. A te szerelmeddel meg vagyok még a pokolban is.

— De hogyan képzeled el ezt az életet?

— Én itt maradok s te... eljössz minden nap... én pedig fogadlak.

— De én nem gondolhatok irtózat nélkül az ily életre!... Éjszaka: ő, nappal: én... lehetetlen az! Féltékeny vagyok... Soha sem gyanítottam magamban ily érzelmeket...

Minő vigyázatlanság! Ölelve tartottam és cirógattam a kezét, holott minden pillanatban kijöhetett valaki a házból és megláthatott bennünket.

— Menjünk, — mondtam s eleresztettem. — Öltözködjél és menjünk!

— De miért sietsz úgy? — kiáltotta siránkozó hangon. — Mi nem jut eszedbe! Az esküvő után mindjárt megszökni! Mit szólnak hozzá az emberek?

Olenka vállát vont. Arcán annyi csodálkozás és meg nem értés volt, hogy legyintettem a kezemmel s »életkérdésének« eldöntését máskorra halasztottam.

Nem is volt már időnk, mert a kőlépcsőn a terraszhoz közeledtünk és emberi hangokat hallottunk.

Az ebédlő ajtaja előtt Olga megigazította a haját, rendbehozta a ruháját, s belépett. Arcán nem látszott zavar. Minden várakozásom ellenére nyugodtan lépett be.

— Hozom vissza a szőkevényt, — mondtam. — Alig tudtam megtalálni... egészen belefáradtam... Én a kertbe megyek, s neki a fasorban tetszik sétálni... — Mit csinál? — kérdem. — Semmit, oly melegem van! — feleli ő...

Olja reám, a vendégekre, az urára nézett, és csengő kacajra fakadt. Leolvastam arcáról a vágyat, hogy bár elmondhatná mindenkinek váratlan boldogságát. Minthogy pedig nem tehetette meg, mindent kacajával fejezett ki.

— Mégis csak nevetéses vagyok! — mondtam. — Kacagok, s magam sem tudom, miért... Gróf, kacagjon!

— Keserű! — kiáltotta Kalinin.

Urbenia köhécselt és kérdő tekintettel nézett Olenkára.

— Nos? — kérdezte Olenka, összeráncolva a homlokát egy pillanatig.

— Azt kiáltják, hogy keserű, — mondotta Urbenin. Felállt és mosolyogva törölte meg száját az asztalkendővel.

Olenka is felállt és odanyújtotta neki a mozdulatlan ajkát.

A csók hideg volt, de még jobban felszította a tüzet, mely bennem égett... Elfordultam, összeszorítottam a fogam s nyugodtan vártam az ebéd végét.

— Jer ide! — mondottam a grófnak, mikor a társaság felállt az asztal mellől.

A gróf csodálkozva nézett reám és kiment velem a szomszéd szobába.

— Mit akarsz, barátom? — kérdezte, kigombolva a mellényét.

— Válassz... vagy én, vagy Psechoczki! — mondtam, reszketve indulatomban. — Ha nem ígéred meg, hogy az az ember egy óra leforgásán belül elhagyja a birtokot, akkor ma utoljára voltam nálad! Egy percet engedek, hogy gondolkozzál rajta!

A gróf leejtette a szivarját kitérta karját.

— Mi bajod, Szeresa? — kérdezte ámultan. — Sápadt vagy, mint a halál!

— Kérlek, semmi fölösleges szót! Nem tűröm azt a kémet, azt a gaz Psechoczkit, s egymáshoz való jó viszonyunk érdekében kérlek, hogy távolítsd el innen!

— De mit vétett ellened? Miért üldözöd?

— Azt kérdezem tőled: én-e, vagy ő?

— De, barátom, kellemetlen helyzetbe viszel... Várj csak, hajszá! van a frakkodon... Lehetetlenséget kívánsz!

— Isten veled! — mondtam. — Nem ismerjük többé egymást.

Megfordultam, az előszobában magamra vettem a felöltömet s távoztam.

A konyha közelében váratlanul elém jött Kalinina Nádja. Ő is ott volt a menyegzőn, de valami sajátzerű félelem távol tartott tőlem, s egész nap nem beszéltem vele egy szót sem.

— Petrovics Szergej! — kiáltotta természetellenes, mély hangon, mikor elmentem mellette s megemltem a kalapomat. — Várjon!

— Mit parancsol? — kérdeztem.

— Én nem parancsolhatok magának... — mondotta és elsápadt. — Ugy látszik, sietős dolga van; tartóztathatom-e csak egy pillanatra?

— Természetesen. Nem tudom, hogyan kérdezheti?

— Akkor ülünk le, Petrovics Szergej. Ma egész nap azon fáradt, hogy ne vegyem észre, mintha félne valamitől, s én elhatároztam, hogy éppen ma fogok beszélni magával. Büszke vagyok, nagy bennem az önszeretet, de az ember egyszer az életben feláldozhatja a büszkeségét.

— Miről beszél?

— Elhatároztam, hogy megkérdezem ma; reám nézve lealázó, nehéz a kérdés, nem is tudom, hogyan fogom elviselni. Feleljen, anélkül, hogy reám nézne. Hát csakugyan nem érez irántam részvétet, Petrovics Szergej?

Nádja reám nézett s a fejét ingatta alig észrevehetőleg. Arca még jobban elsápadt, a felső ajka megremegett.

— Petrovics Szergej! Nekem még mindig úgy tűnik föl, mintha valami félreértés, vagy szeszély szakitott volna el bennünket egymástól. Ugy érzem, mintha némi magyarázat visszavihetne mindent a régi kerékvágásba. Ha

nem volnék bizonyos benne, akkor nem merném azt a kérdést tenni magának, melyet mindjárt meg fog hallani. Szerencsétlen vagyok. Látnia kell. Az életem nem élet. És legjobban a bizonytalanság gyötör: nem tudom, reméljek-e, vagy se? Oly érthetetlenül viseli magát velem szemben, hogy nem vonhatok belőle semmi következtetést. Legyen őszinte, hogy tudjam, mit tegyek; akkor legalább lesz valami iránya az életemnek; akkor elhatározom magam valamire.

— Kérdezni akar tőlem valamit? — mondtam és gondolatban már készültem is a feleletre, mert gyantottam a kérdés tartalmát.

— Igen, kérdezni akarok valamit; a kérdés megalázó. Ha meghallaná valaki, azt hinné, hogy felkinálkozom magának, mint Puskin Tatjánája.

Mikor Nádja felém fordította arcát, hogy megtegye kérdését, akaratlanul megrettentem: reszketett, görcsösen összeszorította ujjait s fáradtsággal mondotta ki a szavakat. Sápadsága megdöbbenő volt.

— Remélhetek? — suttogta végül. — Ne féljen, csak feleljen... Akármit felel is... minden jobb, mint a bizonytalanság. Tehát remélhetek?

Várta a feleletet, de oly hangulatban voltam, hogy egyszerűen képtelen voltam okos feleletre. Mámoromban, a barlangbeli találkozástól felizgulva, Psechoczki kémkedésén, s a gróffal való szóváltáson felbőszülve, alig hallottam, mit mond Nádja.

— Remélhetek? — ismételte. — Feleljen!

— Oh, semmit sem felelhetek, Nikolajevna Nadesda! — mondtam, legyintve a kezemmel s felálltam. — Képtelen vagyok most bármit is felelni. Bocsásson meg, de se nem hallottam, se meg nem értettem, mit mondott. Ostoba, dühös vagyok... igazán kár a fáradtságért...

Még egyszer intettem a kezemmel és magára hagy-

tam Nádját. Később értettem meg csak, mikor magamhoz tértem, mily ostoba és kegyellen voltam. Miért nem feleltem egyszerű, mesterkéetlen kérdésére?

Három napig úgy jártam fel s alá a szobámban, mint a ketrecbe zárt farkas és megfeszítettem minden akaraterőmet, hogy otthon maradjak. Hozzá se nyultam ahhoz a papirhalomhoz, mely elintézését várta asztalomon; nem fogadtam senkit és veszekedtem Polikárppal... A legnagyobb erőfeszítéssel tartóztattam meg magam, hogy a grófi birtokra ne menjek, s ez az állhatatosság idegessé tett. Ezerszer vettem a kezembe ugyanannyiszor dobtam vissza a kalapomat. Egyszer elhatároztam, hogy megfeledekzem mindenről a világon és Olgához megyek; de csakhamar erőt vettem magamon és otthon maradtam.

Az eszem azt mondta, hogy ne menjek. Csak nem áldozhattam fel büszkeségemet és önszereteteimet? Mit gondolna rólam az az ostoba gróf, ha beszélgetésünk után még elmennék hozzá, mintha nem történt volna semmi?

Tisztességes ember létemre meg kellett szakítanom Olgával minden összeköttetést. Csak romlásba dönthetném. Urbaninnal kötött házassága nagy hiba volt, hozzám való viszonya még nagyobb.

Fel s alá futkostam a szobában; határtalan részvétet éreztem Olga iránt, de féltem, hogy elfogadja ajánlatomat s még eljön hozzám mindenkorra! Most már egészen átéreztem, hogy se otthont, se boldogságot nem adhatok neki... S mégis huzódtam hozzá... Ugy vágyódtam utána, mint a szerelmes fiú, kit nem akarnak elengedni a találkozóra. A barlangban történtek nem mentek ki az eszemből s tudtam, hogy Olgát is épp úgy emészti a vágy utánam.

A gróf napról-napra küldözte a leveleket; az egyik-

ben több volt a panasz meg a siráncokzás, mint a másikban... kért, hogy felejtsek el mindent; bocsánatot kért Psechoczki nevében és könyörgött, hogy jöjjen ismét. Legutóbbi levelében bejelentette a maga és Psechoczki látogatását; a lengyel kész bocsánatot kérni tőlem, bár teljesen ártatlannak érzi magát.

En elolvastam e leveleket s kértem a küldöttjét, hogy hagyjon békén.

Tudtam kacérkodni!

A negyedik napon, mikor kétségbeesésem tetőpontjára ért, halkan kinyílt szobám ajtaja, könnyű léptek halatszottak és két parányi, csinos kéz megölelte a nyakam.

— Te vagy az, Olga? — kiáltottam.

Megismeriem forró lehelletéről, aztán arról, ahogy a nyakamban csüngött, de meg az illatáról is.

Arcomhoz hajtotta kis fejét s nagyon boldognak látszott... Alig szólhatott boldogságában... Szívemhez szoritottam; felejtve voltak kinjaim... azok a kérdések is, melyek három napja kóvályogtak agyamban... Kacagtam örömben s úgy ugráltam a szobában, mint egy kis diák. Olgán kék selyemruha volt, mely nagyon illett halavány arcához és gyönyörű, szőke hajához. A ruha divatos volt és sok pénzbe kerülhetett. Urbenin alighanem évi fizetésének felét költötte rá.

— Mily szép vagy ma! — mondtam s a karjaimba zártam Olgát. Megcsókoltam a kezét, a nyakát. — Hogyan érzed magad? Egészséges vagy?

— Nem nagyon kedélyes itt nálád! — mondotta, végigjártatva szemét a dolgozószobán. — Hogy egy gazdag ember, akinek annyi fizetése van, ily... egyszerűen élhet!

— Nem mindenki üzhet olyan fényt, mint a gróf, — mondottam. — De hagyjuk a gazdagságomat. Micsoda jó angyal hozott ide hozzám?

— Várj, Szeresa, összenyomod a ruhámat... bocssás el... csak egy pillanatra jöttem hozzád! Otthon azt mondottam, hogy a mosónőhöz vitetem magam; az három házzal odább lakik, mint te... Eressz el, galambom... Miért nem jöttél hozzánk oly sokáig?

Feleltem valamit; leültem szemközt vele és elmerültem szépségének szemléletébe... egy pillanatig egymás szemébe néztünk és hallgattunk...

— Szép vagy, Olga! — mondottam sóhajtva. — Kár, hogy oly szép vagy!

— Miért kár?

— Mert az ördög tudja, kinek áldoztad fel a szépségedet.

— De mit akarsz? Hiszen a tied vagyok! Nem jöttem ma is ide? Hallod-e, Szeresa, mondd meg nekem az igazat.

— Mit akarsz tudni?

— Feleségül vettél volna-e, ha nem mentem volna Urbeninhez?

— Nem! — akartam felelni, de mást gondoltam. — Természetesen! — feleltem.

Olga felsóhajtott és lesütötte a szemét.

— Oh, miért is siettem úgy? Mi, leányok, oly ostobák, oly ingatagok vagyunk; de hát ami megtörtént, megtörtént. Ma egész éjszaka sirtam, Szeresa. Ő mellettem fekszik s reád gondolok és nem alhatok; sokkal jobb az örült apám mellett élnem, mint mellette.

— Most már késő azon tépelődni.

Magamhoz vontam Olgát és csókokkal borítottam el, mintha kárpótlást akartam volna szerezni az elvesz-

tett három napért. Ő hozzám simult és égetett a lehelletével. Csöndesség lett.

— Megölte a feleségét! — kiáltotta a papagály hirtelen.

Olga megrázkódott; kibontakozott ölelésemből és kérdőleg nézett reám.

— A papagály az, szívem, — nyugtattam meg.

— Megölte a feleségét! — ismételte Demjanovics Iván.

Olga felállt, szótlannal feltette a kalapját és kezét nyújtotta; az arcán ijedelem látszott.

— Mi lesz, ha Urbenin megtud valamit? — kérdezte reszkető hangon. — Megöl.

— Ugyan..., — kacagtam. — Nem engedném ám meg! Nem képes az olyanra... Már méggy? Isten veled, gyermekem... Holnap ott leszek a kis erdei háznál, ahol laktál... Jer oda!

Mikor kikisértem Olgát, visszatértem a szobámba. Ott találtam Polikárpot a szoba közepén. Barátságtalanul nézett a szemembe és megvetően csóválta fejét.

— Ne lássam azt többet, Petrovics Szergej! — mondotta egy szigorú apa kifejezésével. — Nem engedem!

— Vajjon mire gondolsz? — kérdeztem.

— Tudja már, hogy mire gondolok... Azt hiszi, hogy semmit se árttam?... Ne merjen az többé ide jönni... Máshol van a helye.

Pompás kedvemben voltam s nem vettem tudomásul azokat az orcátlanságokat, melyeket még mondott. Kacagtam és kiküldöttem a szobából.

Alig, hogy Olga elhajtattott, új vendég érkezett: a

gróf lépett be bátortalanul és szemrehányóan rázta a fejét.

— Elfordulsz...? — mondotta s köny fojtogatta a hangját. — Beszélni sem akarsz velem?

— Nem fordulok el, — mondottam.

— Ugy szerettelek, Szeresa, te pedig... egy csekélység miatt! Miért sértesz, miért bántasz meg? Miért?

A gróf sóhajtván ült le a kanapéra.

— Jól van, jól, — mondottam. — Elég.

Oly nagy befolyásom volt reá, hogy a gróf első békülékeny szavamra felugrott és melegen megölelt.

— Elhoztam magammal... odalenn ül a kocsiiban... Akarod, hogy bocsánatot kérjen tőled?

— Ismered a bűnét?

— Nem ismerem.

— Hát jól van; nincs szükségem a bocsánatkérésére, de mondd meg neki, hogy ne merjen többé kémkedni utánam, mert meggyűlik velem a baja.

— Tehát szent a béke, Szeresa? Legjobb úgy! Minek veszekedni? Jaj, galambom, nincs... egy fél pohár pálinkád? Egészen kiszáradt a torkom!

Megparancsoltam, hogy hozzanak pálinkát; a gróf ivott két pohárral, végignyújtózkodott a kanapén s megoldódott a nyelve.

— Éppen most találkoztam Olenkával... remek asszony! Tudod, kezdem gyűlölni Urbenint... Ami azt jelenti, hogy kezd nekem tetszeni Olenka... Pokoli módon csinos! Elhatározott szándékom, hogy udvarolni fogok neki.

— Férjes asszonyt nem kellene bántani! — mondottam oktató hangon.

— Oh, egy öreg ember feleségét... Az nem bűn... Nem való hozzá.

A gróf megivott egy harmadik pohárral és így folytatta:

— Tudod-e, ki tetszik még nekem az idevalók közül? Nadenka; annak a számár Kalininnak a leánya... Tüzes, barna, halovány, nagyszemű... Szeretném ő reá is kivetni a hálót... Pünkösdre estélyt adok, csak azért, hogy meghívhassam... Tudod, testvér, egészen vig élet van itt! Az embernek van társasága és vannak asszonyok... Nem alhatnék nálad egy szunditást?

— Dehogyan sem. És Psechoczki, meg a kocsí?

— Majd vár... vigye el az ördög! Tudod, testvér, köztünk maradjon a szó, én magam se szenvedhetem.

A gróf fölemelkedett és titokteljesen sugta:

— Csak kénytelenségből tartom... de vigye el az ördög!

Igy szólva, visszajektette fejét a vánkosra és horkolni kezdett.

Este, mikor a gróf elment, jött egy harmadik vendég is: Ivánovics Pável doktor. Azért jött, hogy értesítsen Kalinina Nádja megbetegedéséről s megmondja, hogy végérvényesen kosarat kapott tőle.

Szegény ember nagyon csüggeteg és szomorú volt.

ÖTÖDIK FEJEZET

Május költői hónapja elmult...

Az orgona meg a tulipán elvirult s velük együtt virultak el szerelmünk gyönyörei, melyek minden györelmes és bűnös voltuk mellett felejthetetlen, édes pillanatokkal ajándékoztak meg bennünket. Vannak pillanatok, melyekért az ember hónapokat, sőt éveket adhat cserébe!

Egy júniusi estelen, a nap már leáldozott, de széles, rőt-sárga sugár színezte még az eget, ahhoz az

épületszárnyhoz érkeztem, melyben Urbenin lakott.

Ez estére az egész társaság a grófhoz volt hivatalos; néhány vendég már megérkezett, de a gróf még nem volt otthon; kilovagolt s megigérté, hogy alkonyatájban visszatér.

Lovamat kantárszaron tartva, a küszöbön álltam és Szasával, Urbenin leányával beszélgettem.

Maga Urbenin, kezére támasztva fejét, egy padon ült s a messzeségbe nézett. Rossz kedve volt és nem szívesen felelt kérdéseimre. Békében hagytam és inkább a kis leánnyal foglalkoztam.

— Hol van uj mamád? — kérdeztem.

— Kilovagolt a gróffal. Minden nap kilovagol vele.

— Igen, minden nap, — sóhajtotta Urbenin.

Ez a sóhajtás sokat mondott. Ugyanazt hallottam ki belőle, ami az én lelkemet is foglalkoztatta, s amire nem lelhettem magyarázatot, bár sokat gondolkoztam róla...

Olga minden nap kilovagolt a gróffal. Ez nem jelentett sokat. Olga nem lehetett szerelmes a grófba; Urbenin féltékenysége merőben alaptalan volt. Nem volt reá okunk, hogy féltékenyek legyünk a grófra; hanem volt okunk »valami másra«, ami előttem merőben érthetetlen volt.

Ez a »valami« elválasztó falként emelkedett közém és Olga közé. Nem szűnt meg szeretni engem; de az után a látogatás után, melyet az előbbi fejezetben irtam le, még csak két izben volt nálam; erdei találkozásaink alkalmával mindig zavarban volt, el-elpirult és kerülte kérdő tekintetemet. Hízkelkedése épp oly forró volt, mint azelőtt, de egész magaviselete félénk volt s rövid találkozásaink mindig gyötrő kétségeket hagytak emlékezetemben. Világos volt, hogy a lelkiismerete nem tiszta, de hogy miért nem, azt nem tudtam.

— Remélem, hogy új mamád egészséges? — kérdeztem Szasától.

— Egészséges. De az éjjel fájt a foga. Sirt.

— Sirt? — mondotta Urbenin megfordulva. — Lát-tad? Csak álmodtad, gyermekeim!

Olgának nem fájt a foga. Ha sirt, más oka volt reá.

Még tovább is akartam beszélgetni Szasával, de nem sikerült, mert lódobogást hallottunk s egy nyergében neveltségesen fészkelődő lovas, meg egy kecses lovasnőt pillantottunk meg.

Hogy titkoljam Olga előtt az örömet, magasra emeltem Szasát és megcsókoltam a szőkefürtű fejét.

— Mily csinos vagy te, Szasa! — mondottam. — Mily szép a hajad!

Olga futó pillantást vetett reám, s a gróf karjára támaszkodva, a házba lépett. Urbenin nyomon követte.

A gróf öt perc múlva visszajött. Nagyon jókedvű volt, a külseje sokkal frissebb volt, mint máskor.

— Gratulálj nekem! — mondotta.

— Mihez?

— A győzelmemhez. Még egy közös séta, és esküszöm nemes őseim porára, hogy leszakítom ezt a virágot.

— De egyelőre még nem szakítottad le?

— Egyelőre? Nos, majdnem tíz percg pihent a keze az enyémben. Annyiszor megcsókoltam, hogy sok! De most menjünk, mert várnak reám. Igaz! Valamiről beszélnem kell veled: mondd meg, kedvesem, igaz-e, hogy szándékaid vannak Kalinina Nadenkával?

— S ha volnának... — mondottam.

— Ha úgy van, akkor nem zavarlak benne. De ha nincsenek szándékaid, akkor...

— Nincsenek,

— Köszönöm, barátom!

Este láttam, hogy a gróf titkon megszorította Olga kezét. Mintegy jelezni akarva még, hogy köztünk nincs titkolódzás, egyszer a jelenlétemben meg is csókolta a kezét.

— A számár! — sugta Olga a fülembe.

— Olga! — mondtam neki, mikor a gróf elment.
— Ugy veszem észre, hogy valami mondanivalód van nekem. Nem igaz?

Elpirult, majd hunyorgatva s ijedten sütötte le szemét.

— Olga! — mondtam szigoruan. — Meg kell mondanod! Követelem!

— Igen, akarok valamit mondani, — suttogta Olga.
— Szeretlek, nem élhetek nélküled, de... ne jöjj többet hozzám, édesem; ne szeress és ne mondd nekem azt, hogy »te«. Viszonyunknak meg kell szünnie... nem lehet...

— De miért?

— Ugy akarom. Nem kell tudnod az okaimat. Jönnék... most tüstént el kell hagynod...

Urbanin közeledett hozzánk. Olga elfogadta karját, futólagos mosollyal intett nekem búcsút és eltávozott.

A gróf egész este Nadenkának udvarolt. Anekdotákat mondott neki, kacérkodott vele, elhalmozta figyelmességekkel és ő, a hálvány, a szenvedő, alig vonta el az ajkát egy erőltetett mosolyra. Kalinin békebíró folyton csak őt figyelte, meg-megsimogatta a szakállát és sokatmondóan köhécselt. Engem méltóságteljes pillantásokkal méregetett, mintha azt akarta volna mondani:

— Látod, megvetettél bennünket, de fűtjük rád! Most grófunk van helyetted!

Két nap múlva megint a grófi birtokon jártam. Ezúttal nem Szasával beszélgettem, hanem báty-

jával, a gimnazistával. A kertbe vezetett és kiöntötte előttem a lelkét.

— Ő jó ismeretségben van önnel, — kezdette — s ön talán mindent visszamond neki, de nem félek semmitől. Mondjon neki vissza, amit akar. Ő gonosz és alávaló.

S a fiu elmondotta nekem, hogy Olga elvette tőle a szobáját, elkergette az öreg dadáját, ki tiz esztendeje szolgált náluk, s hogy mindig kiabál és haragszik.

— Tegnap ön megdicsérte a kis Szasa hugom haját; igaz is, hogy nagyon szép haja volt! Olyan, mint a selyem! Ma reggel levágta neki!

— Féltékenységből! — gondoltam magamban.

— Féltékeny, mert Szasa haját dicsérte s nem az övét! — hagyta helyben a fiu a gondolatomat. — Nagyon kinozza papát is. Szegény papa olyan sokat költ reá. Elhanyagolja kötelességeit s már megint iszik! Megint! Ő meg, az ostoba liba, napestig sir, mert szegényesen, kis házban lakik. Mit tehet róla papa, hogy nincs pénze?

A fiu sok szomorú dolgot mondott el nekem; ő sokkal többet látott, mint vaksággal megvert apja.

Késő este a grófnál ültem; ittunk szokás szerint. A gróf tökrészeg volt, én kissé mámoros.

— Ma megengedte, hogy, mintegy akaratlanul, megérintsem a derekát. Tehát holnap tovább mehetek..., — mondotta.

— Hát Nadenkával mennyire jutottál? — kérdeztem.

— Haladunk! Vele még a kezdetén tartok. Egyelőre csak a szemeink beszélnek. Szeretek olvasni, testvér, a szomorú, fekete szemében. Van bennük valami, amit nem lehet szóval kifejezni, amit csak érezni lehet. Ne ilyünk?

— Ugy látszik, tetszel neki, ha van türelme, hogy

órák hosszáig beszélgessen veled. Ugy látom, tetszel az apjának is.

— Az apjának? Arról a vén bolondról beszélsz? Haha! A számár becsületes szándékokat gyanít bennem!

A gróf köhögni kezdett, s újra ivott.

— Azt hiszi, hogy feleségül veszem a leányt. Nem szólva arról, hogy nem szabad házasodnom, sokkal tisztességesebb dolognak tartom elcsábítani, mint feleségül venni azt a leányt... Részeges, köhögős emberrel élni... borzasztó! A feleségem megszökne tüstént... De micsoda láрма ez?

Felpattantunk helyünkről... Ugyanakkor becsapódott néhány ajtó és Olga a szobába rohant. Sápadt volt és reszketett egész testében. Haja felbomlott, szeme tágra nyílt. Pihegett és görcsösen vonaglott háziruhájában.

— Mi történt veled, Olga? — kérdeztem és megragadtam kezét.

A grófnak voltaképpen csodálkozni kellett volna a tegezésen, mely kicsuszott a szájamon, de mintha meg se hallotta volna. Az egész ember egy nagy kérdőjelle alakult át és úgy nézett Olgára, mintha kísértetet látna.

— Mi történt? — kérdeztem.

— Megvert! — kiáltotta Olga és zokogva roskadt egy székre. — Megvert!

— Ki?

— Az uram! Nem élhetek vele! Ott hagytam!

— Felháborító! — kiáltotta a gróf, s öklével az asztalra csapott. — Mi jögon veri? Ez zsarnokság... ez... a fene tudja, mi... Asszonyt verni?! Miért verte meg?

— Nem tudom! Semmiért! — kiáltotta Olga, a könyzeit törülve. — Kivettem a zsebkendőmet s a levél, melyet maga küldött nekem, a földre esett. Ő odaugrott és elolvasta... Azután verni kezdett... Megfogta és meg-

szorította a kezem; nézze ezeket a vörös foltokat... és magyarázatot követelt tőlem... Elmenekültem... Fogadjon védelmébe! Nincs neki joga úgy bánni velem, a feleségével! Nem vagyok a szakácsnője! Az apám nemes ember!

— Ez barbárság! Ez borzasztó! — kiáltotta a gróf s fel-alá futkosott a szobában.

Nem térhettem magamhoz... Miben leljem magyarázatát ennek az éjszakai látogatásnak? Miért nem menekült haza az apjához? Miért nem hozzám, ki oly közel álltam hozzá? És igaz-e, hogy úgy megbántották? A szívem azt mondotta, hogy Urbenin ártatlan; nem kérdeztem semmit, hanem megnyugtattam Olgát, amennyire lehetett, s egy pohár bort töltöttem neki.

— Azt hitte talán, hogy megőrül annak a levélnek? — mondtam. — Azt hitte, hogy gyönyörűség az neki?...

— Ne beszéljünk arról! — vágott szavamba a gróf. — Akárhogyan nézzük, eljárása alávaló! Ki fogom hívni! Igy nem lehet asszonygyal bánni! Hígyje el nekem, Nikolajevna Olga, ezt nem viszi el szárazan!

Nem ellenkeztem, mert tudtam, hogy e dührohamnak nem lesz következménye.

De miért hallgatott Olga?... A dolog úgy tünt fel, mintha nem idegenkednék elfogadni a gróf szolgálatait. Nem hihettem, hogy oly kevés méltóságérzet van ebben az ostoba, csinos macskában, hogy képes a grófot tenni meg birónak közte és a férje között!...

— Meg fogom semmisíteni! — rikácsolta a gróf adázul. — Pofon verem! Még holnap!

Mig a gróf kiöntötte mérgét és Olga a könyeit törülgette, az inas egy tál fogoly-pecsenyét szolgált fel. A gróf egy fél fogolyt tett vendégének tányérjára. Olga tagadólag rázta fejét, aztán kezébe vette a villát és

mintegy akaratlanul falatozni kezdett. A fogolyra egy pohár bor következett s a könyekből nemsokára csak vörös foltok maradtak a szeme alatt.

Aztán hallottuk kacagni... Olga kacagott, mint egy megvigasztalt gyermek. A gróf is kacagott.

— Tudja-e, mit gondoltam? — kezdte a gróf és odaült Olga mellé. — Szeretnék egy műkedvelő-előadást rendezni; mit szól hozzá?

Telt az idő; éjfél is elmúlt. Olga nem ment el. Vártam félóráig, még mindig ott ült és a gróffal beszélgetett.

— Ideje volna már elmennünk, — mondtam, az órára nézve. — Megengedi-e, Nikolajevna Olga, hogy hazakísérjem?

Olga hol a grófra, hol reám nézett.

— Hová menjek? — suitogta. — Hozzá nem mehetek vissza.

— Nem, nem! Ő hozzá nem mehet, — mondotta a gróf. — Ki állhat jót nekünk, hogy nem bántalmazza-e megint?

Fel s alá jártam a szobában. Csendesség volt. A barátom és a szeretőm szemmel kísérték lépfeimet. Ugy tünt fel nekem, mintha megérteném ezt a csöndet s ezeket a pillantásokat. Valami várakozásteljes és türelmetlenség volt bennük.

Kalapomat az asztalra tettem és leültem a kanapéra.

— Ugy... ugy... — dünyögött a gróf, türelmetlenül dörgölve a kezét. — Ugy... ugy állnak a dolgok...

Félkettőt ütött. A gróf gyors pillantást vetett az órára, összeráncolta békétlenül a homlokát s ő is kezdett fel s alá járni. Pillantásaiból, melyeket reám vetett, megértettem, hogy valami fontos, de kellemetlen és kényes dolgot lesz kénytelen mondani nekem.

— Hallod-e, Szeresa! — mondotta végre nagy elhatározással.

Leült mellém a kanapéra s kezdett a fülembé sugdosni:

— Ne vedd sértésnek, galambom... Bizonyára megérted helyzetemet s nem fogod vakmerőnek, vagy furcsának tartani, amire kérlek.

— Csak ki vele... Mit tétovázol? — mondottam.

— Hiszen látod a helyzetet... eredj el, galambom! Zavarsz bennünket... Ő itt marad nálam... bocsáss meg, hogy elküldelek... de megértheted türelmetlenségemet...

— Jól van... — mondottam s közeledtem Olgához. — Elmegyek...

S ő biccentett a fejével.

— Elmenjek? El? — kérdeztem s igyekeztem csinos, kápirult arcába nézni.

Alig észrevehetőleg lesütötte hosszú, sötét szempilláit s azt mondotta:

— El.

— Megfontoltad jól?

Elfordult tőlem.

Vettem a kalapom és minden köszönés nélkül kiementem.

Később elmondotta nekem, hogy még el se hangzottak lépteim s a részeg gróf már a karjaiba zárta; hogy volt egy pillanat, mikor nem bírta leküzdeni undorát s majd hogy ki nem tépte magát, hogy neki menjen a tónak... Nem volt könnyű eladnia magát...

Mikor az istállóba mentem, hol Lorka lovam volt bekötve, a tisztartó-lak mellett haladtam el.

Az ablakon át, a füstölgő lámpa borus fényénél, megpillantottam Urbenint. Az asztalnál ült. Az arcát nem láthattam, mert eltakarta a két keze. De egész alakjá-

ról annyira lerítt a bánat, hogy nem kellett látni az arcát, hogy az ember megértse lelki állapotát. Két üveg állt előtte.

Szegény ember az italban keresett vigasztalást.

Öt perc múlva már hazafelé ügettem. A sötétség rémes volt. A tó háborgott és dühöngni látszott, hogy oly bűnös ember, mint én, ki épp most volt tanuja egy bűnös cselekedetnek, elég vakmerő megháborítani nyugalmát.

Nem láthattam a tavat a sötétben; úgy rémlett, mintha egy láthatatlan szörnyeteg, vagy maga a sötétség bömbölt volna.

Megállítottam a lovam s egy pillanatig azon gondolkoztam: ne menjek-e vissza s ne pusztítsam-e el mindkettőjüket?

Szörnyű harag dúlt belsőmben... Ami kevés jó még volt bennem, megbántva, beszennyezve érezte magát.

Ismertem azelőtt is megvásárolható fehérszemélyeket, megvettem s tanulmányoztam őket, de azoknak nem volt ártatlan arcuk, s nem volt oly igaz, kék szemük, mint a minőnek Olgáét azon a reggelen láttam, mikor Tenevóba mentem a bucsura.

Egy erős szélroham lekapta fejemről a kalapomat és elsodorta a sötétségbe. Estében a kalap érintette Lorka fejét. Az állat megijedt, felágaskodott és vágatva vitt haza.

Otthon öltözetesen vetettem magam az ágyra. Polikárpot, aki segíteni akart a vetkezésben, minden igaz ok nélkül »ördög«-nek nyilvánítottam.

— Ördög vagy ám magad! — dörmögte s magamra hagyott.

— Mit beszélsz? Mit beszélsz? — kiáltottam és dühösen felszöktem az ágyról.

— Nem vagy siket, hallhattad volna! — felelte.

— Oh... Szentelen vagy! — kiáltottam, minden epémet a szegény szolgára öntve ki. — Ki veled! Ne lássalak! Ki veled!

S mielőtt kihuzhatta volna lábát a szobából, megint az ágyra vetettem magam és zokogtam, mint a gyermek. Felizgult idegeim nem bírták tovább; tehetetlen haragomat, megbántott érzelmeimet, s féltékenységet, mindent ebben a zokogásban öntöttem ki.

— Megölte a feleségét! — rikoltotta a papagály és felborzolta tollát.

E rikoltás hatása alatt eszembe jutott, hogy Urbenin csakugyan megölheti a feleségét.

Gyilkosságról álmodtam... rémes volt; azt álmodtam, hogy a kezem valami hideget, sikamlósat érintett... hogy csak a szememet kellett volna felnyitnom, hogy lássam a holttestet... láttam Urbenint, hogy esdő szemmel áll az ágyam fejénél.

Ez éjszaka óta majdnem mindig otthon voltam és csak akkor mentem el hazulról, ha valami hivatalos teendőmet kellett elintéznem. Meglehetősen sok teendőmet mulasztottam el s nem értem reá unatkozni. Egész nap irtam. Olgára nem akartam gondolni többé; az egész ügyet elintézettnek tekintettem.

Néha-néha, lefekvéskor vagy ébredéskor, visszaemlékeztem Olgával való ismeretségemnek némely mozzanataira.

Eszembe jutott az erdei ház, melyben a »vörösruhás leány« lakott, a Tenevóba vivő út, a barlangbeli jelenet... s a szívem összeszorult... de nem tartott sokáig... a valóság mindjárt felváltotta a keserű emlékezést. Van-e költészet, mely túléli ezt a szennyet? Olga elvesztette szememben ígézettségének legalább felét. A grófot utáltam s nem feleltem leveleire.

— Vége! — gondoltam magamban. — Vége mindennek!... Annál jobb reám nézve.

Elhatároztam, hogy megszakitok a gróffal minden érintkezést, ami nem esett nehezemre. Nem voltam már az, aki három hét előtt voltam; a kísértés nem csábított többé.

Végre meguntam az egyedülletet; levelet irtam Ivánovics Pável doktornak s kértem, hogy látogasson meg.

Nem kaptam választ s irtam még egyszer... és megint eredménytelenül...

— Haragudnék reám a jó doktor? — kérdeztem magamban.

Önkéntes házi fogságom harmadik hetében meglátogatott a gróf.

Szememre lobbantotta ridegségemet, aztán áttért kedves témájára, az asszonyokra...

— Értelek, — mondotta. — Finom érzésű ember vagy, nem akarod zavarni a duettet... De elfelejted, hogy te nem vendég, hanem jóbarát vagy, kit az ember szeret és becsül... Jelenléted csak fokozná harmóniánkat... Fenséges valami ez a harmónia, le se írhatom, testvér! Voltaképpen nem vagyok tisztában, hogy jó-e, rossz-e vele az élet. Vannak pillanatok, mikor odaadnám az életemet egy »bis«-ért, viszont vannak napok, mikor sirni szeretnék...

— Ugyan miért? — kérdeztem.

— Nem értem ezt az Olgát... Láz, nem asszony... Naponta legalább ötször változtatja szeszélyét. Hol jókedvű, hol meg sir és imádkozik... egyszer szeret, máskor reám se nézhet... vannak pillanatok, mikor úgy szeret, mint asszony még nem szeretett... de néha, mikor felébredek s rajtam érzem szemét... annyi vadság, düh és utálat van ez arcon... és sokszor néz úgy reám...

— Utálattal? — kérdeztem.

— Hát persze!... Nem érthetem meg... esküdözik, hogy szerelemből jött hozzám... De akkor hogyan értsem azt az arkifejezést? Sokszor azt hiszem, hogy nem szenvedhet s hogy csakis azokért a rongyokért adja oda magát, melyeket veszek neki. Mennyire csüng azokon a rongyokon! Mikor új ruhát vesz magára, képes reggeltől estig a tükör előtt állni; egy elrontott fodor miatt képes órák hosszat sirni... borzasztóan hiu! Legfőbbképpen azért tetszem neki, mert gróf vagyok. Ha nem volnék az, sohase szeretett volna belém. Nem mulik el ebéd, vacsora, a nélkül, hogy szemrehányást ne tenne azért, hogy nem érintkezem főrangú társasággal... Ugy szeretne főrangú társaságban csillogni!... Különös egy nő.

A gróf a mennyezetre vetette fátyolos pillantását s elgondolkozott. Legnagyobb csodálkozásomra azt a fölfedezést tettem, hogy nem részeg. Ez meglepett, de meg is hatott.

— Ma egészen normális vagy, — mondtam. — Se részeg nem vagy, se pálinkát nem kérsz. Mire vélem?

— Nem érek rá inni, mindig gondolkodom... Komolyan szerelmes vagyok, Szeresa... Kimondhatatlanul tetszik ő nekem... Hiszen könnyű megérteni... ritka asszony... nem is szólva a külsejéről... nem okos ugyan, de üde, elegáns... Mennyire más, mint azok az asszonyok, akikkel eddig érintkeztem... Egészen más, nekem merőben ismeretlen világból való.

— Te filozofálsz! — mondtam kacagva.

— Egészen szerelmes voltam belé! De most látom, hogy hiába becsültem nagyra... Ugy vettem a házamhoz, mintha feleségem volna, ő pedig úgy viselkedik, mint egy maitresse, akit pénzzel elégítenek ki...

— S mi lett az urából?

— Az urából? Mit gondolsz róla?

— Azt gondolom, hogy nincs szerencsétlenebb ember, mint ő...

— Tévedsz... gazember és csaló; cseppet sem sajnálom.

— Miért gyalázod?

— Tudod, hogyan bíztam benne... tisztességes embernek tartottam, s most tudom, hogy mindig meglopott...

Én Urbenint tisztességes, becsületes embernek ismertem. E beszéd hallatára felugrottam és közeledtem a grófhhoz.

— Rajta érted a lopáson? — kérdeztem dühösen.

— Nem. De biztos forrásból tudom. Olga sok mindent beszélt. Saját szemével látta, még mielőtt feleségül ment hozzá, hogy libát, tyukot, lisztet küldött egy jó emberének, akinél a gimnazista fia lakott. Elismerem, hogy mindez csekélység, de itt az elvről van szó. Aztán látott egy csomó pénzt a szekrényében. Kérdésére, hogy honnan való, kérte, hogy ne szóljon róla senkinek... Barátom, honnan van neki pénze? Te is tudod, oly csekély a fizetése, hogy alig telik belőle betevő falatra is.

— És, számár létedre, hittél annak a kigyónak?! — kiáltottam felháborodva. — Nem elég, hogy megfosztotta becsületétől, még árulkodott is reá neked! Tyuk, liba, meg liszt... Sérti a gazdasági érzésedet, hogy elajándékozott néhány tyukot, vagy libát. Átnézted-e valaha azokat a számlákat, melyeket Urbenin nyújtott át neked? Megolvastad-e utána azt a sok ezret, melyet ő küldött neked? De mit beszélek veled? Ostoba és zsugori vagy; szeretnéd tönkretenni a szeretőd urát, csak nem tudod, hogyan!

— Olgához való viszonyomnak ehhez semmi köze; ura vagy sem, az nekem mindegy. Ha lopott, az én szememben tolvaj. Azonkívül egész nap iszik, ez gyalázatosság! Tisztességes ember azt nem teszi.

— Eppen azért iszik, mert tisztességes, — mondtam.

— Szenvedélyed, védelmezni az ilyen népet. De én elhatároztam, hogy kérlelhetetlen leszek. Felmondtam neki, s kértem, hogy engedje át a házat az új tisztárnak. Türelmemnek vége.

Öt nap múlva hallottam, hogy Urbenin a legközelebb eső városba költözött gyermekeivel. Beszéltek nekem, hogy tökrészeg volt és kétszer kiesett a koscsiból... a gyermekei egész nap sirtak...

HATODIK FEJEZET

Hivatalos kötelességem egy hét múlva Karneevhez szólított. A gróf istállójából elloptak néhány értékes nyergeket, a zárat feltörték, s nyomozóbírói minőségben kellett megjelennem.

A grófot dühösnek és részegnek találtam.

— Ez az Olga halálra gyötör, — mondotta. — Ma reggel óta haragban van velem, s azzal fenyegetőzik, hogy a vízbe öli magát... Elment a háztól s még nem tért vissza... Tegnap összetört minden edényt, tegnapelőtt beteggé ette magát csokoládéval. Nem tudom, hogyan szabaduljak tőle...

Tőlem telhetőleg vigasztaltam a grófot, s asztalhoz ültünk.

Itt az ideje, hogy felhagyjak ezekkel a gyermekségekkel, — dohogta. — Nevetséges és ostoba dolog.

Azonkívül be kell vallanom, hogy torkig vagyok vele... valami csöndesebbre, szelidebbre vágnám, amolyan Kallina Nadenka-féltre... nagyszerű leány az...

Mikor ebéd után lementem sétálni a kertbe, ott találtam a »vizbefult«-at. Tüzvörös lett az arcza, mikor megpillantott és — különös egy nő — boldogan kacagott fel. A szégyen pirja örömmel, szomorúsággal és boldogsággal vegyült el arcán. Egy oldalpillantást vetett reám. egy szót sem szólva, hozzám szaladt s a mellemre borult.

— Szeretlek! — suttogta, átölelve a nyakam. — Ugy vágyódtam utánad, hogy meghaltam volna, ha nem jössz el!

Átöleltem s egy lugasba vezeltem.

Negyed óra múlva, mikor elváltam tőle, egy huszonötrubeles bankót vettem ki a zsebemből s odaadtam neki.

Nagyra meresztette szemét.

— Minek az?

— Megfizetek a mai szerelmedért.

Olga nem értett meg s még nagyobb csodálkozással nézett reám.

— Tudod, vannak asszonyok, — magyaráztam neki — akik pénzért szeretnek. Megvásárolhatók és fizetni kell nekik. Fogjad! Ha elfogadod másoktól, fogadd el tőlem is! Nekem nem kell szivesség!

Bár nagyon cinikus és sértő voltam, Olga nem értett meg. Nem ismerte az életet s nem tudta, mire gondolok.

HETEDIK FEJEZET

Szép augusztusi nap volt. A nap ragyogott, a kék ég a szabadba hívogatott, de a levegőben már

az ősz sejtelve áradt. A méla füzek zöld lombja közt itt-ott hervatag, sárga levél látszott, a sötét ugarföldek szomoruan és vágyódva néztek fel az égre.

Lelkünket is megszállta a közelgő ősz hangulata. Nem volt nehéz előrelátni, hogy a sorsfordulás napja közel. Viharnak kellett jönnie, hogy felfrissítse a fülledt levegőt! Erkölcsei fülledtség nehezült reánk: meglátszott mozdulatainkon, beszédünkön, mosolyunkon.

Könnycsészán ültem. Mellettem Nádja, a békebiró leánya. Sápadt volt, álla és ajka vonaglott, mély szeme csupa szomorúság, de kacagott s úgy tett, mintha nagyon jó kedve volna.

Előttünk és hátunk mögött még sok más kocsi robogott. Oldalt mindkét felől urak és hölgyek lóháton. A gróf, zöld vadásruhában, esetlenül lötyögött a nyeregben. Hátán a puska himbálódzott, oldalán a vadásztarisznyája s azon egy meglőtt madár.

A lovasscsapat disze Urbenin Olenka volt. A gróftól ajándékba kapott éjfékete lován, fekete lovaglőítőnyében és fehér tollas kalapjával nem volt már olyan, mint az a vörösruhás leány, ki néhány hónappal azelőtt az utunkba vetődött. Egész alakjában volt valami fenséges és nagyvilágiság. Lovaglőistornának minden suhintása, és minden mosolya ki volt számítva. Mozdulataiban volt valami gyújtó, kihívó.

— A gróf szabadulni akar tőlem! — kiáltotta nekem, hangosan kacagva, mikor a társaság kivonult az udvarból; e szerint hát tisztában volt helyzetével.

De miért ez a hangos kacaj? Ránéztem és csodálkozva kérdeztem magamban, hogy honnan vett ez a kis erdei lakó annyi bátorságot? Mikor tanult meg oly kecsesen ülni a nyeregben, honnan vette büszke mozdulatait?

Visszatértünk a vadászatról, mely meglehetősen

eredménytelen volt. A kiöntéseknél, melyekhez nagy reményt fűztünk, találkoztunk egy vadásztársasággal, mely azt mondotta, hogy nincs már vad.

Mégis sikerült lőnünk három szalonkát, meg egy rucát.

Végre egy lovarnőnek megfájdult a foga, s elhatároztuk, hogy visszatérünk.

— Mily rettentő asszony! — suttogta Nadenka a fülemben, valahányszor Olga közeledett kocsinkhoz. — Van olyan rossz, mint csinos!... Mennyi ideje mult, hogy vőfély volt a lakodalmán? S most selyemruhát és gyémánt ékszerrel visel, mástól... Ha már olyan, mért nem várt legalább egy-két évig?

— Nem várhat, élni akar! — mondtam felsőhajtván.

— Nem tudja, mi lett az urából?

— Mondják, hogy ivásnak adta magát.

— Igen, papa látta néhány nappal ezelőtt a városban: részegen, kalap nélkül, piszkosan, elhanyagoltan... Borzasztóan szegény, a gyermekeinek nincs mit enniök, a házbérrel tartozik... Papa leirta a grófnak helyzetét... de hiszen ismeri a grófot! Nagyon derék és jó ember, de nem szeret gondolkozni és számot vetni magával. Küldök majd neki száz rubelt, — mondtam és tüstént postára adtam a pénzt. Azt hiszem, semmivel sem sértette volna meg mélyebben Urbenint, mint ezzel az alamizsnával.

— Igen, a gróf ostoba, — mondtam. — Velem vagy nevemben kellett volna elküldenie azt a pénzt.

— Nem tette helyesen, hogy pénzt küldött neki!

— Igaz..., — mondtam.

Elhallgattunk és gondolatainkba merültünk. Mindig kínos volt, Urbenin sorsára gondolnom, de most, hogy szemem előtt lovagolt az az asszony, aki tönkre

tette, a gondolatok egész sora támadt fel agyamban... Mi lesz belőle és gyermekeiből? Mire jut Olga? Minő erkölcsi mocsárba fog elmerülni ez a nyomorult, silány gróf?

Mellettem volt az egyetlen lény, ki számot tarthatott becsülésemre... Csak két ember volt egész környékünkön, kiket tisztelhettem, becsülhettem, s kik teljes joggal fordulhattak el tőlem, mert magasan fölöttem álltak. Az egyik Kalinina Nadesda volt, a másik Ivánovics Pável doktor... Mi sors várhatott reájuk?

— Nikolajevna Nadesda! — szóltam hozzá. — Sok rosszat követtem el ön ellen, anélkül, hogy szándékomban lett volna, s nincs jogom bizalmára. De esküszöm önnek, hogy senki sem fogja oly igazán megérteni, mint én. Bánata az én bánatom, boldogsága az én boldogságom... Ha kérdezek most valamit magától, nem kíváncsiságból teszem. Mondja meg nekem, drágám, miért engedi meg ennek a torzalaknak, a grófnak, hogy közeledjék magához? Miért nem kergeti el és miért hallgat bárgyu szeretetreméltóságaira? Azok a figyelmeségek nem válnak becsületére egy tisztességes leánynak! Miért ad alkalmat a pletykás asszonyoknak, hogy együtt emlegessék nevét a magáéval?

Nadenka reám nézett ragyogó szemével s mintha örülne arcom őszinte kifejezésének, vidáman mosolygott.

— Mit beszélnek? — kérdezte.

— Azt, hogy maga meg a papája hálóba akarják keríteni a grófot s hogy az végre mégis hoppon hagyja magát.

— Nem ismeri a grófot, azért beszél úgy! — mondotta Nadenka elpirulva. — Azok az orcátlan hirhordók! Ők csak a rosszat látják az emberekben... a jót észrevenni nem is képesek!

— És kegyed, hát talált-e kegyed valami jót benne?

— Ugy van, legalább ön tudhatná, hogy nem bocsátottam volna magamhoz oly közel, ha nem volnék meggyőződve becsületességéről.

— De mi szüksége van a becsületességére?

— Tudni akarja? — kérdezte, s a szeme felragyogott. — Azok a hirhordó asszonyok nem hazudnak: hozzá akarok menni feleségül! Ne csodálkozzék oly nagyon s ne mosolyogjon! Lehet, azt mondja majd, hogy nem tisztességes dolog, férjhez menni szerelem nélkül, de mit tegyek? Nehéz dolog, mikor az ember fölöslegesnek érzi magát a világon... rémes érzés, céltalanul élni... ha feleségévé tesz az a férfi, akit maga oly nagyon nem szeret, akkor legalább lesz célja az életemnek... Meg fogom javítani, le fogom szoktatni az ivásról, megtanítom dolgozni... Nézzen reá! Nem is hasonlít emberhez, s én emberré akarom tenni!

— És így tovább, és így tovább, — mondtam.

— Meg fogja menteni a nagy vagyonát, jótékonytságot fog gyakorolni... áldani fogja önt és jótevő angyalát fogja látni önben az egész környék... Anya lesz és nevelni fogja az ő gyermekeit... igen, nagy feladat az! Okos leány létére úgy gondolkodik, mint egy gyermek!

— Lehet, hogy amit gondolok, kivihetetlen, ostoba és naiv, de én érte élek... az tesz egészségesebbé s vigabb kedvűvé. Ne üzze el ezt a gondolatomat! Lehet, hogy csalódás ér, de nem most, valamikor később... a messze jövőben... de most hagyjuk abba ezt a beszélgetést.

— Még egy szerénytelen kérdést. Házassági ajánlatot vár tőle?

— Igen, leveléből ítélve, melyet ma kaptam tőle, ma este dől el sorsom... Azt írja, hogy nagyon fontos

közölni valója van velem... s a feleletemtől fog függni, írja, életének boldogsága.

— Köszönöm, hogy bizalommal volt hozzám, — mondottam.

Annak a levélnek, melyet Nadenka kapott, nagyon is tisztán állt előttem az értelme. Alávaló ajánlat várt a szegény leányra... Elhatároztam, hogy megóvom tőle.

— A saját erdeinkben vagyunk, — mondotta a gróf, kocsinkhoz közeledve. — Nem akar itt pihenőt tartani, Nikolajevna Nadesda?

S be sem várva feleletét, tapsolt s vékony remegő tenorhangján elkiáltotta:

— Pihenés!

Letelepedtünk az erdő szélén.

A nap elbujt a fák mögött és aransyárgára festette a legmagasabbak koronáját. A távolban a grófi templom keresztje fénylett. Fejünk fölött a felvert madarak szálltak át. Az erdőből hűs levegő áradt. A hölgyeknek kékesre színesedett az orruk s a gróf didegve dörzsölte kezét.

A félszemű Ilja hozta a zúgó szamovárokat s a ládát, melyben cognacos-üvegek voltak. Hamar fölmelegedünk. Hoztak sajtot, kaviárt, sült fogolyt s más enni-valót, s minden pompásan ízlett.

A társaság megint felvidult.

— Ma nagyon okos vagy, — mondottani, lekanyarítva a sajtról egy darabot. — Okosabban alig is rendezhetted volna.

— Ezt én rendeztem együtt a gróffal, — mondotta kacagva Kalinin, és szemével a kocsisokra mutatott, kik friss készletet, bort és edényt hoztak. — Nagyszerű piknik lesz ebből... Befejezésül lesz pezsgő is.

A békebirónak jobban ragyogott az arca, mint va-

laha. Hogyne, mikor azt remélte, hogy a gróf ma este házassági ajánlatot tesz Nadenkának s e végből pezsgő is kelletik majd.

Csak ketten nem nyultak hozzá semmi ételhez: Olga meg Kalinina Nadenka.

Olga egy kocsihoz támaszkodva állt és szótlanul nézett a vadásztarisznyára, melyet a gróf a földre dobott. Egy meglőtt erdei szalonka vergődött fölötte; Olga figyelemmel kísérte a szerencsétlen madár mozdulatait, mintha a halálát várná.

Nadesda mellettem ült s érdeklődés nélkül nézte a majszólo embereket.

A fáradt szemei mintha ezt mondták volna: Mikor lesz ennek vége?

Megkináltam egy szelet kaviáros vajaskenyérrel.

Megköszönte és félretette.

— Nikolajevna Olga! Miért nem ül le? — kiáltotta a gróf Olgának.

Az nem felelt, hanem a vergődő madár nézésébe merülten, tovább is helyében maradt, mint egy élő szobor.

— Mily szívtelen emberek is vannak! — mondtam, közeledve hozzá. — Nő létére hogyan nézheti ily egykedvűen, mint vergődik ez a szegény madár? Miért nem mondja, hogy öljék meg?

— Miért ne vergődnék, mások is vergődnek! — mondotta Olga, reám se nézve.

— S ki az, aki vergődik?

— Hagyj békén! — mondotta rekedten. — Ma nincs kedvem beszélni veled, meg a bolondoddal, a gróffal sem! Eredj tőlem!

Haragos, könybeborult szemmel nézett reám. Az arca sápadt volt, az ajka remegett.

— Mily változás! — mondtam és felvettem a vadásztáskát, s megöltem a madarat. — Micsoda hang! Meg vagyok lepődve! A legnagyobb mértékben!

— Hagyj békén! Nincs tréfálni kedvem!

— Ugyan mi ért téged, szépem?

Olga tetőtől talpig végigmért a szemével s elfordult tőlem.

— Ily hangon csak romlott és pénzen kapható fehérszemélyekkel szoktak beszélni, — mondtam. — Te olyanoknak tartasz engem... eredj csak azokhoz a szentekhez!... Én rosszabb vagyok, mint valamennyien, akik itt vannak... Mikor a szent Nadenkával ültél a kocsiban, féltél reám nézni... Hát eredj csak most is hozzá! Mit állsz itt? Eredj!

— Ugy van, rosszabb vagy, mint valamennyien! — mondtam, s éreztem, hogy mind erősebb és erősebb bennem a harag. — Ugy van, romlott vagy és pénzen vagy kapható.

— Emlékszem reá, hogyan kínálta meg azzal az átkozott pénzzel... Akkor nem értettem, hogy mit jelent, de most értem.

Rettentő harag fogott el; épp oly erős, mint a szerelem, melyet valaha e nő iránt éreztem... Ott láttam magam előtt ezt a szépséget, melyet a kegyetlen sors a sárba vetett... Nem uralkodhattam magamon, és ki tudja, mit nem hall még tőlem Olga, ha el nem tűnik a fák mögött... Ugy rémlett nekem, hogy sir.

— Uraim és hölgyeim! — hallottam Kalinin szavát. — Ezt a napot, melyen valamennyien összegyülekeztünk itt, hogy egyesüljünk... ezt az együttléte s ismeretségünket nem köszönhetjük senki másnak, mint világító szövetségünknek, kormányzóságunk csillagának... A hölgyek tudják, kiről beszélek... He-he-he! Minthogy mindezt a mi felvilágosult és ifju... ifju Karneev gró-

funknak köszönhetjük, üritsük poharunkat... de valaki jön! Ugyan ki lehet?

Ahhoz a helyhez, ahol ültünk, egy koci közeledett a grófi birtokról.

— Ki lehet az? — kérdezte a gróf és messzelátóját a közelgő kocsira szegezte. — Hm... különös... valószínűleg átutazók... Oh, nem! Kazimirovics Kajetán arcát látom... ugyan kivel jön?

A gróf felugrott, mintha kígyó csipte volna meg... arcát halálos sápadtság borította el, a messzelátó kiesett kezéből. A szeme esdekelve nézett reám és Nadesdára... Nem mindenki vette észre ijedelmét, mert a többség figyelme a koci felé fordult.

— Szeresa! Gyer ide egy pillanatra! — sugta nekem. — Galambom, kérve kérlek, mint barátomat, mint a legjobb embert, akit ismerek... Semmi kérdést, semmi kérdő tekintetet, semmi csodálkozást! Elmondok majd neked mindent! Esküszöm, hogy semmit se fogok eltitkolni előtted... Életemnek oly nagy szerencsétlensége... Meg fogsz tudni mindent, csak most ne kérdezz semmit! Légy segítségemre!

E közben a koci mindjobban közeledett... végre megállt, s a gróf ostoba titka az egész társaság tulajdona lett. A kocsiból pihegve és kacagva, új ruhában, Psechoczki szállt ki. Utána egy ifjú hölgy paltant ügyesen a földre. Mintegy huszonhárom éves szőke nő volt, vonásai szabályosak, de nem rokonszenvesek, a szeme kék. Csak a kifejezéstelen kék szemére, a rizsporos orrára, nehéz, drága ruhájára és a két karján lévő karpereceire emlékezem még... Eszembe jut, hogy az esteli nyirkosságot és a cognac szagát tüstént elnyomta valami átható parfümillet.

— Micsoda nagy társaság! — mondotta, tört

oroszsággal, az ismeretlen nő. — Nagyon jól mulathatnak! Jó estét, Alexej!

Odatartotta arcát a grófnak, aki zavarodott pillantást vetve a társaságra, gyorsan megcsókolta.

— A feleségem! Bemutatom önöknek a feleségemet! — ümmögte. — Ezek pedig itt, Zsófia, az én jó ismerőseim... Hm... erőltet a köhögés...

— Én pedig most érkeztem meg. Kajetán azt mondotta nekem: Pihend ki magad! De én azt feleltem: Minek pihenjek, mikor aludtam egész éjjel? Inkább kimegyek a vadászatra. Felöltözködtem s ide hajtattam... Kajetán, hol van a cigarettám?

Psechoczki oda szaladt a szőke nőhöz s egy arany cigarettatárcát nyújtott át neki.

— Ez pedig... a feleségem testvérébátyja, — mondotta a gróf, a lengyelre mutatva. — Segíts már, — taszított oldalba a könyökével. — Az Isten szerelmére, segíts rajtam!

Utóbb elmondották nekem, hogy Kalinin közel volt az ájuláshoz, hogy Nadenka, ki segítségére akart sietni, nem volt képes kimozdulni helyéből. Hallottam, hogy a társaságból sokan kocsijukhoz mentek és iziben elszéledtek.

Én akkor már nem láttam semmit. Csak arra emlékezem, hogy bementem az erdőbe és eltűntem a fák között...

— — — — —

Csupa szenny voltam s nagy sárkoloncok tapadtak a lábamon, mikor elhagytam az erdőt. Valószínűleg átugortam egy patakon; de nem emlékezem rá. Oly fáradt voltam s úgy meg voltam törve, mintha megverték volna bottal. Visszatérhettem volna a grófi birtokra Lorkáért s lőháton mehettem volna haza, de nem

tettem meg, hanem gyalog mentem haza. Nem nézhettem többé a grófot és átkozott birtokát...

NYOLCADIK FEJEZET

Utam a tóparton vitt. A szörnyeteg már megkezdte esteli danáját. Fehér taraju magas hullámok borították síkját. A levegő nyirkos volt, és hideg szél hatott be egészen a csontomig.

Balra volt a háborgó, haragos tó, jobbra az egyhangu, zord erdő. Ugy éreztem, mintha mindez a harag, a bömbölés és lárma csak nekem szólna. Máskor talán félelem fogott volna el, de most alig vettem észre a körülöttem levő óriásokat. Mi volt a természet haragja ahhoz a viharhoz képest, mely bensőmben háborgott?

KILENCEDIK FEJEZET

Mikor haza érkeztem, ruhástól vettem magam az ágyra.

— Már megint ruhástól fürödtél a tóban, te gyalázatos! — dörmögte Polikárp. — Te vagy az én büntetésem. Nemesember, művelt ur létedre úgy viselkedel, mint egy kéményseprő... Nem is tudom, mire tanítottak téged az egyetemen.

Minthogy e pillanatban nem türhettem emberi hangot, reá akartam rivalni Polikárpra, de hangom megtagadta a szolgálatot. A nyelvem épp úgy erejét veszítette s épp oly tehetetlen volt, mint egész testem.

Bármily gyötrelmesen esett, mégis tünnöm kellett, hogy Polikárp szabaditsa meg ruhámtól és csuronvizes fehérneműmtől.

— Meg sem akar fordulni! — dohogott a szolgám, bábu módjára forgatva egyik oldalomról a másikra. — Holnap elmegyek innen! Nem maradok itt tovább, a világ minden kincséért sem!

A tiszta, száraz fehérnemű se föl nem melegített, se meg nem nyugtatott. Reszkettem dühömben és félelmemben, s a fogam vacogott. Megmagyarázhatatlan volt ez a rettegés... Nem féltem én se kísértetektől, se halottaktól, még a hivatalbeli fölebbvalómtól, Poszpe-lovtól sem, kinek arcképe a fejem fölött függött. Egy pillanatig se vette le rólam élettelen szemét s hunyorgatni látszott, de engem az nem zavart... Jövőm nem állt tisztán előttem, de biztosan föl lehetett tenni, hogy nem fenyeget veszély s hogy nem torlódnak fekete felhők a fejem fölé... Nem fenyegetett a halál, nem tartottam semmi betegségtől, egyesek szerencsétlenségének nem tulajdonítottam nagy jelentőséget... Miért féltem hát, miért vacogott a fogam?

A dühöm is érthetetlen volt...

A gróf »titka« csak nem lehetett oka dühömnek. A gróf meg a házassága teljesen közömbös volt nekem.

Nem marad számomra más, mint az, hogy idegességgel és kimerültséggel magyarázzam akkora lelki állapotomat.

Mikor Polikárp kiment, fejemre huztam a takarót, azzal a szándékkal, hogy tiüstént elalszom.

Csend volt és sötét volt. Csak a papagály forgolódott nyugtalanul a kalitkájában és Polikárp szobájában ketyegett szabályosan az óra, egyébként béke és nyugalom volt az egész házban. A testi és lelki elcsigázottság megtette a magáét s kezdettem szunnyadozni.

Éreztem, hogy a testemről lassanként lehull valami teher, hogy az ismert alakok sajtószzerű köddé oszlanak szét öntudatomban; emlékszem reá, hogy még álmodni is kezdtem. Azt álmodtam, hogy egy derült téli reggelen sétára keltem Pétervárotra a Nevszki Prospekten s néztem a boltok kirakatait. Bensőmben nyugodt voltam, oly könnyűnek, vidámnak éreztem lelkemet. A tudat, hogy oly messze vagyok kis falumtól, a grófi birtoktól s a tó hideg vizétől, még nyugodtabb és vigabb kedvre hangolt. Megálltam egy nagy ablak előtt, melybe női kalapok voltak kirakva. Ismertem mindet. Az egyiket Olga, a másikat Nádja, a harmadikat a szőke Zsófia fején láttam, aki oly váratlanul jelent meg a vadászaton. A kalapok alól ismert arcok mosolyogtak reám. Mikor mondani akartam nekik valamit, mindhármian egy nagy, vörös arccá folytak össze. Ez az arc dühösen forgatta a szemeit és kinyújtotta a nyelvét, valaki hátulról összeszorította a torkomat.

— Megölte a feleségét! — kiáltotta a vörös arc.

Megrázkódtam s rémülten ugrottam ki az ágyból. A szívem úgy vert, hogy majdnem szétpattant, hideg verejték borította el homlokomat.

— Megölte a feleségét! — ismételte a papagály. — Adjatok már cukrot! Ostobák vagytok! Szamarak!

— A papagály az... — nyugtattam meg magam és visszatértem az ágyba. — Hála Istennek!

Egyhangu mormolást hallottam... Az eső volt, mely a háztetőt verte... A felhők, melyeket nyugaton láttam, mikor a tó partján mentem, most egészen elborították az eget. Egy villám cikázott gyöngén s megvilágította egy pillanatra Poszpelov arczképét... fejem fölött sustorgott egy menykő...

— Az utolsó zivatar ezen a nyáron, — gondoltam magamban.

Eszembe jutott az a másik zivatar, mikor először voltam a kis vadászlakban... én meg a vörösruhás leány akkor az ablakban álltunk, s néztük a fenyőfákat, melyeket a villamfény megvilágított... Az elragadó teremtés szemében félelem látszott... Azt mondotta nekem, hogy anyját a villám ölte meg, s hogy ő is hatásos halált kíván magának... Olyan ruhát szeretett volna magára venni, mint a környék leggazdagabb uri asszonyai. Érezte, hogy szépsége megérdemli a legpazarabb ruhát. És, megsejtve nagyságát, fel akart menni egy dombra s ott halni meg hatásosan.

Minthogy letettem minden reményről, hogy ismét elalhatom, felültem ágyamban. Az eső csöndes patakzása csakhamar pokoli lármába csapott át, amit úgy szerettem, mikor a lelkem ment volt haragtól és rettegéstől... Ezuttal végzettéljesnek tünt fel előttem ez a látás. Mennykőcsapásra mennykőcsapás következett.

— Megölte a feleségét! — kiáltotta a vörös papagály.

Utolsó szava volt... Lehunyva szemem félelmemben, megragadtam a sötétben a kalitkát s a szoba sarkába hajítottam...

— Vigyen el az ördög! — kiáltottam, mikor nallottam a kalitka csörömpölését s a madár nyikknását.

Szegény, nemes madár! Az a röpülés az életébe került.

Elődömnnek, Poszpelovnak édesanyja megfizettette magának az egész berendezést, sőt még azokat a fényképeket is, melyek eléktelenítik lakásomat; csak a pa-

papályt engedte át ingyen. Emlékszem reá, hogy Finnországba való elutazása előtt sirva töltötte az éjszakát szeretett madaránál. Kérve kért, hogy visszatértéig tartsam magamnál e madarat. Megfogadtam neki becsület-szavammal, hogy jól bánok vele és gondját viselem a papagálynak. Mit mondana az öreg nő, ha ezt tudná?...

Valaki halkán megkopogtatta az ablakomat. Óvatosan odamentem s egy villámsugár csakhamar megvilágította egy magas, szikár ember körvonalait. Remegett, úgy fázott.

Kinyitottam az ablakot.

— Ki van itt? Mit akar? — kérdeztem.

— En vagyok, Petrovics Szergej! — hallottam egy siránkozó hangot. — Magához jöttem, drágám!

A sötét árnyalakban, legnagyobb csodálkozásomra, barátomat, Ivanovics Pável doktort ismertem fel.

A doktor rendszeres életet élt, éjjel előtt mindig lefeküdt, látogatása ennek következtében szokatlan valami volt. Mi készíthette reá, hogy ellenkezésbe jöjjön szokásával s éjjel után két órakor, ebben a rettenetes időben, hozzám jöjjön?

— Mit kíván tőlem? — kérdeztem, s a pokolba kívántam magamban a váratlan vendéget.

— Bocsásson meg, galambom... az ajtón kopogtattam volna, de Polikárp most bizonyára oly mélyen alszik, mint a halott. Elhatároztam, hogy az ablakon kopogtatok be.

— De mit akar?

— Ugy látom, haragszik... de ha tudná, mi történt, nem haragudnék oly csekélységért, mint az, hogy megzavarták az álmát. Istenem! Harmincz éve vagyok már a világon s életemben ma vagyok először ily boldogtalan! Rémesen boldogtalan vagyok, Petrovics Szergej!

— De hát mi történt? Mi közöm nekem ahhoz?

Magam is alig állok a lábamon... nem nézhetek most senkit!

— Petrovics Szergej! — mondotta a »patkány«, arcom felé nyujtva nedves kezét. — Édesem! Barátom!

És hallottam, hogy zokog.

— Menjen haza, Ivanovics Pável! — mondottam rövid hallgatás után. — Most nem beszélhetek magával... Félek a maga s a magam hangulatától. Nem fogjuk megérteni egymást...

— Drágám! — mondotta a doktor rimázkodó hangon. — Vegye feleségül!

— Megbolondult! — mondottam, betéve az ablakot.

A papagály után a doktor volt a második, aki megszínlette a hangulatomat.

Nem hívtam, hogy jöjjön a szobába és becsaptam orra előtt az ablakot.

De a doktor nem ismerte a haragot. Két perc múlva, mikor megint villámlott, megpillantottam vendégem meggörnyedt alakját az ablak előtt.

Szerencsére, megmozdult a lelkiismeretem. Sajnáltam magam, hogy a természet oly rossznak és kegyetlennek alkotott. Lelkem épp úgy kőből volt, mint testem. Odamentem az ablakhoz és kinyitottam.

— Jöjjön be! — mondottam.

— Nem érek reá... drága minden pillanat. A szegény Nádja megmérgezte magát s nem szabad orvos nélkül hagyni... alig menthettük meg... S maga nem akar meghallgatni és becsapja előttem az ablakot!

— De hiszen él; — kiáltottam.

— Hiszen él... Hogyan szólhat ily hangon egy ily szerencsétlenségről! Ki gondolhatta volna, hogy oly

okos, finom leány öngyilkosságot követhet el amiatt a züllött gróf miatt? Miért tette? Önszeretéből, csakis önszeretéből! Hogy megbüntesse magát, az a szerencsétlen gondolata támadt, hogy feleségül megy ahhoz a grófhhoz... Nem kellett neki se pénz, se rang... csak hihetetlen önszeretetét kellett kielégítenie... De egyszerre csak jött a felesége... Kitűnt, hogy az a feslett bitang már feleséges ember...

— Meg fog hűlni.

— Ej, mit bánom én... azok a szemek, az a sápadtság! Szerencsétlen szerelmét megtetézte még ez a balul sikerült öngyilkosság... nagyobb szerencsétlenséget képzelni se lehet. Barátom, ha van magában még egy szikra részvét, menjen hozzá. Szerette őt... Ha már nem szereti, mentse meg... Mi az ön szabadsága egy emberélethez képest?...

Valaki kopogtatott az ajtómon. Megrázkódtam. Szívem összeszorult. Nem hiszek a sejtelmekben, de sejtelmem ezuttal nem volt alaptalan.

— Ki van ott? — kiáltottam ki az utcára.

— Levelet hozok a gróftól, nagyságos uram! Megölték valakit!

Egy sötét alak közeledett az ablakhoz, szidva a rossz időt, s benyújtott egy levelet.

Gyorsan világot gyújtottam s elolvastam a következőket:

Az Isten szerelmére, felejts el mindent a világon és jer ide tüstént! Olgát meggyilkolták! Elvesztettem a fejem s nemsokára megbolondulok.

Barátod

K. A.

Olgát meggyilkolták! E rövid mondatra megszá-
dultam s elsötétült a világ a szemem előtt... Nem
voltam képes bármit is gondolni, leültem az ágyra és
lecsüggesztettem a két karomat.

— Kegyelmed az, Ivánovics Pável? — hallottam
a küldött hangját. — Éppen oda akartam menni... ke-
gyelmednek is hoztam egy levelet.

Öt perc múlva a doktor meg én a zárt kocsiba
ültünk és a grófi birtok felé tartottunk... Fejünk fölött
kopogott az eső, dörgött, villámlott az ég, a tó böm-
bölt.

— Mit gondol, mi vár ott reánk? — kerdeztem
a doktortól.

— Nem gondolok semmit... nem is gondolko-
zom...

Kocsink a sáros országuton való hosszas, nyomo-
ruságos döcögés után végre megállt velünk a ház előtt.
Az ablakok mind fényesen ki voltak világítva. A lép-
csőn az öreg dada jött elénk. Reám nézett a szuró sze-
mével s ráncos, gonosz arca gunyos mosolyra torzult.

A szeme mintha azt mondotta volna:

— Szép meglepetés vár reátok!

Nyilván azt hitte, mulatni jövünk s nem tudjuk,
hogy a háznál szerencsétlenség történt.

— Ajánlom a figyelmébe, — mondtam a dok-
tornak, lehuzva az öreg asszony főkötőjét s megfosztva
mezétől a tar fejét. — Ez a boszorkány kilencven éves.
Ha valamikor abba a helyzetbe jutnánk, hogy megnyit-
hatnók a koponyáját, nem tudnánk megegyezni egymás-
sal. Maga azt mondaná, hogy agysorvadásban szenved-
tett, én pedig biztositanám róla, hogy ez az öreg asz-
zony a legokosabb és legfurfangosabb teremts az egész
környéken... szoknyába bujt ördög!

Mikor beléptem a szalónba, egészen elképedtem.

Az elem táruzó kép valóban meglepő volt... Minden sarokban s az ablakokban emberek álltak... Honnan jöttek? Ha valaki azt mondotta volna előbb, hogy itt találom ezeket az embereket, a szemébe kacagtam volna, oly hihetetlennek tűnt föl jelenlétük a gróf házában most, mikor az egyik szobában haldokolva vagy holtan fekszik Olga.

A cigányzenekar volt, melyet az olvasó egyik régebbi fejezetből ismer. Mikor megjelentem, elem sietett az én Tina barátinóm és boldogan felkiáltott, hogy reám ismert. Sötét arcát mosoly derítette föl; mikor pedig mondani akart valamit, könyek fojtották el szavát.

A többi cigányhoz fordultam s azok megmagyarázták ottlétük okát.

Reggel táviratot kaptak a gróftól azzal a parancscsal, hogy este kilenc órakor teljes számmal jelenjenek meg nála.

— Örültünk, hogy élvezetet szerezhetünk ő excellenciájának meg a vendégeinek... Annyi új dalt tudunk!... És egyszerre csak jön egy paraszt azzal a hírrel, hogy a vadászaton rémes gyilkosság történt, s hogy vessék meg az ágyat Nikolajevna Olgának. Nem hittek a parasztnak, mert részeg volt, de mikor a lépcső felől nehéz léptekeket hallottak s keresztülvitték a szalónon a fekete testet, nem kételkedhettek tovább...

S most nem tudjuk, mittevők legyünk! Itt nem maradhatunk... Mikor a háznál van a pap, nincs ott mit keresniök a vidám embereknek... hozzá még valamennyi énekesnő izgatott és sir... nem maradhatnak halottal egy fedél alatt... menni akarunk innen, de nem adnak lovakat! A gróf ur beteg és senkit sem bocsát magához, a cselédség meg kigunyol bennünket... Csak nem mehetünk el innen éjszaka s ily időben gyalog! A cse-

lédség borzasztóan goromba!... Mikor szamovárt kértünk, a pokolba kívántak bennünket.

Mindez a panasz azzal a nagylelkűségemhez intézett kéréssel végződött: hogy nem szerezhetnék-e számukra lovat, hogy szabadulhassanak ettől az »átkozott« háztól.

Tőlem telhetőleg megnyugtattam őket, s tovább mentem.

Az ebédlőben Zsófia ült, könnyű bluzban, karpercekkel és gyűrűkkel mind a két kezén; egy kis üvegget szagolt és undort kifejező arcintorgatással teát szűr-csölt. Mellette Psechoczki ült; az arca épp oly merev és kifejezéstelen volt, mint máskor.

A gróf a szobájában volt... sápadt volt és reszketett, mintha a hideg rázná. A fejére egy fehér zsebkendőt kötött, mely erős ecetszaggal töltötte meg a szobát.

Mikor beléptem, felugrott a kanapéről és hozzám rohant...

— Jaj! Jaj! — kezdette reszketve és pihegve. — Nos?!

Tagolatlan hangok törtek elő a torkából; a kanapéhoz vont a kabátom ujjánál fogva, hozzám simult, mint egy megijedt kis eb és így panaszkodott:

— Ki hitte volna? Mit? Várj, galambom, csak betakaródzom a plaiddel... lázas vagyok... Megölték szegényt! S mily kegyetlenül! Még él, de a zemsztvó-orvos azt mondja, hogy még az éjszaka meghal... Borzasztó nap volt ez ma!... Se szó, se beszéd, egyszerre csak megérkezik ez a... vigye el az ördög... a feleségem... ez volt az én legvégzetesebb tévedésem. Megházasítottak, Szeresa, Pétervárott, részeg állapotomban. Eltitkoltam előtted, szégyeltem, de most már itt van s láthatod... Oh, az a szörnyű gyengeség! Az asszony megérkezése

volt az első meglepetés, az Olgával való botrány a második... el vagyok készülve még egy harmadikra is... Tudom, hogy fog történni még valami! Tudom, még megbolondulok!

Mikor egy kissé már sirt, megivott három pohár pálinkát és számárnak, bitangnak, részeges disznónak nyilvánította magát, leírta nekem a drámát, mely a vadászaton történt.

Husz, vagy harminc perccel azután, hogy elmentem, miután a vendégek leküzdötték Zsófia megjelenésén érzett meglepetésüket, ez pedig kezdte adni a ház aszszonyát, a társaság egy velőtrázó, szívet szaggató kiáltást hallott, mely az erdőből hallatszott ki s melyet a visszhang megismételt. Oly szokatlan volt az a kiáltás, hogy az emberek felugrottak, a kutyák ugatni kezdtek s a lovak megtorpantak.

Bár a kiáltás szokatlanul hangzott, a gróf felismerte, hogy női hang volt. Kétségbeesést, irtózatot fejezett ki... Néhány percig halálos csend uralkodott. E közben a kocsisok és az inasok oda szaladtak, ahonnan a kiáltást hallották. Elsőnek Ilja tért vissza. Sápadt volt, s a szeme mozdulatlan volt iszonyatában. Végre erőt vett magán és keresztet vetve magára, így szólt:

— Meggyilkolták a nagyságos asszonyt!

— Kicsodát? Ki?

De Ilja nem felelt ezekre a kérdésekre, mert ebben a pillanatban valami szokatlan dolog történt.

Egy ember tűnt elő az erdőből.

A grófnak, mikor megpillantotta ezt az embert s eszébe jutott, hogy Olga az erdőbe ment, valami borzasztó sejtelve támadt.

Az, ki oly váratlanul jelent meg a színen, Urban Jegorovics Péter, a volt tisztartó, Olga férje volt.

A társaság előbb nehéz léptekeket hallott, úgy rémlett, mintha medve közelednék.

Aztán előtűnt a boldogtalan Urbenin nehéz teste. Mikor az erdő széléig ért s megpillantotta a társaságot, megállt, mintha gyökeret vert volna lába.

Elnyűtt, kopott szürke ruha volt rajta, kalap nem volt a fején s a kusza haja odatapadt a homlokához s a két halántékához. Máskor oly vörös képe ezuttal sápadt volt. A szemei természetellenesen tágra nyíltak és vadul févelgettek. Az ajka meg a keze reszketett...

De a meglepőbb mégis az volt, s ez izgatta föl leginkább az elképedt nézőket, hogy a két keze meg a közelője csupa vér volt, mintha vérben mosdott volna.

Elmult körülbelül három perc, Urbenin, mintha most ocsudnék fel, lábát keresztbe vetve, leült a földre és sóhajtozni kezdett. A kutyák, nyilván valami rendkívüli dolgot orrontva, körülállták s megugatták.

Urbenin zavaros szemmel nézett végig a társaságon, eltakarta arcát mind a két kezével s úgy ült ott, mintha kővé meredt volna.

— Olga, Olga, mit tettél! — sóhajtotta.

Tompá zokogás szakadt ki a melléből s rázta meg hatalmas vállát; mikor levette szeméről a kezeit, vérfoltok maradtak a két arcán s a homlokán.

A gróf, mikor elbeszélésének ehhez a részéhez ért, gyorsan leöntött egy pohár pálinkát, aztán így folytatta:

— Itt összezavarodik az emlékezésem. Elképzelheted, hogy a történetek annyira elkábitottak, hogy nem voltam képes egy ép gondolatra sem... Nem emlékszem semmire! Csak azt tudom, hogy az emberek valami testet hoztak ki az erdőből... nem voltam képes reá nézni! Feltették egy kocsira és elvitték... Se sirást, se nyögést nem halottam... Azt mondják, azzal a törrel ölték meg, amellyel én ajándékoztam meg. Szerettem a kaukázusi

fegyvert, de most, Isten velük! Holnap elvitetem a háztól valamennyit.

Megivott még egy pohár pálinkát, aztán így folytatta:

— De ez a szégyen! Ez a förtelem! Haza hozzuk... mindenki meg van rémülve, kétségbe van esve... És egyszerre, ördög vigye el ezeket a cigányokat, felhangzik egy hetyke dal! A komiszak mind sorba álltak és nótára gyujtottak! Nem tudom, mit tegyek? Nem ismerem a formásokat... talán hivatni kellene a rendőrséget, az ügyészt... Még szerencse, hogy Jeromos barátát, mikor hírért hallotta a botránynak, idejött magától, hogy ellássa a haldoklók szentségével; nekem sohase jutott volna eszembe, hogy érte küldjek. Az Istenre kérek, barátom, végy magadra minden gondot! Megbolondulok! Az asszony megérkezése, a gyilkosság... Brrr!... Hol van most a feleségem? Láttad?

— Hogyne, teázik Psechoczkival.

— A kedves bátyjával... azzal a bitang Psechoczkival! Mikor megszöktem tőlük Pétervárról, ide jött utánam s itt ül nyakamon... Hihetetlen, hogy mily temérdek pénzt csalt ki tőlem!

Nem értem reá, hogy tovább beszélgessek a gróffal. Felkeltem a kanapéről s az ajtóhoz tartottam.

— Hallod-e! — kiáltotta utánam. — Nem fenyeget-e meg engem is késsel az az Urbenin?

— Hát ő szurta le Olgát?

— Természetesen... csak azt nem értem, hogyan került oda! Micsoda ördögök vezették az erdőbe? S miért éppen abba az erdőbe? Tegyük fel, hogy ott lefelkelkedt, de hogyan tudhatta, hogy éppen ott fogok pihenőt tartani s nem máshol?

— Nem érted, — mondtam. — Á propos, felkérek egyszer s mindenkorra... ha én venném kezembe

ezt az ügyet... ne mondd ki a föltevéseidet... igyekezzél csak a kérdéseimre felelni, egyébként pedig hallgass.

Magára hagytam a grófot s Olgához mentem.

A szobában egy kék lámpa égett, mely csak gyöngén világította meg a benn levő embereket... Irni vagy olvasni nem lehetett volna e világosságánál. Olga ágyában feküdt. A feje be volt kötve; csak a hegyes orra s a lehunytt szemhéja látszott. Födetlen mellén jégtojmló volt... úgy hát Olga még nem halt meg.

Két orvos fáradozott körülötte. Mikor a szobába léptem, éppen Ivánovics Pável vizsgálta a szivverését.

A zemsztvóorvos — fáradt, beteges külsejű ember — elgondolkozva ült egy karosszékben s úgy tett, mintha a beteg érverését számlálta volna. Jeromos atya, ki éppen akkor végzett teendőjével, becsavarta a keresztet a papi stólájába s menni készült.

— Ne sirjon annyit, Jegorics Péter! — mondotta sóhajtva. — Isten rendelése volt. Nála keressen vigasztalást.

Urbenin a sarokban egy támlátlan széken ült. Ugy megváltozott, hogy alig ismertem reá. Az utóbbi idők tétlensége és iszákossága leritt nemcsak ruhájáról, hanem egész külsejéről is.

A szegény ember, fejét a kezébe támasztva, mozdulatlanul ült és az ágyra nézett... A keze meg az arca még mindig véres volt... nem gondolt reá, hogy megmosakodjék... Oh, lelkem és szegény madaram jövőndölése! Valahányszor nemes madaram elkajdácsolta szólámát az emberről, ki megölte a feleségét, nekem mindig Urbenin jutott az eszembe. Miért?... Tudtam, hogy a féltékeny férfiak nem egyszer ölik meg hűtelen feleségüket, de tudtam azt is, hogy az Urbenin-féle emberek nem ölnék... elűztem magamtól azt a föltevést, mint valami képtelenséget.

— Ő volt-e vagy sem? — vetettem föl magamban a kérdést, és boldogtalan arcára néztem.

Őszintén szólva, nem találtam választ e kérdésre, mindannak ellenére, amit a gróf beszélt, a vér ellenére, mely arcát s kezét borította...

— Van szerencsém! — szólitott meg a zemsztvó-orvos. — Örülök, hogy eljött... Mondja kérem, ki itt a házigazda?

— Itt nincs házigazda... Itt felfordulás van..., — mondottam.

— Nagyon elmés válasz, de ez nem segít a bajomon — mondotta az orvos, haragosan köhécselve. — Teljes három órája rimánkodom egy üveg portói borért vagy pezsgőért, de hiába beszélek. Mindenki úgy tesz, mintha siket volna. A jeget is csak most hozták, pedig három órája rendeltem. Mire véljem ezt? Meghal egy ember és senki sem törődik vele. A grófnak méltóztatik likőrözni a szobájában, ide nem kap az ember egy pohár italt! Küldenék valakit a városba a patikába, de arra csak azt felelik, hogy nagyon fáradtak a lovak... Nem borzasztó? Mindenki goromba, részeg, szemtelen! Esküszöm, hogy életemben először látok ily szivtelen embereket!

Elmentem borért magam. Miután felképeztem néhány szolgát, sikerült szert tennem egy üveg pezsgőre és valeriancseppre.

Ivánovics Pável egy kanál pezsgőt töltött a beteg szájába. Olga lenyelte és felsóhajtott. Aztán Hoffmann-cseppeket fecskendeztek a bőre alá.

— Nikolajevna Olga! — kiáltotta a zemsztvó-orvos, a füléhez hajolva. — Ni-ko-la-jev-na Olga!

— Alig remélhető, hogy visszanyeri az öntudatát! — sóhajtotta Ivánovics Pável. — Nagyon sok vért vesztett, azonkívül pedig agyrázkódást is szenvedhetett.

Nem az én dolgom volt eldönteni, hogy szenvedett-e aggrázkódást vagy sem, de Olga kinyitotta szemét s inni kért.

— Most kérdezheti, amire szüksége van, — mondotta nekem Ivánovics Pável. — Kérdezze.

Közeledtem az ágyhoz. Olga szeme reám nézett.

— Hol vagyok? — kérdezte...

— Nikolajevna Olga! — kezdettem. — Megismer?

— Olga néhány pillanatilag reám nézett, aztán lehunyta szemét.

— Meg! — sóhajtott. — Meg!

— Szinovjev, a nyomozóbíró vagyok. Volt szerencsém ismerni kegyedet, sőt, ha még emlékszik reá, vőfély is voltam a menyegzőjén...

— Te vagy az? — suttogta, kinyujtva a bal kezét. — Ulj le...

— Félrebeszél! — sóhajtott a »patkány«.

— Szinovjev nyomozóbíró vagyok, — folytattam. — Emlékszik még, hogy részt vettem a vadászatban? Hogyan érzi magát?

— Térjen a dologra! — sugta a fülembe a zemsztvóorvos. — Nem állok jól, hogy sokáig tartanak-e világos pillanatai.

— Kérem, ne avatkozzék a dolgomba! — kiáltottam sértődötten. — Tudom, hogy mit kell mondanom... Nikolajevna Olga, — folytattam — vegyen erőt magán s gondoljon vissza a tegnapi történet eseményekre. Segítségére leszek... Egy órákor lóra ült s a társasággal együtt kiment a vadászatra... mely körülbelül négy óra hosszáig tartott... Aztán pihenőt tartottunk az erdő szélén... emlékszik reá?

— És... és te... megöltél...

— Egy erdei szalonkát. Mikor én megöltém azt az erdei szalonkát, ön az arcát fintorgatta és elhagyta

a társaságot... bement az erdőbe... Igyekezzék most összeszedni gondolatait. Az erdőben megtámadta valaki, akit mi nem ismerünk. Mint nyomozóbíró kérdem, ki volt az?

Olga kinyitotta a szemét s reám nézett.

— Nevezze meg nekem azt az embert! Vannak itt még hárman rajtam kívül...

Olga tagadó mozdulatot tett a fejével.

— Meg kell neveznie, — folytattam. — Súlyos büntetés vár reá. A törvény kérdőre fogja vonni tettéért! Kényszermunkára fogják ítélni... Várok...

Olga mosolygott s megint tagadó mozdulatot tett a fejével.

A további kihallgatás sem járt eredménnyel. Olga mozdulatlanul feküdt ágyán s egy szót sem szólt többé. Háromnegyed ötkor meghalt.

TIZEDIK FEJEZET

Reggel hét órakor parancsoló folytán megjelent a falu polgármestere néhány paraszttal, kik rendőri szolgálatot végeztek a faluban.

Lehetetlen volt szemlét tartani azon a helyen, ahol a bűncselekmény történt; az eső, mely aznap éjszaka eredt meg, fokozott erővel szakadt. A tócsák tavakká szélesültek, a szürke ég mogorván tekintett alá s napfényre kilátás nem volt. A nedves fák szomorúan csüggesztették le ágait s minden szélfúvásra nagy esőcseppek hullottak róluk sűrűn alá.

Lehetetlen volt kimenni oda, de céltalan is lett volna. Az eső okvetlenül elmosta a büntény nyomait: a vérfoltokat, az emberi lábnyomokat. De a formszerűség megkövetelte ezt a vizsgálatot; én elhalasztottam

azt akkorára, mikor megérkeznek a hivatalos személyek, s hozzáfogtam a jegyzőkönyv felvételéhez és kihallgattam a jelenvoltakat.

Mindenekelőtt a szegény cigányokat hallgattam ki. Aztán átkutattam az öreg dada ládáit; nem kis mennyiségben találtam bennök oly tárgyakat, melyeket a gróftól és vendégeitől lopott.

A jegyzőkönyv sokkal hosszabb, semhogy itt leközlhetném, azért hát csak rövidre fogva mondom el tartalmát. Mindenekelőtt leírtam, mily helyzetben találták meg az áldozatot, aztán ismertettem Olga kihallgatását. E kihallgatásból kitűnt, hogy Olga öntudatos feleleteket adott hozzá intézett kérdéseimre és öntudatosan hallgatta el előttem a büntettes nevét. Nem akarta kiszolgáltatni a bűnöst az igazságszolgáltatásnak, s ez arra a következtetésre vitt, hogy a gonosztevő kedves lehetett neki s okvetlenül közel állt hozzá.

A ruha vizsgálata, melyet a rendőrfelügyelővel együtt végeztem, sokról tanuskodott... A lovaglőruha dereka még nedves volt... A jobb oldalát, ahol a tör behatolt, sűrű vérfoltok borították. A vérzés nagyon erős lehetett, s csoda, hogy Olga már ott helyben meg nem halt.

A baloldal is véres volt, a ruha bal ujjja össze volt tépve, a két felső gomb hiányzott.

A hosszú lovaglőszoknya az ágy alatt hevert öszszegyűrve. Az is tele volt vérfolttal; a legnagyobb részük, mint utóbb kitűnt, a kocsisok és inasok kezétől származott, akik Olgát vitték.

Az ing véres volt, különösen a jobb oldlán, hol a tör behatolt. A tárgyakat, melyeket Olga magával vitt: egy aranyórát, a hosszú láncot s a néhány ezüstpénzzel terhelt erszényt hiánytalanul megtaláltuk az ál-

dozat zsebében. Világosan kitűnt ebből, hogy a gyilkosnak nem volt rabló szándéka.

A holttest boncolásáról, melyet a »patkány« meg a zemsztvóorvos végzett jelenlétemben, szintén terjedelmes jegyzőkönyv készült.

A történeteket én a következőképpen képzeltem el: Olga, ki nagyon bús kedvében volt, nagyon is messzire mehetett be az erdőbe; ott lelt reá a gyilkos. Mikor elgondolkozva megállt egy fa alatt, az az ember közeledett hozzá és megszólította. Az ismeretlen nem kelthetett gyanut maga iránt, mert akkor Olga segítségért kiáltott volna és nem sikoltott volna fel oly szivszaggatóan. A gyilkos néhány szó után, oly erővel ragadhatta meg a balkezét, hogy leszaggatta a ruhája ujját. Olga minden valószínűség szerint akkor sikoltott fel fájdalmában s mert a büntettes arcáról leolvashatta a gyilkos szándékot. Az torkon ragadta, amiről a leszakított két gombon kívül az a vörös véraláfutás is tanuskodik, melyet az orvosok megállapítottak a holttesten. Aztán nagy erővel dőfte a tört, melyet Olga az övében viselt. Mondom: nagy erővel, mert a tör tompa volt.

Ezt a képet alkottam magamnak a történetekről a vizsgálat és a kihallgatás adatai alapján.

A kérdés, hogy ki volt a gyilkos, nem volt nehéz s magától kiderült.

Először is a gyilkos nem akart rabolni, tehát nem eshetett a gyanu egy eltévedt utonállóra, vagy a mezitlábások valamelyikére, akik halászatot üznek a tavon.

Az áldozat sikoltása nem riaszthatta el a gyilkost annyira, hogy ne ért volna rá elrabolni az órát, láncot, melltűt, ami egy perc alatt megtörténhetett volna.

Másodszor: Olga szándékosan elhallgatta előttem a tettes nevét; ezt nem tette volna meg, ha a gyilkos egyszerűen csak rabló. Valószínű, hogy a gyilkos kedves

volt neki és meg akarta óvni a reá váró súlyos büntetéstől; vagy a megbomlott elméjű apja, vagy az ura lehetett, akit nem szeretett ugyan, de akivel szemben mégis vétkesnek érezhette magát. Az őrült azon az estén (mint a cselédség is igazolta) otthon volt az erdei házban és levelet irt a rendőrfelügyelőnek, megkérve, hogy védelmezze meg a tolvajoktól, akik — az őrült képzelődése szerint — éjjel-nappal körülállják a házát.

A gróf sem a gyilkosság előtt, sem a gyilkosság után nem vált külön a társaságtól.

A bűncselekmény egész sulya tehát Urbeninre esett, kinek külseje és váratlan megjelenése feltétlenül gyanut ébresztett.

Harmadszor: Olga egész élete egy regény volt, szabatosabban szólva: bűnügyi regény. Öreg, szerető férj, hűtlenség, féltékenység, verés, menekülése a szeretőjéhez, a grófhöz.

Mikor egy ily regény fenségesen szép hősnőjét megölik, nem tolvajokat és csalókat, hanem regényhősöket kell keresni.

Legjobban kínálkozott a regényhős szerepére Urbenin.

Sorra kihallgattam az embereket a mozaik-teremben, hol, a süppedő pamlagokon heverészve, oly sokat szeretkeztem a cigányleányokkal.

Elsőnek Urbenint vezették elém.

Egyenesen Olga szobájából jött, hol órák hosszáig üldögélt a támla nélküli széken, a sarokban, s az üressé lett ágyat bámulta merően.

Egy pillanatig érzéketlenül állt előttem; mikor eszébe

jutott, hogy vizsgálóbírói minőségemben akarok beszélni vele, a bánattól porig sujtott ember hangján így szólt:

— Hallgassa ki előbb a többi tanut, Petrovics Szergej, aztán engem... nem birok...

Urbanin tanunak vélte magát, vagy azt hitte, hogy annak tartjuk...

— Nem; éppen magát akarom most kihallgatni, — mondottam. — Sziveskedjék leülni.

Urbanin leült velem szemközt és lehorgaszította a fejét.

Fáradt, beteg volt; nem szívesen felelt kérdéseimre; csak a legnagyobb bajjal vehettem ki belőle a feleleteket.

Vallomása: Urbanin Jegorovics Péternek hívják, ötven éves, igazhívó. Van birtoka a szomszéd járásban, hol hat évig volt tiszteletbeli békebíró. Mikor elveszítette vagyonát, megterhelte birtokát és a gróf szolgálatába állt. Hat évig szolgált a gróft. Ezt nem szégyenli, mert nagyon szerette a gazdálkodást; a gróf jól bánt vele s pontosan kiadta a fizetését. Első házasságából egy fia, meg egy leánya született, stb.

Olgát szenvedélyes szerelemből vette feleségül. Sokáig küzdött ez érzelem ellen, de sem logika, sem ép emberész nem tarthatták vissza e lépéstől.

Tudta, hogy Olga nem szerelemből megy hozzá; de jó erkölcsű, becsületes leánynak tartotta és elhatározta, hogy beéri hűségével és barátságával, melyet hogy kiérdemel, remélte.

Mikor családásáig és ősz hajának megvetéséig ért előadásában, engedelmet kért, hogy hallgathasson a mult-ról, melyet Isten bocsásson meg neki, vagy hogy más-korra halaszthassa vallomásának ezt a részét.

— Nem birom... képtelen vagyok reá... hiszen látott mindent.

— Jól van; hagyjuk azt máskorra. Most csak azt az egyet mondja meg nekem: Igaz-e, hogy megölte a feleségét? Mondják, hogy megverte egyszer, mikor egy levelet talált nála, melyet a gróf írt neki.

— Nem igaz. Csak a kezét ragadtam meg, de ő sirva fakadt és még aznap este a grófhöz futott a panaszával.

— Tudott ön a grófhöz való viszonyáról?

— Megkértem, hogy halasszuk máskorra ezt a beszélgetést. Mire is való az?

— Feleljen csak arra az egy fontos kérdésre: tudott-e róla, hogy mily viszonyban volt a gróf a feleségével?

— Mindenesetre.

— Ezt följegyzem s minden egyebet, ami a felesége hűtlenségére vonatkozik, máskorra halasztok. Most pedig arra kérem, magyarázza meg, hogyan került abba az erdőbe, hol Nikolajevna Olgát meggyilkolták? Hiszen maga mondja, hogy a városban lakik. Hogyan jutott az erdőbe?

— Hát igen, a városban lakom az unokahugomnál, mióta elvesztettem az állásomat. Új állást keresem és ittam... bánatomban ittam... különösen ebben az utóbbi hónapban... A múlt hétre például egyáltalán nem emlékezem, mert mindig részeg voltam... egy szóval pusztulok...

— Azt akarta elmondani, hogyan került tegnap az erdőbe.

— Vagy igen... úgy... Tegnap reggel jókor ébredtem; négy óra tájban... Fájt a fejem, sajgott minden tagom; úgy éreztem magam, mintha lázas volnék... az ágyban feküdtem, láttam kelni a napot s mindenféle

gondoltam... oly különös érzésem volt... S egyszerre csak legyőzhetetlen vágyat éreztem magamban, hogy lássam őt még egyszer, utoljára. Egészen elfogott a vágy, meg a düh... elővettem a zsebemből azt a százrubeles bankót, melyet a gróf küldött nekem, s ádázul gázoltam rajta a lábammal... sokáig gázoltam, aztán elhatároztam, hogy elmegyek Koruczenkába és a szeme közé vágom a grófnak a könnyöradományát. Mert akármennyire éhezem s le vagyok rongyolva, a becsületemet nem adom el. Hát látni akartam még egyszer Olgát és a szeme közé akartam vágni a pénzt a csábítójának. Oly erős volt bennem a vágy, hogy attól féltem, megbolondulok. Nem volt pénzem, hogy kocsit fogadjak. Az »ő« száz rubeléhez nem akartam hozzányulni, s gyalog mentem. Szerencsére talákoztam utközben egy paraszttal, ki tiz kopékért elvitt tizennyolc versztnyire a kocsiján. A paraszt Tancevóban aztán letett. Onnan négy óra hosszáig jöttem gyalog ide.

— Láttá-e valaki akkortájban?

— Látott; Nikoláj, az őr, a kapuban ült és azt mondta, hogy az uraságok vadászni mentek. Alig volt már erőm, de a vágy, hogy lássam a feleségemet, erősebb volt... Egy pillanatig sem tartva pihenőt, bementem az erdőbe. Ismerek minden fát és épp úgy nem tévedek el az erdőben, mint akár a lakásomon.

— De ha az erdőben járt, nem pedig az országúton, könnyen elkerülhette volna a vadásztársaságot.

— Folyton az országút irányában mentem, úgy, hogy nemcsak a lövéseket, hanem az emberek hangját is hallottam.

— Eszerint nem remélte, hogy találkozni fog az erdőben a feleségével?

Urbenin csodálkozva nézett rám és rövid gondolkodás után így felelt:

— Bocsásson meg, de ez különös kérdés. Az ember nem szokott arra gondolni, hogy farkassal találkozhatnak, s még kevésbé gondol az ember egy szörnyű szerencsétlenségre. Isten azt váratlanul küldi az embernek. Sőt vegye ezt a szerencsétlenséget... Megyek az erdőben, nem gondolok rá, hogy szerencsétlenség érhetne, mert ugyanis elég a bánatom, s egyszerre egy rémes kiáltást hallok... a hang irányába szaladok...

Urbaninnak félrehúzódott a szája, az álla remegett. Összehuzta a szemét és sirva fakadt.

— A hang irányába szaladok s látom... hogy ott fekszik Olga. Az arca meg a haja csupa vér, borzasztó nézni az arcát. Kiabálok, a nevén szólitom... Nem mozdul... megcsókolom, fölemelem...

Urbanin felzokogott és eltakarta arcát a kabátja ujjával.

Némi szünet elmultával így folytatta:

— A gonosztevőt nem láttam... mikor hozzá-szaladtam, gyors lépteket hallottam... valószínűleg az volt.

— Mindezt nagyon jól eszelte ki, Jegorovics Péter, — mondtam. — De, tudja, a vizsgálóbírák nem igen szoktak hinné az oly ritka esetekben, mint ez a gyilkosság, meg a maga jelenléte az erdőben. Nagyon jól eszelte ki, de nehéz megérteni.

— Hogyan érti azt, hogy »kieszeltem«? — kérdezte Urbanin. — Én semmit se eszeltem ki...

Hirtelen elpirult és felkelt a helyéről.

— Ugy tűnik fel, mintha engem gyanusítana, — mormogta. — Gyanusítani lehet mindenkit, de maga, Petrovics Szergej, régóta ismer engem... szégyen, gyalázat, ily gonoszított gyanujába fogni engem... Hiszen ismer.

— Ugy van, ismerem... de az én személyes véleményem nem nyom semmit a latban. A vizsgálóbíró a gyanu-okokhoz tartja magát... És gyanu-ok van elég, Jegorovics Péter!

— Akármily gyanu-okokról van szó, — mondotta — gondolja meg... hogy én nem vagyok képes ölni... Én! És kit?! Egy fürjet, vagy szalonkát... talán, de embert... embert, aki drágább nekem, mint az életem, mint a lelkem üdvössége... S maga engem fog gyanuba!

Urbenin kétségbeesetten mozgatta a kezét s leült.

— En csak meghalni szeretnék, s maga megbánt engem! Nem csodálnám, ha ismeretlen hivatalnok tenné, de maga, Petrovics Szergej... Engedjen elmennem!

— Elmehet... Holnap még egyszer ki fogom hallgatni; egyelőre, Jegorovics Péter, őrizet alá kell önt helyeznem. Remélem, holnapig felismeri a bizonyítékok nyomós voltát s nem akarja hosszúra nyújtani az ügyet, hanem beismerő vallomást tesz. Az, hogy maga ölte meg Olgát, kétségtelen. Többet ma nem mondok. Elmehet...

Ezeket mondtam neki és az írásaim fölé hajoltam... Urbenin megint csodálkozva nézett reám, felkelt és sajátyszerűen tárta szét a kezét.

— Tréfál-e, vagy komolyan beszél? — mondotta.

— Mi ketten nagyon messzire állunk attól, hogy tréfáljunk, — mondtam. — Elmehet.

Urbenin még mindig egyhelyben állt. Reá néztem. Sápadt volt és bárgyun nézte az előttem szétterített írásokat.

— Miért véres a keze?

— Véres?... Hm... ha bizonyíték ez, akkor hamis bizonyíték. Hogyan ne véreztem volna be a kezem, mikor fölemeltem Olgát? Hiszen nem volt rajtam keztyű.

— Az imént azt mondotta, hogy segítségért kiál-

tott, mikor megpillantotta a feleségét. Miért nem hal-
lotta senki a kiáltását?

— Nem tudom. A látvány, ahogy Olga ott feküdt
előttem, annyira lesújtott, hogy nem tudtam hangosan
kiáltani... Egyébként nem tudok semmit... nem **akarok**
védekezni; nem szokásom.

— Alig lehetséges, hogy kiáltott volna... Mikor
megölte a feleségét, kiszaladt az erdőből és egészen meg-
volt lepődve, mikor hirtelen embereket pillantott meg.

— Észre se vettem azokat az embereket.

Itt félbeszakítottam Urbenin kihallgatását. A ter-
heltet elvezették és a grófi épületszárnyban elzárták.

Két nappal ezután megérkezett a városból Polu-
gradov államügyész. Nem gondolhatok boszankodás nél-
kül ez emberre.

Képzelsenek el egy sovány, magas, simára borotvált,
elegáns, harminc éves urat, a vonásai szárazak, nem
érdekesekek, a hangja édeskés, a modora édeskésen ud-
varias.

Kora reggel érkezett bérkocsin, két, nagy bő-
rládával. Mindenekelőtt aggódva érdeklődött az iránt, hogy
megszállhat-e a grófi kastélyban. Intézkedésemre be-
rendeztek számára egy kedves kis szobát, melyben a
márvány mosdó-asztaltól a gyújtótartóig megtalálhatott
mindent.

Mielőtt munkához látott, meleg vizet kért; mos-
dás után sokáig öltözködött és a körmeit tisztogatta.

— Nos, — mondotta végre — miről van szó?

Elmondottam neki mindent, nem feledkezve meg
a legkisebb részletről sem.

— Volt már azon a helyen, ahol a büntény tör-
tént?

— Nem; még nem voltam ott.

Az államügyész grimaszt vágott, megérintette az

imént mosott kezével az imént mosott arcát és kezdett fel s alá járni a szobában.

— Nem érthetem, miért nem volt még ott. Mindenekelőtt azt kellett volna megtennie. Megfeledezett róla, vagy nem tartotta szükségesnek?

— Sem ez, sem az; tegnap a rendőrséget vártam, de ma kimegyek.

— Most már nincs ott mit látnia: azóta folyton esett, ön pedig időt hagyott a bűnösnek, hogy eltüntesse a nyomokat. Allított-e legalább őt arra a helyre? Nem? Nem érthetem.

A ficsur vállát vonta.

— Igya meg a teáját, mert kihül, — mondtam a teljes egykedvűség hangján.

— Szeretem hidegen.

Az államügyész az irományokra hajolt és félhal-
kan olvasta a jegyzőkönyveket, én pedig e közben egy-
egy megjegyzést tettem.

Nem tetszett neki a jegyzőkönyvem; sok kifogásolni
valót talált az orvosok jegyzőkönyvén is.

Délben szemlét tartottunk a gyilkosság helyén. Az
eső zuhogott. Nem leltünk se vérfoltokat, se nyomokat:
mindent elmosott az eső. Sikerült megtalálnunk egy gom-
bot Olga lovagló-ruhájáról, s az államügyész felvett a
sárból egy vörösszínű gomolyagot, melyről szorosabb vizs-
gálat után kitűnt, hogy dohánytartó volt.

Mikor visszatértünk az erdőből, Polugradov so-
káig öltözködött, azután maga elé vezettette Urbenint.

Jegorovics Péter a kihallgatása során nem mon-
dott semmi újat; tagadta a bűnösségét és nem adott
sokat a bizonyítékainkra.

— Még azt is csodálom, hogyan lehet engem
gyanuba fogni, — mondotta, a vállát vonva, — Kü-
lönös.

— Ne tetesse magát oly együgyűnek, kedvesem! — mondotta neki Polugradov. — Nem hiába gyanusítják. Ok nélkül nem fognak gyanuba senkit.

— De hiszen emberségesen kell itélni! Hogyan gyilkolhatnék én? Nem tehettem; nem vagyok reá képes. Nem értik? Mit bánom az önök bizonyítékait?

— Jaj! — Az államügyész türelmetlen kézmozdulatot tett. — Kész szerencsétlenség ezekkel az értelmes büntetésekkal!

— En nem vagyok büntetett! — mondotta Urbenin sértődötten. — Kérem, válogassa meg jobban a kifejezéseit!

— Hallgasson, kedvesem! Nem érünk reá, hogy mentegetődzünk maga előtt s tudomást vegyünk az elégedetlenségéről. Ha nem akarja beismerni, ne ismerje be. De nekünk meg engedje meg, hogy hazugnak tekintessük.

— Amint tetszik, — dörmögte Urbenin. — Tehetnek velem, amit akarnak... hatalmukban vagyok.

Urbenin kétségbeesett mozdulatot tett a kezével, aztán így szólt:

— Nekem mindegy; az én életem uggyis oda van.

— Hallja-e, Jegorovics Péter, — mondottam — tegnap meg tegnapelőtt úgy le volt sujtva a szerencsétlenségtől, hogy alig állt a lábán. Ma jó színben van; még vitába is bocsátkozik, mire véljem ezt a változást?

— S mire véli? — kérdezte, gunyosan összehunyorítva szemét Urbenin.

— Arra, hogy megfeledkezett a szerepéről. Nem is könnyű végigjátszani egy szerepet.

— Ez amolyan vizsgálóbírói kitalálás, — mondotta Urbenin mosolyogva. — S becsületére válik az éleselméjségének... igen, igaza van; nagy változás történt velem,

— Megadhatná a magyarázatát?

— Kérem, nem tartom szükségesnek, hogy eltitkoljak bármit: tegnap és tegnapelőtt oly lesújtva éreztem magam bánatomban, hogy ki akartam oltani az életemet... de ma éjjel az a gondolatom támadt, hogy a halál megmentette Olgát a kicsapongó élettől, hogy ki ragadta annak a piszkos bitangnak a kezéből; nem vagyok féltékeny a halálra: legyen Olga inkább az övé, mint a grófé; ez a gondolat lábra állított engem s most már könnyebbnek érzem a lelkemet.

— Egészen ügyes, — mondotta Polugradov a fogai közt. — Ez az ember nem ostoba!

— Érzem, hogy őszintén beszélek, sőt csodálkozom, hogy művelt ember létükre nem tudnak különbséget tenni az igazság és a hamisság közt! De hát az elfogultság nagyon erős érzés, könnyen megtéveszti az embert; értem az önök helyzetét s már előre látom, hogy a bizonyítékaik alapján hogyan fognak vád alá helyezni... állati pofám, iszákosságom, mind sokat fognak nyomni a latban... nincs ugyan állati pofám, de az elfogultság majd megteszi a magáét...

— No, ez is elég jó... — mondotta Polugradov s az írományai fölé hajolt. — Kimehet.

Urbenin távozása után a gróft hallgatták ki.

Ő kegyelmessége hálókabátban jelent meg s ecet-szagu ruhát tartott a fejéhez; Polugradov köszöntése után elnyújtózkodott a karosszékekben s megkezdődött a kihallgatás.

— Elejétől fogok elmondani önnek mindent, — így kezdette. — Hogy van elnöke, Lionszkij? Még mindig nem vált el a feleségétől? Csak úgy történetesen ismerkedtem meg vele Pétervárott... De miért nem parancsolnak maguknak valamit az urak? Cognacszónál sok-

kal kellemesebb a beszélgetés... De hogy Urbenin a bűnös, arról meg vagyok győződve.

S a gróf részletesen elmondotta Olgához való viszonyát. Mikor leírta a bájait, annyira el volt ragadtatva, hogy csettintet a nyelvével s összehunyorította a szemét.

Vallomásából megtudtam egy fontos, az olvasó előtt még ismeretlen részletet: megtudtam, hogy Urbenin az egész idő alatt levelekkel ostromolta a gróft; az egyikben átkozódott, a másikban esdve kérte a gróft, hogy adja vissza a feleségét, s megígérte, hogy fátyolt borít mindenre.

A kocsisok kihallgatása után az államügyész megbédelt, még néhány utasítást adott nekem és szedte a sátorfáját.

Elutazása előtt még az épületszárnyba ment kihirdette Urbeninnek, hogy gyanunk bizonyossággá vált.

Urbenin kétségbeesett mozdulatot tett a kezével, s engedelmet kért, hogy részt vehessen felesége temetésén, amit meg is engedtünk neki.

Polugradov nem hazudott, úgy van, gyanunk bizonyossággá vált, meg voltunk győződve, hogy kezünkben van a bűnös.

De ez a bizonyosság nem tartott sokáig.

Egy reggel, mikor le akartam pecsételni az iratokat, hogy Urbeninnel együtt a városba, a fogházba küldjem, zaj ütötte meg a fületem.

Kinéztem az ablakon s érdekes képet láttam: néhány markos legény a félszemű Kuzmát hurcolta ki a konyhából.

Kuzma, sápadtan és megtépázva, nekirugaszkodott a földnek a lábával s minthogy a kezével nem védekezhetett, a nagy fejével vagdosta az ellenfeleit.

— Fáradjon ide a nagyságos ur! — kiáltotta nekem az öreg Ilja. — Nem akar menni!

— Ki nem akar menni?

— Hát Kuzma, a gyilkos! Ő gyilkolt, nagyságos uram... Jegorovics Péter ártatlanul szenved... Isten úgy segítjen...

Lementem az udvarra, hol Kuzma, ki e közben kiszabadította magát, jobbra meg balra osztogatta a pofont.

— Mi történt? — kérdeztem, a sokasághoz közeledve.

Különös, váratlan dolgot mondtak el nekem.

— Nagyságos uram, Kuzma a gyilkos!

— Hazudnak! — jajgatott Kuzma. — Verjen meg az Isten, ha nem hazudnak!

— Hát miért mostad le magadról a vért, te ördög fattya, ha tiszta a lelkiismereted? Megállj csak, majd megvizsgál mindent a vizsgálóbíró ur!

Trifon, a kerülő vette észre, mikor Kuzma nagy igyekezettel mosott ki valamit a tó vizében. Eleinte azt hitte, hogy a fehér ruháját mossa; de jobban szemügyre véve, azt látta, hogy nem fehérre, hanem az, hanem a kaftánja meg a mellénye. Amit nagyon csodált, mert az ember nem szokta kimosni a posztóruháját.

— Mit mosol te itt? — rivalt reá Trifon.

Kuzma nagy zavarba esett. Trifon barna foltokat vett észre a kaftánján.

— Mindjárt kitaláltam, hogy vér volt... a konyhába mentem s elmondtam az ottlevőknek; azok meglesték s látták, hogy éjszaka kimegy a kertbe és kitergeti száradni a kaftánját meg a mellényét. Persze megijedtek: minek mossa ki a ruháját, ha ártatlan? Nem lehet tiszta a lelkiismerete, ha titkolózik, gondolták magukban. És közösen elhatároztuk, hogy nagysá-

gos uram elé hurcoljuk... Mi huzzuk, ő nem jön s a szemünkbe köp. Miért nem jön, ha ártatlan?

A most következő vallatás során kitűnt, hogy míg a gróf teázott a vendégeivel, Kuzma az erdőbe ment. Nem volt azok közt, akik Olgát saraglyára tették, tehát nem a közben szennyezhetette be a kezét vérrel.

Mikor szobámba kísérték, Kuzma előbb egy szavának sem volt ura izgatottságában; nyugtalanul nézve jobbra-balra a félszemével, szünetlenül vetette magára a keresztet.

— Csillapodjál, mondj el mindent, tőlem aztán elmehetsz, — mondtam.

Kuzma a lábamhoz vetette magát s esküdözni kezdett.

— Pusztuljak el, vessen ki magából a föld... ne ne lássam soha apámat, anyámat... Nagyságos uram! Isten sohase irgalmazzon a lelkemnek...

— Voltál az erdőben?

— Igaz, oda mentem... én töltöttem az uraknak a cognacot, engedelmet kérek, magam is ittam egy keveset; a fejembe szállt, bementem az erdőbe s elaludtam... Nem tudom, ki gyilkolt, nem is akarom tudni... a tiszta igazságot mondom!

— S miért mostad ki a ruhádból a vért?

— Attól féltem, még azt gondolhatnák... hogy tanunak citálhatnának...

— Honnan került a vér a kaftánodra?

— Nem tudom. Nagyságos uram...

— Mint lehet az? Hiszen a kaftán a tiéd?

— Igaz, de nem tudom. A vért akkor vettem észre, mikor felébredtem.

— Tehát alvás közben szennyezted be a kaftánt vérrel?

— Akkor...

— Eredj, gondold meg jobban... bolondokat beszélsz. Gondold meg jól s gyere holnap... eredj!

Kora reggel azt jelentették, hogy Kuzma beszélni akar velem. Hivattam.

— Rájöttél már?

— Rá...

— Nos hát, hogyan került a vér a ruhára?

— Ugy emlékszem rá, mintha álmodnám, de nem tudom, hogy úgy van-e, nem tudok eligazodni benne.

— Mire emlékezel?

Kuzma fölemelte a fél szemét s azt mondotta:

— Különös... úgy rémlik, mintha álomban, vagy ködben látnám... Ott fekszem a földön, részegen, s mintha el volnék zsibbadva... és hallok, hogy valaki arra megy és erősen kopog a csizmájával... Kingitom a szemem és látom... mintha álmodnám: egy ur közeledik hozzám s beletörli a kezét a ruhámba... először a kaftánom két szárnyába, aztán végighuzza a mellényemen... így...

— Miféle ur?

— Azt nem tudhatom; csak arra emlékszem, hogy nem parasztember volt, hanem ur... uri ruha volt rajta... de hogy miféle ur volt s milyen volt az arca, arra nem emlékezhetem...

— Milyen színe volt a ruhájának?

— Ki tudhatja?! Talán fehér, talán fekete... csak azt tudom, hogy ur volt, mást nem tudok... Vagy igen! Méltóztatott belém törölni a kezét, s azt mondta: — Részeg disznó!

— Álmodta ezt?

— Nem tudom... talán álmodtam... de akkor hogyan került a vér a ruhámba?

— Nem hasonlított az az ur, akit láttál, Jegorovics Péterre?

— Nem igen... de talán ő volt... csakhogy Jegorovics Péter még sohase mondott senkit se disznónak.

— Gondolkozzál még egy kissé... talán még eszedbe jut valami... most eredj!

— Igenis.

Kuzmának a már szinte befejezett regény eseményei közé való topanása összebonyolította és bizonytalanná tette a dolgot. Nem tudtam mire vélni Kuzma beszédét; határozottan tagadja, hogy bűnös volna; az előnyomozásban sem volt róla szó; Olgát se meg nem rabolták, se az orvosok becsülete ellen elkövetett merényletet rajta meg nem állapítottak. De hogyan került a vér a ruhájára? Miért beszél álmról és érzéki csalódásokról? Mivégből emleget egy urat, akit látott meg hallott volna? Miért nem emlékezik rá, milyen színe volt az illető ur ruhájának?

Polugradov még egyszer kiszállt a kastélyban.

— Lássá, — mondotta nekem — ha a cselekmény után mindjárt szemlét tartott volna a gyilkosság helyén, most tisztán állna minden. Ha kihallgatta volna mindjárt azokat a szolgákat, akik Olgát vitték, akkor tudtuk volna, hol feküdt és aludt az a korhely.

Polugradov vagy két óra hosszáig bajlódott Kuzmával, de nem tudott meg tőle semmi újat.

— Mennyi cognacot ittál? — faggatta.

— Egy fél üveggel.

— Talán nem is volt az cognac?

— Dehogy nem. Valódi »Fine Champagne« volt.

— Ejnye, még a nevét is tudod! — mondotta az államügyész mosolyogva.

— Hogyne tudnám? Hál' Istennek, harminc esztendeje szolgállok az uraság házában... ideje, hogy tudjam.

Az államügyész szembesítette Kuzmát Urbaninnal.

A paraszt sokáig nézett rá, aztán megcsóválta a fejét s azt mondotta:

— Nem, nem emlékezem... lehet, hogy Jegorovits Péter volt, lehet, hogy nem. Ki tudhatja?

Polugradov a vállát vont, aztán reám hagyta, hogy találjam ki, melyik a két gyilkos közül az igazi, és visszahajtatott a városba.

A vizsgálat elhúzódott. Urbenint meg Kuzmát a falumban lévő fogházba vitték. A szegény Jegorovics Péter elvesztette bátorságát, lefogyott és vallásos lélekállapotba merült; elkérte tőlem a büntető törvénykönyvet. Nyilván az érdekelte, minő büntetés vár reá.

— Mi lesz a gyermekeimből? — kérdezte tőlem Urbenin egy kihallgatás alkalmával. — Ha magam volnék, nem bánnám nagyon az ön tévedését... de hát nekem élni kell... a gyermekeimért... Nélkülem tönkre mennek, aztán meg... nem tudok elszakadni tőlük! Mit tesz ön velem?

Mikor a börtönőr tegezni kezdte s. két izben gyalog kellett megtennie az utat oda és vissza a városba, kétségbeesett és idegessé lett.

— Nem jogászok ezek, — kiáltotta a fogházban — hanem kegyetlen, szívtelen fickók, kik nem bánják se az igazságot, se az embert. Tudom, miért tartanak itt. Reám tolják a bűnösséget, hogy védjék az igazi bűnöst. A gróf a gyilkos. Ha nem maga gyilkolt, akkor más bérrel fel a gyilkosságra.

Mikor meghallotta Kuzma letartóztatásának hírét, megörült.

— Végre, végre megkerült a bérgyilkos.

De mikor még sem bocsátottak szabadon, megint bírá hajtotta fejét.

— Most már el vagyok veszve, — mondotta — végképpen elvesztem. Kuzma, az a félszemű ördög, hogy

tisztára mossa magát, engem fog bemártani s azt mondja majd, hogy én voltam az, ki kezét a ruhájába törölte. De hiszen látta mindenki, hogy az én kezem nem volt letörölve.

Am kétségeinknek előbb, vagy utóbb el kellett oszlanioak.

Ugyanaz év november végén, mikor hóhelyhek kavargtak az ablakom előtt s a tó olyan volt, mint egy végtelen fehér sivatag, Kuzma beszélni kívánt velem, s azt üzentek nekem egy börtönőrrel, hogy végre »eszébe jutott«.

— Nagyön örülök, hogy végre »eszébe jutott«, — e szavakkal fogadtam. — Nagy ideje már, hogy ne játszsál velünk, mint az apró gyermekekkel. Mit akarsz hát mondani?

Kuzma nem felelt; ott állt a szoba közepén és némán, egy szemhunyorítás nélkül nézett reám... Arcán ijedség látszott: sápadt volt és reszketett, hideg verejték gyöngyözött az arcán.

— Mit akarsz hát mondani? — ismételtam.

— Oly különös, oly különös... — mormogta. — Tegnap visszaemlékeztem annak az urnak a nyakkenőjére, ma éjszaka pedig visszaemlékeztem az arcára is...

— Mondd hát, ki volt az?

— Szörnyűség az, nagyságos uram, engedje meg, hogy ne beszéljek róla. Oly különös és nevezetes, azt hiszem, álmodhattam...

— De hát miről van szó?

— Nem, engedelmet kérek, hogy hallgathassak, mert ha beszélek, elitél... engedje meg, hogy holnapig gondolkozhassam... félek...

— Szégyeld magad! — mondottam haragosan. —

Minek alkalmatlankodtál, ha nem beszélhetsz? Minek jöttél ide?

— Azt hittem, beszélni fogok, s most félek. Nem, nagyságos uram, hadd megyek vissza... inkább holnap mondom meg... Ha beszélnek... megharagudnék reám és Szibériába küldene...

Boszankodtam és visszakisértettem Kuzmát.

Aznap este, hogy ne veszítsek időt, s végezzek ez ügygyel, mely kezdett már untatni, a fogházba mentem és szándékosan azt mondtam Urbeninnek, hogy Kuzma ellene vallott...

— Gondoltam, hogy úgy lesz — mondotta Urbenin leverten. — Nekem mindegy...

A magánzárka aláásta medve-egészségét: Urbenin arca megsárgult, testének súlya felére fogyott. Megígértem neki, hogy megparancsolom a börtönőröknek, engedjék szabadon járkálni a folyosókon napközben meg éjszaka is.

— Nincs veszély, — mondtam — nem fog megszökni.

Urbenin hálálkodott. Egy óra múlva már szabadon járt-kelt a folyosón, az ajtaját nem zárták reá többé.

Távozóban kopogtattam Kuzma ajtaján.

— Akarsz-e most vallani? — kérdeztem.

— Nem akarok, nagyságos uram, — hallatszott gyöngye hangján. — Hivassa ide az államügyész urat; neki majd megmondom. Magának nem mondok semmit.

— Amint akarod.

Jegor börtönőr másnap reggel berontott hozzám a szobába s jelentette, hogy Kuzmát »halva« találták az ágyán.

A fogházba mentem. Az erős, nagytestű paraszt, ki tegnap még duzzadt az egészségtől s kitalált minden elképzelhető mesét, csakhogy megszabadulhasson, moz-

dulatlanul s jéghidegen feküdt előttem, mint egy kődarab.

Nem fogom leírni ijedelmünket; az olvasó megért. Kuzma az én szememben terhelt és tanu volt; a börtönörök szemében rab, kinek haláláért vagy szökéséért súlyos büntetés várt rájuk.

Még jobban megrémültünk, mikor a boncolás erőszakos halált állapított meg. Kuzmát megfojtották.

Keresni kezdettem a bűnöst... elég közel értem.

Bementem Urbenin cellájába, s nem uralkodhatva magamon, feledve, hogy vizsgálóbíró vagyok, szeme közé vágtam ezt a szót: — Gyilkos!

— Nem érte be a boldogtalan felesége halálával, vén semmirekellő! — mondtam. — Kellett magának még annak a halála is, aki reábizonyította bűnét! Meddig akarja még folytatni ezt a szennyes komédiát?

Urbenin halálosan elsápadt és megtántorodott.

— Hazudik! — kiáltotta, a mellére csapva öklével.

— Nem hazudok! Maga krokodilkönyeket hullatott s gunyt üzött a bizonyítékainkból... Voltak pillanatok, mikor kész voltam inkább hinni magának, mint a bizonyítékoknak!... Oh! Nagyon jól színészkedik!... De most már nem hiszek magának, még ha vérkönyeket sir is az álnok szeméből! Mondja: maga ölte meg Kuzmát?

— Maga vagy részeg, vagy csúfot űz belőlem! Petrovics Szergej, minden türelemnek és minden alázatosságnak van határa! Nem bírom tovább!

És Urbenin villámló szemmel csapott az asztalra.

— Tegnap elkövettem azt a vigyázatlanságot, hogy szabadjára bocsátottam: megengedtem magának azt, amit még soha egyetlenegy rabnak sem engedtem meg: hogy szabadon járhasson a folyosón. S maga hálából belopdázik a szerencsétlen Kuzma zárkájába és megfojtja

álmban! Nemcsak Kuzmát döntötte végromlásba, hanem maga miatt szenvedni fognak most az örök is!

— De hát mit tettem? Istenem! — kiáltotta Urbenin, kétségbesetten kapva a fejéhez.

— Bizonyítékokat akar? Itt vannak... Az ajtaját parancsomra nyitva hagyták... az örök elfelejtették lehuzni a kulcsot... s minthogy minden cellának egyforma zárja van, lehuzta a saját kulcsát, a szomszédjának ajtajához ment, kinyitotta... megfojtotta Kuzmát, újra reácsukta az ajtót s visszatette a kulcsot a saját zárába.

— De miért fojtottam volna meg? Minek? — kérdezte Urbenin.

— Azért, mert megnevezte önt... Ha nem ujságolom el ezt magának, még élne... szégyelje magát, nagy bűn az, Jegorovics Péter!

— Fiatal ember, Petrovics Szergej! — szólalt meg a gyilkos hirtelen, szeliden, ellágyulva, és megragadta a kezemet. — Ön becsületes, tisztességes ember... ne szennyezze be magát igaztalan gyanúsításokkal és elhamarkodott vádakkal! Nem tudja, mily kegyetlenül és fájdalmasan bántott meg, mikor uj gyanu terhét rakta fel az én ártatlan lelkemre. Mártir vagyok én, Petrovics Szergej! Eljön az idő, mikor még bocsánatot kér tőlem... ez az idő nincs messze... Mert hiszen csak nem ítélnék el! Jobban tenné, ha a helyett, hogy ily mélyen megbánt, inkább emberségesen kérdezne ki... nem is mondom, hogy barátságosan, mert hiszen rég megszakitotta már velem a jó viszonyt... mint tanu és segítőtársa több hasznára lehetnék, mint a terhelt fél szerepében. Például, vegye csak ezt az új büntényt... sokat mondhatnék önnek; az éjszaka nem aludtam, és hallottam mindent.

— Mit hallott?

— Éjfél után két óra tájban... egészen sötét volt... hallottam, hogy valaki elsompolyog az ajtóm előtt... aztán kinyílt az ajtó s valaki belépett a zárkamba...

— Ki?

— Nem tudom: sötét volt, nem láttam semmit... Az illető egészen rövid ideig maradt benn a zárkamban, aztán kiment... egészen úgy, mint én mondtam... Lehuzta a kulcsot a záramról s kinyitotta a szomszédos cella ajtaját. Nemsokára mozgást hallottam, aztán hörgést... Azt hittem, az őr volt, a hörgést pedig horkolásnak hittem, mert különben zajt ütöttem volna.

— Mesebeszéd! — mondtam. — Kuzmát nem gyilkolhatta meg más, mint ön. Az őrk aludtak. Az egyik őr felesége, ki egész éjszaka nem hunyta le szemét, elmondotta nekem, hogy mind a három őr oly mélyen aludt, mint a halott s egy pillanatra se keltek ki ágyukból; szegények nem tudták, hogy ily bestiák vannak ebben a házban. Husz éve szolgálnak itt, de ehhez hasonló eset még sohasem fordult itt elő. Most elvesztik a kenyérüket, de én is meg fogom adni az árát, hogy engedtem szabadon járni-kelni magát a folyosón. Köszönöm!

Utolsó beszélgetésem volt ez Urbeninnal. Azon a két vagy három szón kívül, melyet a végtárgyaláson, a vádlottak padjáról intézett hozzám, mint tanuhoz...

Regényemet »bűnügyi regény«-nek mondtam; most, hogy »Olga meggyilkolásának« pöre a hozzájárult, érthetetlen, titokszerű gyilkosság által még bonyolultabbá vált, az olvasónak joga van elvárni, hogy a regény legérdekesebb fordulójához ér. A bűnös fölfedezése s a lelki okok, melyek tettében vezették, tág teret nyitnak az elmeél érvényesülésének. A rosszakarát s a ravaszság szembeszáll a jogászai tudással; küzdelmük minden tekintetben érdekes...

En voltam, ki ellen folyt e küzdelem, s az olvasónak joga van megkövetelni, hogy feltárjam az esz-közöket, melyek győzelemre segítettek, s eljárásom egyéb finomságait... kész is vagyok kielégíteni az olvasó várakozását, de ... most a szereplők egyike elhagyja a küzdőteret, nem várva be az események végét. Ezt a szereplőt nem teszik a győzelem részesévé; amit azelőtt tett, nem veszik figyelembe, s ő leszáll a nézők sokaságába. Ez a szereplő senki más, mint az önök alázas szolgája.

Egy nappal azután, hogy megtörtént fönt leírt beszélgetésem Urbeninnal, felszólítást, igazabban parancsot kaptam, hogy nyujtsam be lemondásomat. A rossz nyelvek pletykái nem tévesztették el hatásukat... A börtön-épületben történt gyilkosság, a kihallgatás, melyet az államügyész végzett titkon a gróf cselédségével, azonkívül pedig, ha az olvasó még emlékezik reá, az a bizonyos evezőcsapás egy paraszt fejére, aki panaszt is tett ellenem... mindez hozzájárult elbocsáttatásomhoz. Az államügyész minden második nap kiszállt a grófi birtokon s részt vett a kihallgatásokon... Orvosaink jegyzőkönyveit a kormányzóság székvárosába küldték. Híre kelt, hogy a halottat exhumálni fogják, ami mellesleg szólva, nem magyarázott volna meg semmit...

Urbenint két izben hurcolták az orvosszakértők elé, kik megvizsgálták elmeállapotát s mind a két izben épelméjűnek nyilvánították. Az új vizsgálóbírák oly nagy buzgalmat fejtettek ki, hogy még Polikárpomat is megidézték tanunak.

Egy év múlva, mikor már Moszkvában laktam, megidézték, hogy jelenjek meg az Urbenin-ügy végtárgyalásán. Örültem, hogy viszontláthatom az egykor megszokott helyeket, s tisztént utra kelttem. A gróf, ki Pétervárott lakott, kimentette magát betegségével. A köz-

vádat Polugradov államügyész képviselte; egy bizonyos Szmirnaev nevű magas, sovány, szentimentális képű, hosszú sima szőke hajú férfiú volt Urbenin védője. Az esküdtek túlnyomó részben parasztok és kispolgárok voltak, írni-olvasni csak négyük tudott.

Mikor beléptem a tárgyalóterembe, nem ismertem Urbeninra: egészen megöszült és husz évvel idősebbnek látszott. Azt hittem, érzéketlen, közömbös arccal fogja várni sorsát, de tévedtem; Urbenin egészen másképpen viselkedett: hosszú kijelentéseket tett az esküdtek előtt s kérdéseket intézett a tanukhoz, kereken tagadta bűnösségét, s nagyon kikelt minden oly tanu ellen ellen, aki terhére vallott.

Psechoczki tanu azt vallotta a tárgyalóteremben, hogy Olga kedvese voltam.

— Hazugság! — kiáltott fel Urbenin. — Hazudik! A feleségemben nem bíztam, de benne bízom!

A védő kikérdezett Olgához való viszonyom felel s elém tárta, mit vallott Psechoczki, aki annak idején tapsolt nekem. Megmondani az igazat, annyi lett volna, mint a vádlott javára vallani: mert minél romlottabb a nő, annál kedvezőbben esik az esküdtek igazmondása az Othellóról, a férjről. Jól tudtam.

Másrészről a valóság sebzette volna Urbenint... s nagy fájdalmat, csalódást okozott volna neki... jobbnak láttam hazudni.

— Nem! — mondtam szilárd hangon.

Az államügyész kirívó színekkel ecsetelte Olga meggyilkolását s felhívta az esküdtek figyelmét főképp a gyilkos állatiasságára, gonoszlelkűségére... A többi közt így szólt:

— A vén, kiélt kéjenc meglátott egy csinos, ifju leányt; ismerve az örült apa házában elviselhetetlenné vált helyzetét, magához csábította egy darab kenyér-

rel, tetszetős lakással és tarka ronggyokkal... a leány beleegyezett: a jómódu vénembert mindenestre könnyebb elviselni, mint a szegénységet s az elmebajos apát. De a nő fiatal volt, s az ifjuságnak, esküdt uraim, megvannak a maga kétségbevonhatatlan jogai... A leánynak, ki regényolvasás közben, a szabad természet ölen serdült hajadonná, előbb vagy utóbb szerelembe kellett esnie... stb.

Végezetül pedig így szólt:

— Nem csoda, hogy az a férj, ki haladott korán s a tarka rongyokon kívül nem nyújthatott neki semmit, örvöngött, mikor elcsapták kezéről a feleségét... Allatiasan szeretett s hasonló módon kellett gyűlölnie is...

Kuzma meggyilkolását illetőleg Polugradov különös súlyt vetett arra a körülményre, hogy jól átgondolt terv szerint s előre megfontolt szándékkal ölt meg egy alvó embert, aki ellene vallott. Mert hogy Kuzma őt akarta megnevezni a vizsgálóbíró előtt, abban, esküdt uraim, nem kételkedhetnek...

Szmirnaev védő nem tagadta Urbenin bűnösségét, csak annak elismerését kérte, hogy Urbenin erős felindulásban követte el tettét s ennek következtében elnézést érdemel. Leírva a féltékenység kinjait, hivatkozott Shakespeare Othellójára. Kiterjeszkedett ez általános emberi típus ismertetésére, idézeteket sorolt fel különböző kritikusok műveiből és oly terjengőssé vált, hogy az elnök kénytelen volt félbeszakítani azzal a megjegyzéssel, »hogy az idegen irodalmak ismerete nem kötelező az esküdtekre nézve.«

Végre szólásra emelkedett Urbenin s hivatkozva a jó Istenre, esküvel hangoztatta ártatlanságát. Azt mondotta:

— Nekem mindegy, akár itt maradok ebben a járásban, ahol minden a szegényemre, meg a feleségemre

emlékeztet, akár Szibériába megyek. Csak a gyermekeim sorsa aggaszt.

S a közönséghez fordulva, sírt és rimázkodott, hogy gondoskodjanak gyermekeiről.

— Fogadják magukhoz őket, — könyörgött. — A gróf bizonyára nem fogja elszalasztani ezt az alkalmat, hogy hivaikodjék jótékonyágával; de ők nem fognak elfogadni tőle egy falat kenyeret sem.

Mikor megpillantott engem a közönség sorában, esdő tekintettel nézett reám és így szólt:

— Óvja meg gyermekeimet a gróf jótékonyaságától!

Ugy látszott, feledte a reá váró ítéletet és minden gondolatával a gyermekeinél időzött.

Az esküdtek nem sokáig tanácskoztak. Urbanint bünsnek mondták ki és tizenöt évi szibériai kényszermunkára ítélték.

Ily drágán adta meg az árát a vörösruhás leánnyal való találkozásának.

*

Elmult azóta több, mint nyolc év.

E dráma szereplői közül sokan már meghaltak, mások bűnhődnek bűneikért, még mások a hétköznapi élet unalma ellen folytatott küzdelemben vonszolják magukkal életüket.

Sok minden megváltozott e nyolc év alatt.

Karneev gróf, ki még mindig őszinte barátsággal viseltetik irántam, még egyre iszik s egészen elzüllött. Birtoka, mely a dráma színhelye volt, Psechoczkinak és feleségének kezére került. Szegény ember most és az én rovásomra él. Néhanapján, ledőlve szobámban a kánapétra este, visszaszáll a multakba.

— Jó volna egy cigánykart hallani, — dünnyögi.
— Hozass cognacot, Szeresa!

En magam is megváltoztam. Lassankint elhagy az erőm és érzem, mint mulik el ifjuságom és egészségem. Nincs meg már sem az a testi erőm, sem az a hajlékonyságom, sem az a szívósságom, melylyel azelőtt oly nagyban hivalkodtam. Arcomon minden nap új ráncok jelentkeztek, hangom ércét veszti és gyöngül... Az élet fogy...

A mult oly világosan áll előttem, mintha tegnap folyt volna le. Látom a helyeket és embereket. Szeretem és gyűlölöm őket a régi erővel, s nem mulik el nap, hogy a gyűlölet, vagy a felháborodás érzelmének hatalmába esve, kétségbeesetten ne kapjak a fejemhez. A grófot még mindig utálom, Olgát megvetem.

De vannak oly pillanataim is, midőn — az asztalomon levő arcképet nézve — leküzdhetetlen vágy támad bennem, kísétálni a vörösruhás leánynyal a zugó fenyekek közé s mindazok után is, ami közöttünk történt, a szívemhez szorítani őt... Ily pillanatokban megbocsátom a hazugságát, s azt, hogy a szennyes mocsárba hullott... Kész volnék megbocsátani, ha ez által visszavárázsolhatnám a multaknak legalább egy részét. Elfáradva a város zajától, szeretném hallgatni az óriási tó zugását és végigügetni partján Lorkámon. Megbocsátanék, elfelejtenék mindent, ha még egyszer megtehetném az utat Tenevóba és találkozhatnám Ferenczel, a kerteszzsel, amint a pálinkáshordót viszi... Vannak pillanatok, mikor kész volnék megszorítani még azt a vérrrel mocskolt kezét is, s elbeszélgetni a kedélyes Urbeninnal vallásról, aratásról és népművelésről... Szeretném látni a »patkány«-t és Nadenkáját... Nyugtalan, örült, viharos élet ez, mint a tó őszkor... Sok áldozat van eltemetve sötét hullámaiba...

De miért csüggök úgy rajta? Miért bocsátok meg neki és miért szeretem, mint a szerető fiu, mint a kalit-

kából kibocsátott madár? Az az élet, melyet butorozott szobám ablakából látok, olyan, mint egy szürke kör: szürke színek, minden árnyalat, minden fénysugár nélkül...

De mikor behunyom a szemem! s elvonul lelki szemem előtt a mult, szivárványt látok, a nap szinképét... Igen, viharok dülnek ott, de azért színekben pompázóbb is ott a világ.

SZINOVJEV SZ.

Most, hogy bemutattam az olvasónak Kamisev regényét, folytatom vele a beszélgetést.

Három hónap mult el Kamisev látogatása óta, mikor a »kokárdás« ur megint bejelentette magát nálam.

— Kéretem! — feleltem.

Kamisev belépett; épp oly egészséges és csinos ember volt, mint három hónappal azelőtt; a lépte is épp oly nesztelen volt. A sipkáját oly óvatosan tette az ablakdeszkára, mintha súlyos terhet rakna le. Kék szeméből még mindig ugyanaz a gyermeki, jólelkű kifejezés sugárzott reám.

— Már megint alkalmatlankodom! — szólalt meg mosolyogva és óvatosan leült. — Az Isten szerelmére, bocsásson meg! Mint vélekedik a kéziratomról?

— Egészen jól; de, ha megengedi, teszünk majd rajta egynémely változtatást... Mondotta, hogy regénye valóban megtörtént...

— Ugy van, s kész vagyok megismételni e kijelentésemet. Ha elolvasta a regényt... van szerencsém bemutatkozni: Szinovjev én vagyok.

— Eszerint ön volt a vőfély Nikolajevna Olga lakodalmán?

— Ugy van, én voltam a vőfély és a házibarád. Ugyebár, nincs rokonszenves szerepem ebben a törté-

netben? — mondotta Kamisev elpirulva. — Ugy-e, megérdemelném, hogy megverjenek?

— Igen... története tetszik nekem: jobb és érdekesebb, mint nagyon sok bűnügyi regény... de még meg kell állapodnunk egymással a változtatásokat illetőleg.

— Szívesen. De, például, mit akar megváltoztatni?

— A regény egész fiziognómiáját... van benne minden: büntény, bizonyíték, vizsgálat, sőt tizenöt évi kényszermunka is, de a legfontosabb hiányzik belőle.

— Ugyan mi? — kérdezte Szinovjev elcsodálkozva.

— Hiányzik belőle az igazi bűnös...

Kamisev nagy szemet meresztett és fölállt.

— Öszintén szólva, nem értem önt, — mondotta rövid hallgatás után. — Ha nem tartja bűnösnek azt, aki gyilkolt és fojtott, akkor... nem tudom, ki lehet a bűnös. Igaz, a büntetéseket a társadalom szüli, s a társadalmat felelősségre kellene vonni értük. Persze, ha az ember efféléket akarna fontolóra venni...

— Mit fontolóra venni? Urbenin nem gyilkolt!

— Hogyan mondja? — kérdezte Kamisev, közelebb huzódva.

— Nem Urbenin a gyilkos!

— Lehet! Humanum est errare — a vizsgálóbírák sem tökéletesek; ők is tévedhetnek. Gondolja, hogy tévedtem?

— Nem; ön nem tévedett, hanem akart tévedni.

— Bocsásson meg, nem értem önt egészen, — mondotta Szinovjev mosolyogva. — Ha azt hiszi, hogy a vizsgálat tévedésre, sőt — mint ön gondolja — szándékos tévedésre vezetett, szeretném hallani véleményét. Az ön véleménye szerint ki a gyilkos?

-- Ön!

Kamisev csodálkozva, szinte rémülten nézett reám; elpirult és egy lépést hátrált. Aztán elfordult, az ablakhoz ment és felkacagott. Én követtem a szememmel s azt gondoltam magamban, hogy csak az ő acélos, izmos keze volt képes megfojtani Kuzmát és meggyilkolni a szép Olgát. A gondolat, hogy gyilkossal állok szemtől szemben, az iszonyat és félelem szokatlan érzésével töltötte el lelkemet; nem magam, nem, hanem e tetszetős, kecses óriás, általánosságban az ember miatt.

— Ön a gyilkos! — ismételt meg.

— Ha nem tréfál, gratulálok önnek ez ötletéhez, — mondotta Kamisev kacagva. — Egyébként sápadtságából és hangjának remegéséből ítélve, nehéz feltenni, hogy tréfál. Mily ideges ön!

Felém fordította arcát és készttetett mosolylyal így szólt:

— Szeretném tudni, hogyan jutott erre a gondolatra! Irtam én le valami ehhez hasonlót a történetemben?... Mondja meg, kérem! Az is valami, ha az embert, egyszer az életben, gyilkosnak tartják...

— Semmi kétség, ön a gyilkos! — mondtam felszökve és kezdtem izgatottan fel s alá járni a szobában.

Szinovjev egy pillantást vetett az ajtóra és megpróbálta, be van-e zárva.

Ez az óvatosság elárulta.

— Mitől fél? — kérdeztem.

Kamisev zavarodottan köhécselt.

— Megengedi, hogy kihallgassam? Mondja meg mindenekeelőtt, hová tűnt el, mikor a vadászat után odahagyta azt a helyet, ahol a társaság pihenőt tartott?

— Hiszen világosan meg van írva elbeszélésemben: hazamentem.

— Elbeszéléséből ezen a helyen nagyon sokat kihagyott. Az erdőn ment át?

— Azon.

— Eszerint találkozhatott Olgával?

— Minden bizonynyal találkozhattam, — mondotta Kamisev mosolyogva.

— Találkozott vele?

— Nem; nem találkoztam vele.

— A vizsgálat során elfelejtett kikérdezni egy fontos tanút: saját magát... Hallotta ön az áldozat kiállítását?

— Nem... atyuskám...

Ez a bizalmas megszólítás, hogy: »atyuskám«, vajmi kevéssé illet azokhoz a mentegődzésekhez és ahhoz a zavarodottsághoz, melylyel beszélgetésünk kezdődött. Csakhamar észrevettem, hogy Kamisev elnézően, fitymálva néz reám és mulat azon az ügyetlenségen, melylyel az engem felizgató kérdések között vergődöm.

— Tegyük fel, hogy nem találkozott Olgával az erdőben, — mondtam. — Bár Urbeninnak sokkal nehezebb volt összetalálkoznia Olgával, mert nem tudta, hogy az erdőben van; holott ön, ki részeg és izgatott volt, okvetetlenül kereste. Ugy van, kereste; mert más-különben nem az erdőn át, hanem az országuton ment volna haza... De tegyük fel, hogy nem látta... Mivel magyarázza az ember az ön zavaros, majdnem örült lelki állapotát ezen a szerencsétlen estelen? Mi indította önt arra, hogy megölje a papagályát, mely betanult mondókáját rikoltotta az emberről, aki megölte a feleségét? Azt hiszem, ez a frázis okvetetlenül eszébe juttatta a bűnét... Mikor éjnek idején a gróf birtokára érkezett, ahelyett, hogy tüstént munkájához látott volna, mindenféle mellékes dologgal bibelődött... így csak oly vizsgálóbíró tétovázhatik, aki tudja, ki a valódi bűnös...

Őn tudta... Továbbá: Olga nem nevezte meg a gyilkost, mert a személye drága volt neki... Ha férje lett volna a gyilkos, megnevezte volna... Őnt szerette, őn drága volt neki és kimélte őnt... Engedje meg ezt a kérdést: miért habozott kihallgatni őt abban a pillanatban, mikor eszméltre tért? Miért intézett hozzá hiába-
való kérdéseket? Világos, hogy időt akart nyerni... Olga aztán meghalt... Regényében egy szóval sem említi meg, mily hatást tett önre a halála... Itt egy vigyázatlanságot látok az ön részéről: nem mulasztja el felszámolni, hogy hány pohár pálinkát ivott meg, ellenben szó nélkül megy tovább egy oly fontos esemény után, minő a »vörösruhás leány« halála volt... Miért?

— Tovább, tovább... — mondotta Szinovjev.

— A vizsgálatot hallatlanul vezette. Bajos feltenni, hogy okos és nagyon ravasz ember léteire nem szándékosan tette. Ez elárulja őnt. Miért nem tartott helyszíni szemlét? Nem azért, mert elfelejtette, hanem mert várt, míg az eső elmossa a lába nyomait. Keveset ír a cselédség kihallgatásáról. Kuzmát ki se hallgatta mindaddig a pillanatig, mikor rajta érték, hogy a köntösét mossa. Miért nem hallgatta ki a vendégeket? Azok látták a vérrrel mocskolt Urbenint, hallották Olga kiáltását és ki kellett volna hallgatni őket. De nem tette meg, mert félt, hogy valamelyiküknek eszébe talál jutni, hogy őn közvetlenül a gyilkosság előtt tünt el az erdőben. Később az államügyész talán kihallgatta őket, de akkor már bizonyára megfélekedtek erről a körülményről.

— Úgyesen beszél! — mondotta Kamisev, a kezét dörzsölve. — Kérem, folytassa!

— Még nem elég, amit mondtam? Hogy bizonyítsam önnek, hogy őn a gyilkos, eszébe kell még juttatnom, hogy őn Olga szeretője volt; olyan szeretője, kitől egy őn által megvetett másik emberhez pártolt.

A férj megölhet valakit féltékenységében, a szerető nem kevésbé... Most térjünk át Kuzmára... Utolsó vallomásából következtetve, önre gondolt: ön törölte kezét a ruhájába és mondotta őt »disznó«-nak... Ha nem ön lett volna, nem szakította volna félbe a kihallgatást éppen a legérdekesebb részén. Miért nem kérdezősködött a nyakendő színéről, amelyre Kuzma visszaemlékezett? Miért adta meg a szabadságot Urbeninnak éppen azon a napon, mikor Kuzmának eszébe jutott a gyilkos neve? Miért nem előbb, s miért nem utóbb? Szüksége volt valakire, aki szabadon járt-kelt a folyosón... Kuzmát is ön ölte meg, félelmében, hogy önt találja megnevezni.

— Elég, elég, — mondotta Kamisev mosolyogva. — Igaza van; én vagyok a gyilkos.

Csendesség lett. Fel és alá jártam a szobában; Kamisev is.

— Én vagyok a gyilkos, — mondotta Kamisev. — Eltalálta, de olvasóinak legnagyobb része az öreg Urbenint szidná és csodálná az én vizsgálóbírói tehetségemet.

Egy kollégám a szobába lépett és félbeszakította beszélgetésünket. Látva izgatottságomat, egy pillanatig megállt asztalomnál, kíváncsi pillantást vetett Kamisevre, aztán kiment.

— Nyolc év múlt el azóta, — szólalt meg ez rövid hallgatása után. — Nyolc esztendeig hordottam magamban a titkot. De az ember nem tudhatja büntetlenül azt, ami rejtve van minden más ember előtt. Ez egész idő alatt vértanuként éreztem magam. Nem mintha a lelkiismeret valami nagyon furdalt volna! A lelkiismeret más dolog... én nem sokat adok reá; aztán könnyen el is altathatom. Ha észszel már nem lehet, elkábitom borral és asszonyokkal, akiknél, mellesteg szólva, még mindig nagy szerencsém van. Egészen más dolog az, ami en-

gem bántott. Roppantul különösnek tünt fel előttem, hogy az emberek úgy bánnak velem, mint egy egészen közönséges halandóval; e nyolc év alatt egyetlenegy ember se nézett fiúrkészve a szemem közé; különösnek tünt fel előttem, hogy nem kell bujdosnom: egy szörnyű titkot hordoztam magamban és szabadon jártam-keltem az utcán, meghívásokat kaptam és udvaroltam az asszonyoknak! Bünnel terhelt embernek az ily helyzet kinos és természetellenes! Nem gyötörtem volna magam, ha bujdosnom kellett volna és résen kellett volna állnom. Elmebaj ez, atyuskám! Végre néha a leghihetlenebb ötleteim támadtak... valami rendkívüli dolgot akartam elkövetni; ki akartam mutatni minden ember iránt a megvetésemet, el akartam árulni a titkomat... És megírtam ezt a történetet, melynek minden lapján ott van a kulcs a rejtély megfejtéséhez... nem igaz? Mindjárt kitalálta?

Megint zavartak bennünket. Andrej lépett a szobába és két pohár teát hozott. Gyorsan kiküldöttem.

— Most könnyebbnek érzem a lelkemet. Ön most nem néz engem közönséges halandónak, hanem olyan embernek, akinek titka van; én pedig természetes helyzetemben érzem magam... de már három óra... várnak reám...

— Várjon; tegye le a kalapját! Azt elmondotta már, mi indította az írásra. Mondja meg most: hogyan gyilkolt?

— Kiegészítésül kívánja ahhoz, amit olvasott? Kérem... Olgát erős felindulásomban gyilkoltam meg. Mostanság ugyanis minden bűntényt erős felindulásban követnek el... Például most ön is az én teámat itta meg izgatottságában a sajátja helyett és többet szivarzik, mint egyébként... az élet örökös láncolata a felindulásnak... legalább nekem úgy tűnik fel.

Mikor bementem az erdőbe, távol álltam a gyilkosság gondolatától. Csak azért mentem, hogy fölkeressem Olgát és tovább üldözzem túsúráisaimmal... Részegségemben mindig ellenállhatatlan vágyat érzek magamban, hogy csipkedjek valakit... Az erdő szélétől körülbelül kétszáz lépésnyire találtam meg... egy fa törzséhez támaszkodva állt és az eget nézte... Szólitottam... mikor megpillantott, kitárta élém karját és mosolygott. »Ne szidj, boldogtalan vagyok!« — mondotta. Oly szép volt ez este, hogy megfeledezve a világon mindenről, a karjaimba zártam... megesküdött, hogy nem szeret mást senkit, csak engem... és igaz is volt: csak engem szeretett... És egyszerre valami gyalázatosat mondott: »Mily szerencsétlen vagyok! Há nem mentem volna Urbeninhez, most a gróf felesége lehetnék!« Ez a szó hideg zuhanyként hatott reám... Az undor és megvetés érzelve vett erőt rajtam... vállon ragadtam a gyalázatos teremtest és a földhöz vágtam, mint a labdát... Dühöm végső fokáig ért... no, s aztán... teljes erőmből oldalába döftem a tört... A Kuzma dolgát tisztán lát-hatja...

Reá néztem Kamisevre, de se szánakozást, se megbánást nem olvastam arcán. A harag és megvetés érzelve vett most erőt rajtam... elfordultam...

— Urbenin pedig Szibériában van? — kérdeztem halkan.

— Igen... Beszélték, hogy utközben meghalt... De ez nincs bebizonyítva... Miért kérdi?

— Miért kérde? Egy ember ártatlanul szenved... s ön csodálkozik, hogy miért kérdezem...

— Mit tegyek? Beismerő vallomást?

— Miért ne?

— Van eszemben! Semmi kifogásom az ellen, hogy elfoglaljam Urbenin helyét. De küzdelem nélkül nem adom

meg magam. Miért nem fogtak meg, mikor a kezükben voltam?... Ám fogjanak meg, de önként nem megyek. Olga temetésén úgy sirtam, mint a gyermek, és rohamaim voltak... még a vaknak is látnia kellett volna a valóságot... Nem tehetek mára, hogy — ostobák voltak...

— Utálok önt, — mondtam.

— Nagyon természetes... magam is utálok magam.

Megint csönd lett a szobában. Kinyitottam egy könyvet és gépiesen olvasni kezdtem belőle.

Kamisev a kalapjáért nyult.

— Nem akarná látni Karneev grófot? Ott ül az izvoszsikban.

Kinéztam az ablakon. A kocsiban, háttal hozzánk, egy meggörnyedt kis emberalak ült, kopottas felöltőben, ócska kalappal a fején.

— Megtudtam, hogy Urbenin fia itt lakik Moszkvában, — mondotta Kamisev — s úgy akarom irtézni, hogy küldjön alamizsnát a grófnak. Legalább egy megbűnhődik. De... Isten önnel!

Kamisev bölintott a fejével és kisietett. Én leültem az asztalhoz s átengedtem magam kietlen gondolataimnak. Lázas voltam.

01. P.
Al
02-1
Ha
04-
06. O
di
07. G
40
08-1
j
13-1
(S)
16-1
18. K
lé
19-1
fo
21. C
bo
40
22. S
m
23-1
80
26. C
40
27. R
28. H
29-1
m
32-1
cs
34-1
k
136-1
(S)
138-1
H
40. S
(S)
141-1
43-1
gl
150. P
151. C
lu
152. P
22
68
40
153-1
T
156-1
153-1
K
160. A
cs
no
161-1

01. Papini válogatott elbeszélései. Zambra Alajos fordítása. 40 f.
- 02-103. Strindberg: Pajtások (Színmű) Harmos I. fordítása. 60 f.
- 04-105. Szilágyi Géza: Könyvek és emberek (Tanulmányok) 60 f.
06. Ostwald: A tudomány. Kelen F. fordítása. 40 f.
07. Gellért Öszkár: Gyűjtemény verseiből. 40 f.
- 08-112. Karinthy Frigyes: Így írtok ti. 1 K 20 f.
- 13-115. Capus: A nyilsebzette madár. (Színmű) Adorján Andor fordítása. 80 f.
- 16-117. Bang: Élet és halál. Telekes F. fordítása. 60 f.
18. Kanizsai Ferenc: Bűntársak (Elbeszélések) 40 f.
- 19-120. Gauguin: Noa-noa. Majthényi Gy. fordítása. 60 f.
21. Courteline: Bonbonroche és négy kis bolondság. Kosztolányi Dezső fordítása. 40 f.
22. Szemere György: A színelőkházban (Színmű) 40 f.
- 23-125. Haraszti Gy. Sr.: Arany János. 80 f.
26. Csécsy I.: Az élet felé (Elbeszélések) 40 f.
27. Reichard Pireska: Az Életen kívül. 40 f.
28. Haraszti Gy. Sr.: Madách Imre. 40 f.
- 29-131. Földes Imre: Nincs tovább (Színmű) 80 f.
- 32-133. Csáth Géza: Schmitt mészkalásos (Elbeszélések) 60 f.
- 34-135. Nansen: Mária (A szerelem könyve) Roboz Andor fordítása. 60 f.
- 36-137. Ifj. Hegedűs Sándor: A kalandor (Színmű) 60 f.
- 38-139. Shaw: A sors embere (Színmű) Hevesi Sándor fordítása. 60 f.
40. Shaw: Blanco Posnet színdarabja. (Színmű) Hevesi Sándor fordítása. 40 f.
- 41-142. Nansen: Boldog házasság. (Regény) Kosztolányi Dezső fordítása. 60 f.
- 43-149. Schiller Otto: Bevezetés a biológiai esztétikába. 1 K 60 f.
50. Peterli Andor: A pacsirta éneke. 40 f.
51. Goldziher Ignác: Az iszlám újabb alakulása. 40 f.
52. Pathella mester. (Behózat a XV. századból) Szerzője ismeretlen. Fordította és színpadra átdolgozta: Hevesi Sándor 40 f.
- 53-155. Ibsen: Hedda Gabler (Színmű) Telekes B. fordítása. 80 f.
- 56-157. Schnitzler: Kétdős lelkek (Elbeszélések) Roboz A. fordítása. 60 f.
- 58-159. Meine: Atta Troll. (Nvájai álom) Karinthy Frigyes fordítása. 60 f.
60. Anatole France: Történet egy szerencsés emberről (Behózat). — Egyéb novellák. Adorján A. fordítása. 40 f.
- 61-163. Calderon: Urnó és komorna (Színmű) Kosztolányi Dezső fordítása. 80 f.
- 164-166. Kormányzóságom története (Utopia) Braun R. fordítása. 80 f.
167. Strindberg: Julia kisasszony (Színmű) Bálint L. fordítása. 40 f.
168. Thomas Mann: Tristan (Regény) Kosztolányi Dezső fordítása. 40 f.
169. Bám F.: A tilkenkettűk (Elbeszélések) 40 f.
- 170-173. Knut Hamsun: Pán (Regény) Bán Ferenc fordítása. 1 K.
174. Lengyel G.: A csodatévő könyv (Elbeszélések) 40 f.
- 175-177. Szilágyi Géza: Verseik 60 f.
- 178-179. Anatole France: Crainquebille (Színmű) 40 f.
180. Max Burckhardt: Clo méltósága (Színmű) Adorján A. fordítása. 20 f.
181. Hofmannsthal: A balga és a halál. (Színmű) 20 f.
182. Karinthy: Ballada a néma férfiakról (Elbeszélések) 20 f.
183. Biró Lajos: A jövő országútján (Elbeszélések) 20 f.
- 184-186. Szemery E.: Komédia (Elbeszélések) 60 f.
- 187-188. Berde Mária: Verseik 40 f.
189. Lőrinczy György: Dejanira és más novellák. 20 f.
- 190-191. Szederkényi Anna: A csodálatos sziget (Elbeszélések) 40 f.
- 192-193. Schnitzler: A pástorfurulya (Elbeszélések) Telekes B. fordítása. 40 f.
- 194-196. Ibsen: Kis Eryll (Színmű) Coulemont E. fordítása. 60 f.
197. Fehér S.: A mester (Elbesz.) 20 f.
- 198-200. Vojnovich Ivó gr.: A napraforgós hölgy (Egy valencia álom) Márkus L. fordítása. 60 f.
- 201-203. Lukács György: Esztétikai kultúra (Tanulmányok) 60 f.
- 204-205. Kálnoki Izidor: Négylábúak és több lábúak (Elbeszélések) 40 f.
- 206-209. Jacob Wassermann: Nagy Sándor Babylonban (Regény) Franyó Z. fordítása. 80 f.
- 210-211. Nagy E.: A pólni győző (Elbesz.) 40 f.
- 212-214. Hauptmann: Ha Pipa táncol (Mese az üvegutáról) Németh A. fordítása. 60 f.
- 215-216. Kosztolányi Dezső: Beteg lelkek. (Elbeszélések) 40 f.
- 217-220. Hartleben: Farsanghét. Katona G. fordítása. 80 f.
- 221-222. Hauptmann: Ha Pipa táncol (Mese az üvegutáról) Németh A. fordítása. 60 f.
- 223-224. Biró L.: A háborn (Színmű) 60 f.
- 225-226. Krudy Gyula: De Bouch kapitány csodálatos kalandjai. 40 f.
- 227-229. Balzac: Chabert ezredes (Regény) Mikos L. fordítása. 60 f.
- 230-231. Lagerlöf: Legenda a karácsonyi rózsáról (Elbesz.) Altai M. fordítása. 40 f.

232. Garvay Andor: Vízik (Szinm.) 20 f.
- 233—238. Földi Mihály: Péterke, Szepi meg a többiek (Elbeszélések) 80 f.
- 237—242. Ibsen: A trónkövetelő (Szinm.) Fuskás Endre fordítása 1 K 20 f.
- 243—244. Lakatos László: A francia menyasszony (Elbeszélések) 40 f.
245. De Amicis: Lelki erő (Elbeszélés) Elek A. fordítása 20 f.
- 246—247. Kaffka Margit: Utolszár a lyra. Verseik 40 f.
- 248—252. Lázár Béla dr.: Szalay Mária Pál. A pleinair festés előfutára (Nagy műmelléklettel) 1 kor.
- 253—255. Garvay Andor: Bent az erdőben (Dráma) 60 f.
- 256—258. Varjas Sándor dr.: Az álomról (Freud álomelelete) 60 f.
259. Kaut Hamann: New-Foundland németül. (Elb.) P. Ábrahám Erő fordítása 20 f.
- 260—265. Karinthy Frigyes: Endapén emlékek 1 K 20 f.
- 266—267. Németh Andor: Veronika tükre (Legenda) 40 f.
- 268—271. Emile Bestreux: A természetközvetlen fogalma a jelenségek tudományában és filozófiájában. Fogarasi Béla fordítása 80 f.
- 272—276. Leiria Brava: Van Zanten boldog ével (Szerelem rendsz. Pelli emlekező) Zoltán Vilmos fordítása 1 K
- 277—281. Jules Renard: A smekk (Humoros regény) Kezdeti Doss fordítása 1 kor.
- 282—284. Stendhal: San Francesco a Ripa. Vannina Vannini. A láda és a kísértet (Elbeszélések) Mely Tamás fordítása 60 f.
- 285—288. Bacsányi János: Költőemlékek. (Jubiláris kiadás) Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Vary Rezső 40 f.
- 287—288. Székely Géza: Ez Festi 40 f.
- 289—291. Miklós József: Este (Elbeszélések) 60 f.
- 292—295. Brédy Miksa: Klethe (Elbeszélések) 80 f.
- 296—297. Gyém Erő: Aldotti legyőzi te (Dráma) színijáték három felvonásban 40 f.
- 298—299. Nagy Lajos: Mariusz és János (Elbeszélések) 40 f.
- 300—301. Balázs K.: Dialogus a dialógusról 40 f.
- 302—304. Samiás Z.: Bűntudat baldachia (Verseik) (Karinthy rajzai és előszavával) 60 f.
- 305—307. Bing Ede J.: A szerkesztetett műve 60 f.
- 308—310. Kálnéki Izidor: Füst és hamu 60 f.
- 311—318. Upton Sinclair: Az elit (Regény) Schöner Doss fordítása az angol eredetiből 60 f.
- 314—315. Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel (Elbeszélések) 40 f.
- 316—318. Thomas Mann: Kröger Tonio (Elbesz.) Földi Mihály fordítása 60 f.
- 319—320. Richard Voss: A molaravilág. Adóniss. Zoltán Vilmos fordítása 40 f.
- 321—323. Balázs Béla: Az utolsó nap (Dráma) 60 f.
- 324—326. H. G. Wells: Tengorkiaszszon Karinthy Frigyes fordítása az angol eredetiből 60 f.
- 327—328. Marcel Prévost: Asszonyi dolgokról. Balla Ignác fordítása 40 f.
- 329—332. H. Bernstein: A titok (Szinm.) S. felvonásban) Adorján Andor fordítása 80 f.
- 333—335. Scheitler Arthur: A préda (Szinm.) S. felvonásban) Balázs Béla fordítása 60 f.
- 336—339. Füst Milán: Változtatnod nem lehet (Verseik) A költő arcképevel. 80 f.
- 340—341. Hugo von Hofmannsthal: A költő és a ma. Levél. (Két tanulmány) Lányi Viktor fordítása. 40 f.
- 342—345. Reife Pál: Örök emlékek. (Elb.) 80 f.
- 346—347. Krády Gyula: Csuri és társai. (Elbeszélések) 40 f.
- 348—350. Csorba Andor: Parsifal. (Wagner Richard Ájtatos ünnepi színijátékának irodalmi és zenei ismertetése.) Számos kottaláddal. 60 f.
- 351—352. Ujhelyi Nándor: Arisztokratizmus. (Némely hanyag és töredékes eszméje Theodor D'ykhassar utáimbernek) 40 f.
- 353—355. C. H. Herford: Shakespeare. Sebestyén Edéné fordítása. 60 f.
- 356—359. Kuprin Sándor: Oleszja. Lengyel Géza fordítása. 80 f.
- 360—362. Rabinerassat Tagore költői műveiből. (A Költő arcképevel) Kelen Ferenc fordítása 60 f.
- 363—367. Erasmus: A balgaság dicsegetése (Erasmus arcképevel) Szabó András ford. 1 kor.
- 368—369. Strindberg: A jarl (Elbeszélés) Sebestyén Károlyné fordítása 40 f.
- 370—373. Karinthy Frigyes: Gímszar (Szatíra és humoroszek) 80 f.
- 374—378. Csehov Antal: Dráma a vadászaton. (Regény) Balla Mihály fordítása. 1 kor.
- 379—380. Vör Mátya: Anatole France. 40 f.
- 381—383. Lenkel Henrik: Evgyűrűk (Verseik) 60 f.

et nima

és ham

bélt (Re

a az an

ezés az

f.

onlo (M

60 f.

aravölgy

sa 40 f.

ap (Drá

szaszenf

x angol

dogek

f.

(Szinné

r ferdé

a (Szin

6 ferdé

m lehet

5)ttó és

i Viktor

b). 80 f.

ai. (El-

ner Ri-

rodalmi

dézettel

antizmus.

le Theo-

bestyén

ref Gőze

művel-

Ferenc

(Eras-

l. i kor.

Sebes-

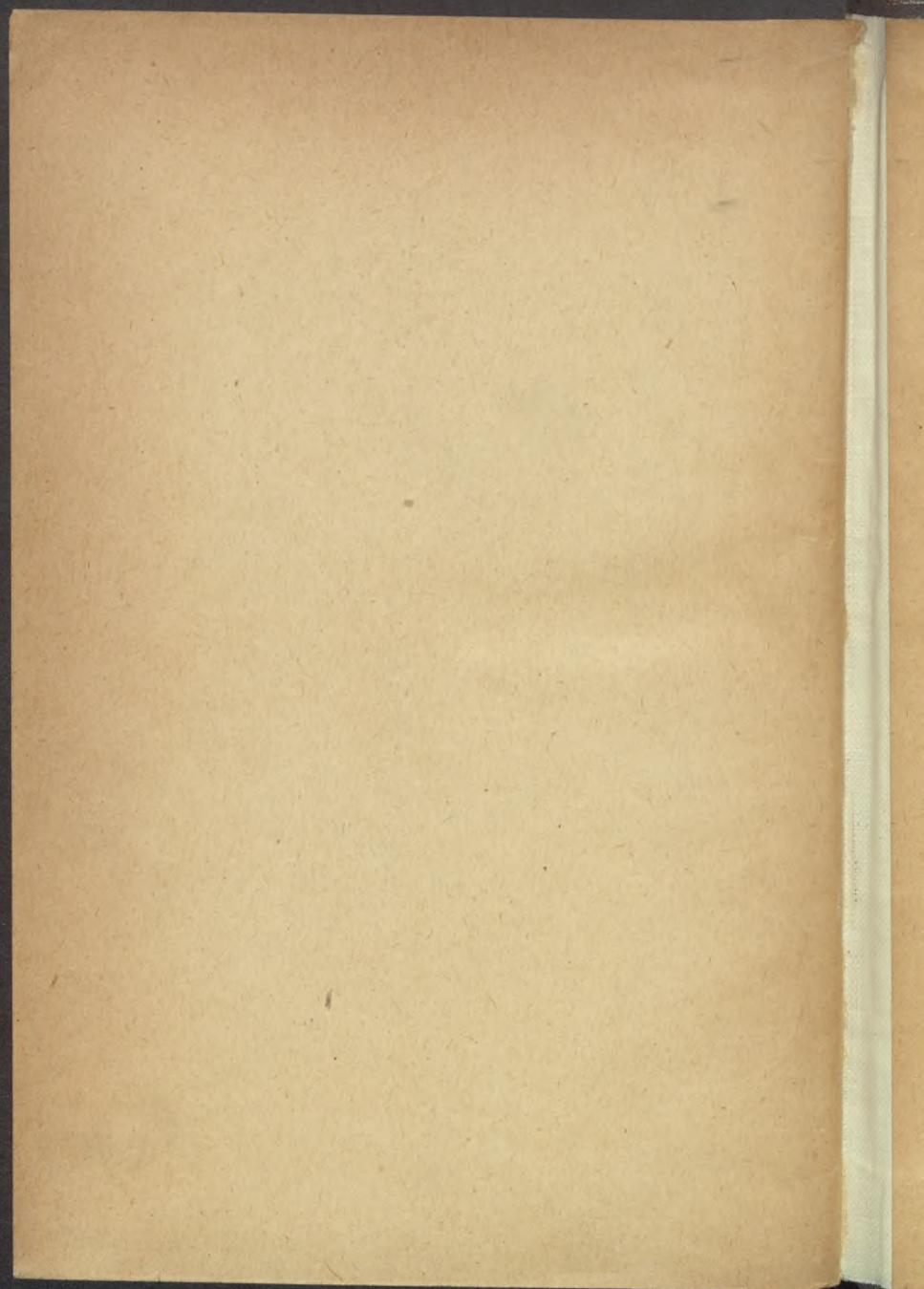
szatirák

szaton,

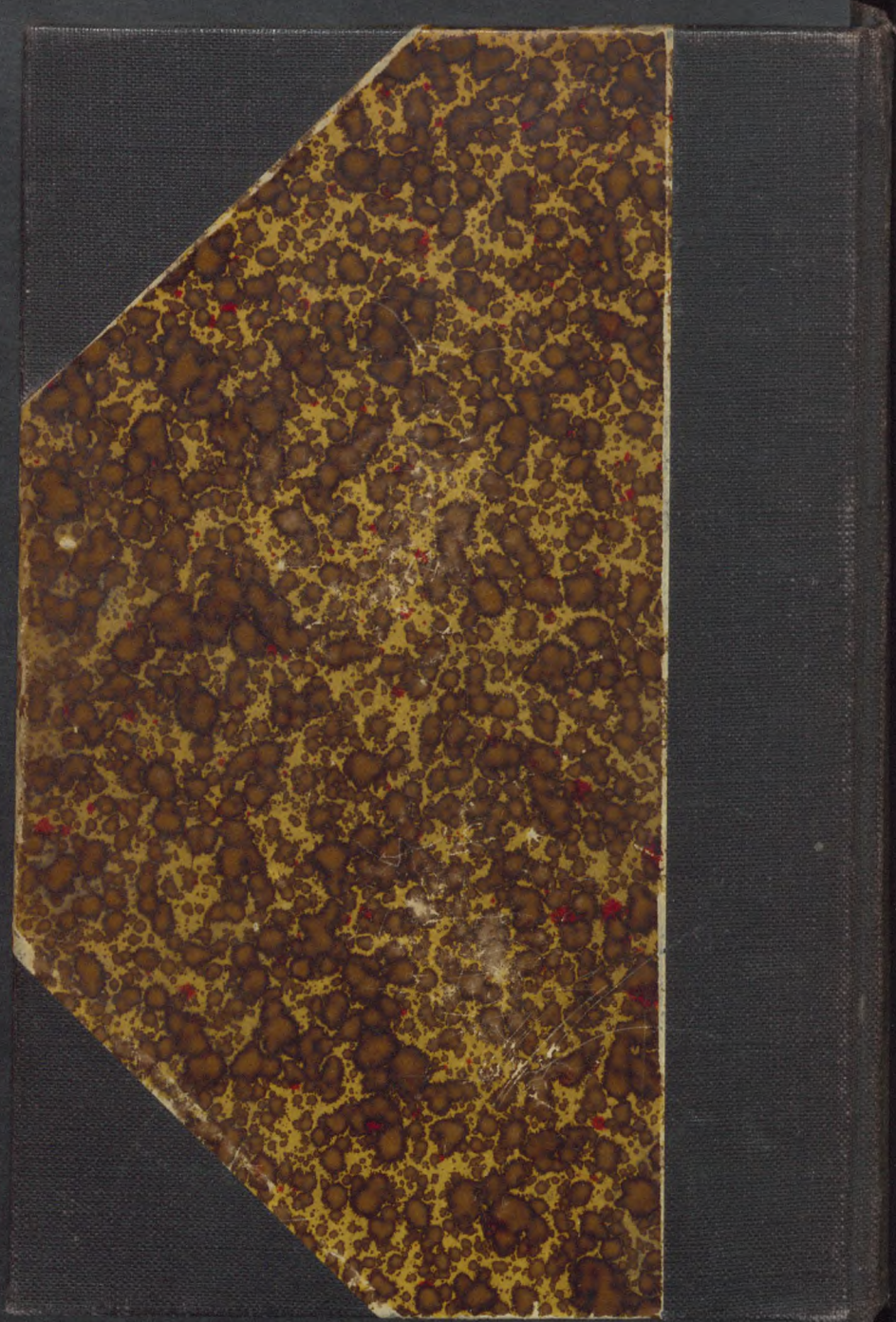
ker.

40 f.

versek)

Modern Könyvtár 374-8

N.M.